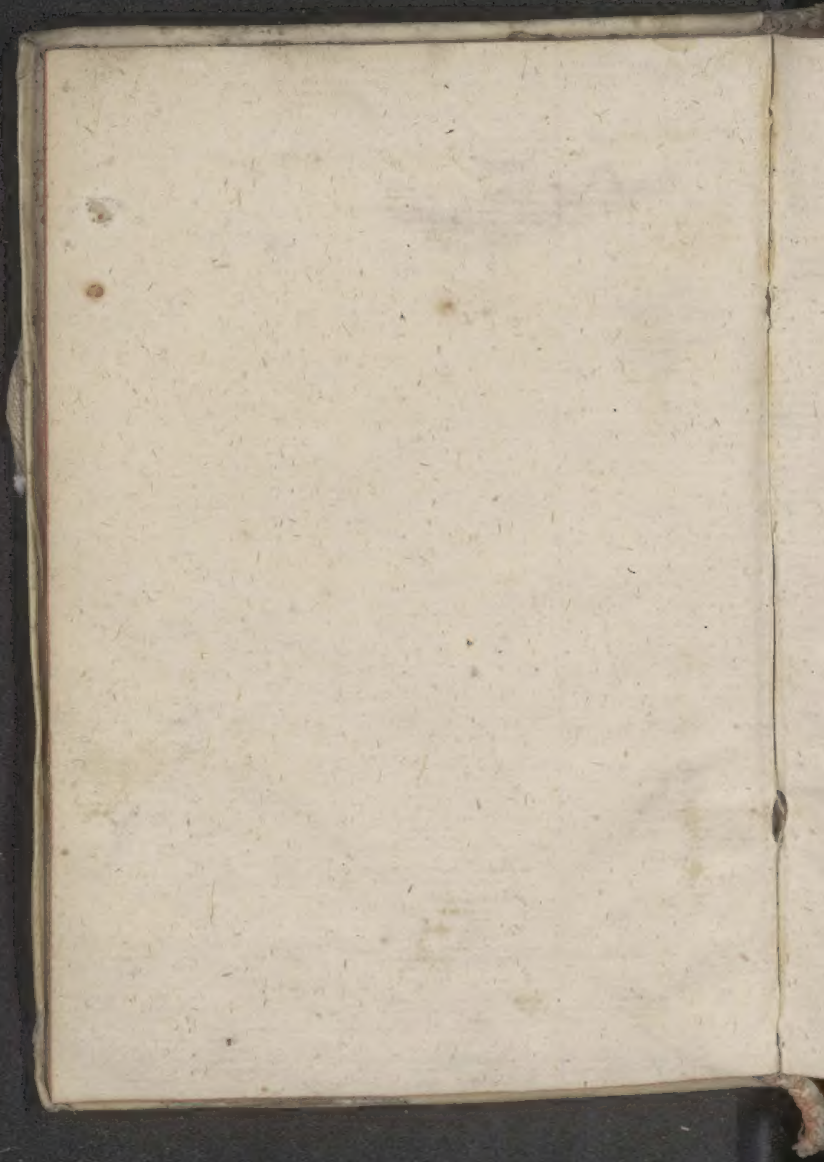
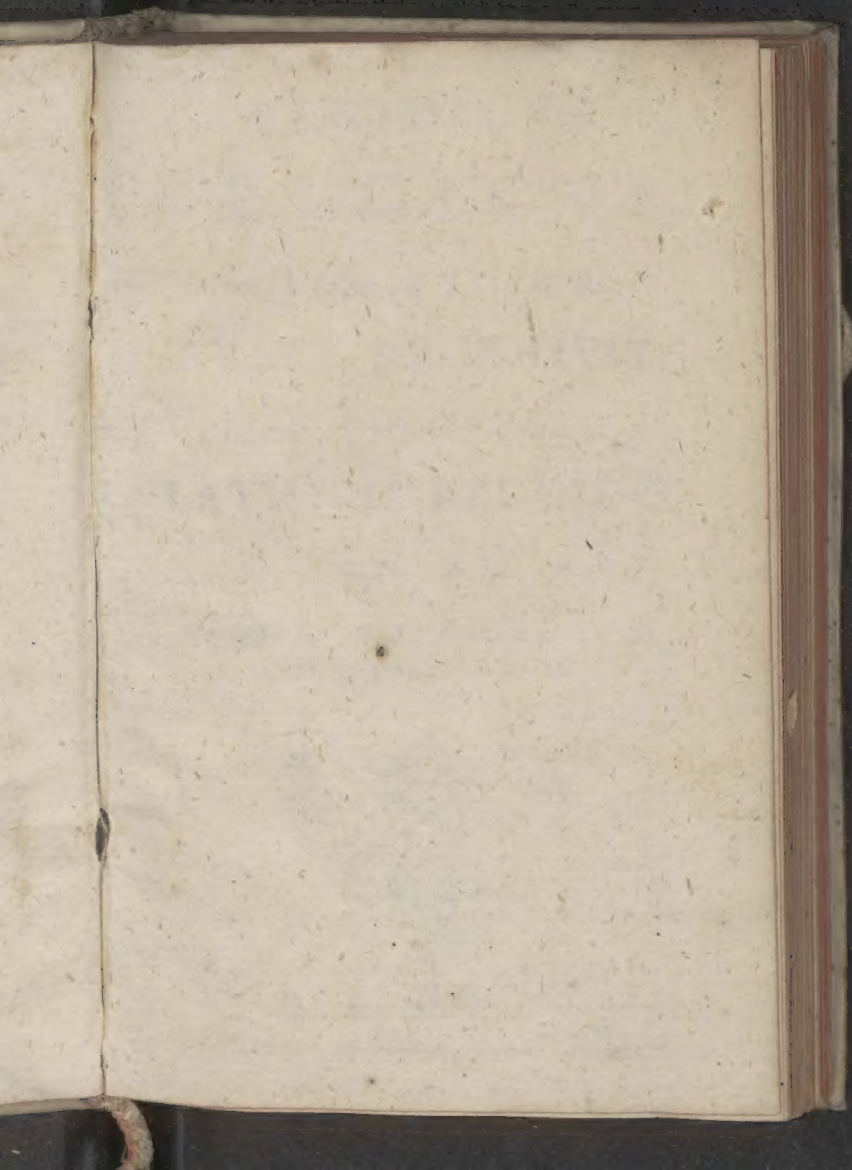
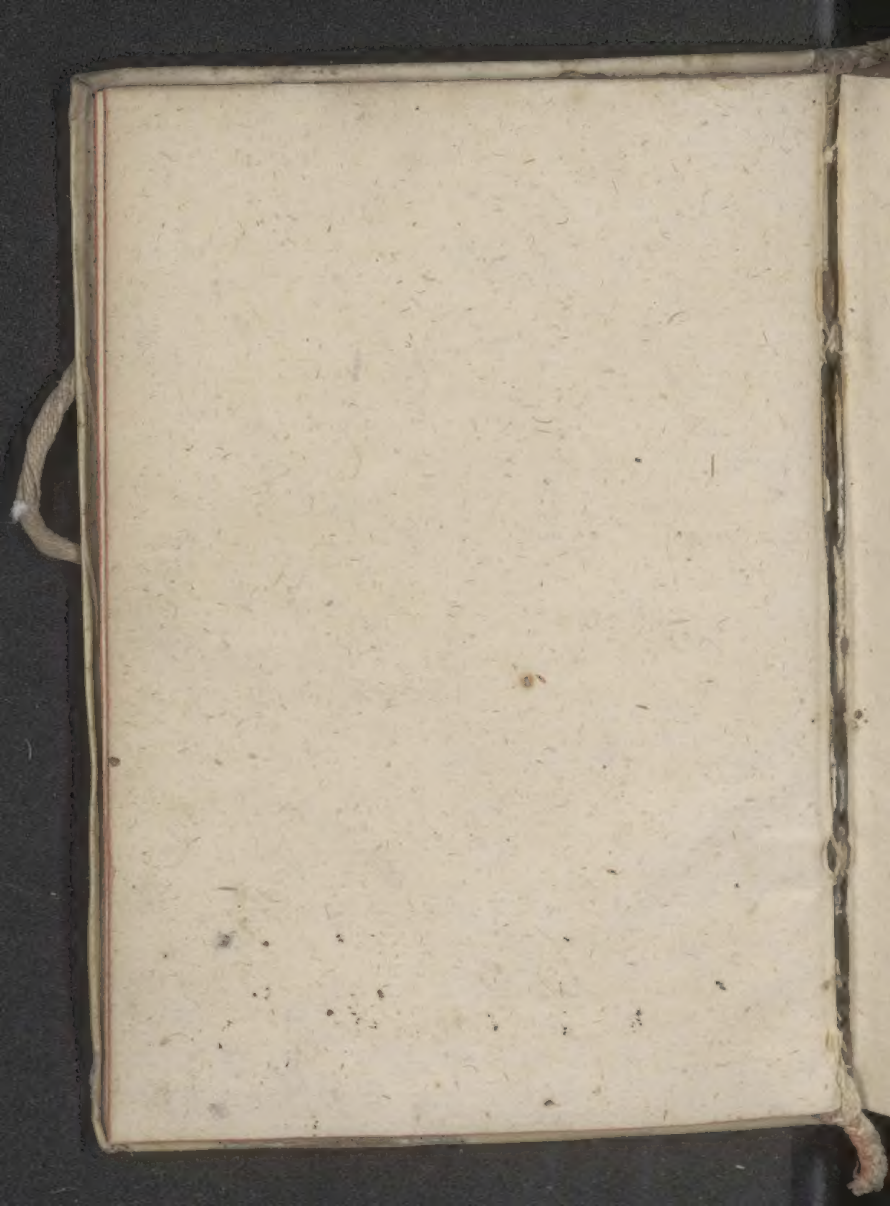

Bien. A. VII. 17

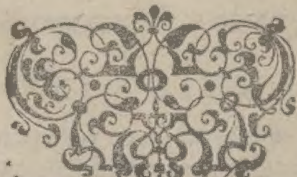
VERIDICVS
BELGICVS,

QVEM AVCTOR
AVXIT, RECENSUIT:

E BELGICO
LATINVM REDDIDIT

AN. DR.

Accessit APOCALYPSIS BATAVICA,
item auctor, emendator.

Exemitarum Camali. Montis
Regis apud Vindob. Ex legat. S. J.
Christoph. Rudolphi 1696
Anno partæ salutis M. DC. XXVI.

VERIDICVS
REFLOVVS
QVAM AVCTOR
AVXIT, RECENSIT
REFLECTO
LATINVM REDDIDIT

AN. DR.

Accedunt Amandi et Bataviae
item Aegii et cunctatione

*Exemplum
Bibl. M. A. VII. 14*

Ann. M. A. VII. 14

I
nos
uen
red
ant
Ins
rele
cen
tes
Apo
iam
terp
gra

vt c
mic

AMICE LECTOR,

INCIDIT non ita pridem in manus meas, institutum inter duos Hispanos Nobiles, Pelagium & Bonauenturam, de rebus Belgicis, Belgico redditum sermone, Colloquium, nec non antè paulò APOCALYPSIS BATAVICA. Inspexi, legi; &, quia perplacebant, relegi, pretiumque operæ facturum me censui, si Hispanos illos Latine loquentes inducerem; ut, quæ tum ipsi, tum Apocalypsis illa, reuelant mysteria, etiam exteris innotescant, quibus hac interpretatione mea non mediocriter me gratificaturum confido. Vale & fruiere.

PELAGIVS.

VMMVM mihi, iam abhinc biennio & amplius, fuit tecum, clarissime Bonauentura, coram agendi desiderium, ut quæ ad bellum resque Belgicas attinent, amice ac sincere me edoceres: scio namque, à

nemine mihi aut fidelius, aut certius, tum quæ iam antè toto Belgici belli tempore contigere, tum quæ adhuc futura imminet & expectantur, posse enarrari. etenim & ætas tua grauior, vtpote iam annos octoginta transgressa, & summa rei bellicæ peritiâ atque experientia, mihi irrefragabilis instructoris instar futura sunt. Quis enim te potius, quoad omnes euentus & successus id ipsum præstet; vtpote qui vnâ cum Duce Albano ad bellum Belgicum ex Hispania profectus es, & annis plus quinquaginta, varijs muneribus bellicis cum laude defunctus, arma tractasti?

BONAVENTURA.

Hanc mihi voto desiderioque tuo vsquequaque satisfaciendi occasionem oblatam, non minùs sanè gaudeo, quàm ipse posses. etenim volupe mihi & honori futurum est, ad singula interrogata respondere; cum fide ramen, quantum in me erit; ad eò vt nec gentis nostræ negligentiam propugnaturus, nec hostis generositati, & industriæ vel in minimo sim derogaturus. hoc quippe canos & annos dedecet meos; cum præter sempiternam apud Deum mercedem aliud mihi iam in vita expectandum non restet, nullumque, illo vno excepto, acuius benignis manibus vita mea omnis dependet, me timere oporteat.

PELLAS. Non possum non ingentes de insigni

signi hoc tuo in me affectu tibi gratias agere. Vides namque ætatis meæ imperitiam, vt qui quartum & vigesimum necdum transgressus sum ætatem: aucto proinde, quàm fieri potest breuissimè, res Belgicas per te edoceri, vt, si fieri queat, vel horæ spatio ediscam, quod ipse vis quinquaginta annorum vsu edidisti. Et, ne te verbis frustraneis æquo diutiùs morer, scire ex te ante omnia velim, in quo potissimùm **Dux Albanus deliquerit.**

BONAVENT. Paucis verbis, multa à me tibi petis declarari: & quis ego, qui magni illius Ducis gesta factaque sugillem, aut eius errores alijs diuulgem? imò quis, eius loco si fuisset, in terra ignota non turpiùs impegisset? quis, vndequaque ab hoste cinctus & pressus, semper ita sibi in omnibus fuisset præsens & circumspectus, vt non aliquando cespitasset, etiam cecidisset, aut à debito rationis tramite derlexisset?

PELAG. Non est quod timeas: solus hic mecum es; abest hostis & æmulus, ac delator hinc nullus: ad postulata ergo mea respondeas, dubiaque mea dissoluas, obsecro.

BONAVENT. Nullatenus id tibi negare possum, imò nec aliud quidquam: dicam ergo de illo apertè, quod sentio, sine vilo, ne quis dicta carpat, ob eaque diem mihi dicat, metu. Semper ergo mihi Dux ille visus est errare

Primò, in Belgicarum conditionum ac pro-

penſionum ignorantia; quæ non paucorum. & quidem grauiſſimorum, plerumque eſſe ſolet errorum mater.

Secundò, in morum aſperitate & duritie, quæ apud Hiſpanos fortalle non diſpleuiſſet, apud Belgas non item. Tot annorum namque vſu experientiaque comperi, Belgas moderatam quamdam in rectoribus ſuis ac Dominis requirere aſſabilitatem, præuenientem ſeſeque vltro offerentem benignitatem, facilem & beneuolum, atque ab omni verborum, animi, vultusque aſperitate & acerbitate quàm remotiſſimum acceſſum. Non ducuntur nimia illà Germanorum, qualis patres decet, grauitate; vt nec nimia illà Gallorum, quæ matrum eſt, affectus profuſione: verum moderato quodam & amabili affectu ac beneuolentia, qui nec effundat ſe nimium, nec ſubducat quali videri fugiens, latere gaudens. In quo, mea quidem ſententiâ, Dux errauit, dum prouincias has eodem proſus, quo barbaros Indos bello ſubactos, & in ſeruitutem natos, modo regere voluit. Qui ſanè, non minimus eius fuit error: cum nullam orbe toto reperire gentem ſit, minus ſeruitutis patientem, quàm Belgas; vtpote quibus omnibus innatum eſt, vitam intolerabili huic dominatui poſthabere, & mori malle, quàm ſœdè & turpiter cuiſiam famulari.

Tertiò, in diſſidentia de Belgis, quæ in ijs vi-
ciſſim

zissim nouam de ipso Duce dissidentiam gignebat. Hinc sinistrae vtriusque pullulabant suspiciones, hinc alter metuebat alterum, hinc quoque mira animorum alienatio, & indiscreta nascebatur æmulatio, quæ omnia tum verba, tum facta quàm potest pessimè interpretari, bonamq; intentionem in deteriore commutare gaudet. Vbi tabes hæc semel occupare animum coepit, vix ei peritissimi medici medelam adferant: postquam enim dissidentia in hominū animo semel dominari, & in intimis eius fibris radices agere coepit, vix eas quis, nisi simul & vitam & animam, euellat. Quidquid enim promiseris, quidquid donorum æmulo contuleris, imò effuderis, sinistri quid moliri velle iudicaris; quoque se affectus amplius & cordialius effundit, eo etiam magis increfcit suspicio, vtpote semper verita, ne quis sub specioso hoc velamine lateat dolus, ne quod pretiosis hisce lancibus, & sapidis edulij immixtum sit toxicum & aconitum. aded quidem, vt plerumque non aliter hæc exui ac seponi possit dissidentia, quàm vel insigni aliqua partis alterutrius oppressione, vel vniuersali exterminio & interuentione, vel denique probrosa ab armis cessatione, aut pace satis infami.

Quartò, in nimia de se ipso fiducia: quòd videlicet nihil vsq; aded putaret arduum ac difficile, quod non se vel ingenij sui acumine ac

sagacitate, vel armis suis victricibus, felicem ad exitum speraret posse conducere: cùm tamen constans ea sit apud omnes orbe toto sapientes viros opinio, nomen sapientis non mereri, quisquis suis in rebus vno sibi ipsius nititur iudicio. nec alienum dignatur inquirere.

Quintò, in hostium suorum contemptu & despicientia: atque hæc, vnica ipsorum corroborationis & incrementi fuit causa. Ac velut, dum quis paruum quoddam in corpore vulnus, exiguum initio morbum, pauculas in domo sua scintillas loco indebito ignientes negligit; valetudinem, vitam, & fortunas denique suas omnes extremum in discrimen coniecit: sic se periculo apertissimo exponit is, suum qui hostem ob paruitatem despicit, eumque interea per otium increfcere finit. vsque dum numero & viribus cum contemnente conferri & paritari queat. Sapientis ducis non est, hostem non curare, aut despiciere. etenim eæquæ bonorum iactura, honoris amissio, castrorum, agrorum, prouinciarum, regnorum euersio ex hostium secuta sint contemptu & vilipendio, omnium gentium tum veteres, tum recentiores historiæ satis loquuntur.

Sextò, in prouinciæ & locorum illius ignorantia. Taceo hîc autem, quàm irreparabile, varias apud gentes (vti domesticæ illarum præclunt historiæ) sit è regionis, terræ, locorumque
pa-

patriorum ignoratione damnum consecutum, sempiterna plurimorum illutrium ac magnorum Imperatorum cum infamia ac probro. lam liquet, nihil vsque eò Duci nostro nocuisse, quàm ciuitatum & arcium Hollandicarum ac Zelandicarum situm, oportunitatem, muniti- nem, robora nesciuisse. Si enim sub aduentus sui initium, cùm primum hostium impetum feliciter satis copijs suis fregisset, primarias tam Hollandiæ, quàm Zelandiæ. vrbes maritimas inuasisset; facili negotio vniuersas hæc pro- uincias ad obedientiam reduxisset, earumque mansisset dominus, & anno vix vno res omnis, nemine obicere se vel audete, vel valente, fuis- set confecta. & prorsus debellatum. A quinque, aut summum sex ciuitatibus vniuersa ea res de- pendebat; quibus ille occupatis, aut certè re- tentis, Hollandiam & Zelandiam, quæ leonis Belgici velut frænum sunt ac ferreum vincu- lum, æternùm Regi parentem atque obsequen- tem reddidisset.

Septimò, in arrogancia & superbia. vtpote qui tuilem ex ære sibi Antuerpiæ statum vel- ut victoriarum testem ac monumentum, erigi iussit. Hæc lapis fuit. ad quem omnes vicinæ prouinciæ pedem offenderunt.

PELAG. Volupe sanè mihi est, vniuersa hæc ita singillatim ex te audire. non possum autem in tam illutri Imperatore ac Duce, post tantam

armorum scientiam. quam sub CAROLO V. Cæsare sibi parare potuit, hæc non summopere mirari.

BONAVENT. Verè ita de eo sentis: certum est enim Albanum primis, quos sæculum præsens habuit, ducibus & Imperatoribus, si non præstitisse & præcelluisse, comparari tamen posse & conferri. Habuit enim virtutes duci necessarias, non paucas, &

Primò, armorum scientiam & peritiam incomparabilem, ut qui sub summo Imperatore CAROLO V. varijs in prouincijs, nusquam non se virum ostendit.

Secundò, in omnibus expeditionibus erat interritus, immobilis & constans; in audacia autem prudens. nihil iuris vnquam hosti in suos & castra sua concessit; nihil quoque inconsultò, temere, aut è leuitate quadam est aggressus; numquam denique sese aduersario nudum ac feriendum præbuit.

Tertiò, etiam hoste procul agente, castra, prætorum Romanorum ritu, semper vallis & aggeribus communita vndique, nec non rebus omnibus necessarijs instructissima habebat, nihil omittens quod quomodocumque vsui esse posset. in illis verò dissoluendis mirè erat circumspèctus, loca omnia ad quæ profecturus erat. nec non vicina opida & pagos, per exploratores antè perspecta habens. Eandem & in
castris

castris locandis adhibebat prudentiam, cum quæ ad suorum tum tutelam, tum alimoniam oportuna erant, semper loca deligeret.

Quartò, disciplinæ militaris diligentissimus erat observator: quam apud eum si quis infregisset, impune non habebat, & qui vel pullum à rustico sustulisset, mox furtum luebat. Illic fiebat, ut necessariorum nihil umquam ei in castris deesset, & illo cum copijs transeunte, rusticorum nullus, maleficium veritus, fuga sibi ac rebus suis consuleret; imò in felicitatis parte non parua ponerent, illius copijs apud se habere; quòd magno cum compendio, at paruo cum labore, ijs diuenderent, quæ, non nisi magna cum difficultate, ad vrbes vicinas vendenda conuehere solerent.

Quintò, in suis ad aliora munia euehendis non tam generis nobilitatem ac splendorem, aut commendantium amicorum merita interuentionemque, quàm unicam spectabat virtutem, & cuiusq; promerita; etiam infimos quosque, & genere obscurissimos, ad Centurionum, Chiliarcharum, Legatorum castrensium (quos vulgò *Maestros del campo* vocitamus) dignitatem euehere solitus, cum eam virtute & fortitudine iam commeruissent. Addebat hoc animum militi, cum videret etiam sibi ignobili & gregario, per virtutem & robur, aditum ad eminentissima in castris munia, patere, si quæ pro

virtute premiandum; atque adedò in oculis se certare eius, qui nullum facinus abire sinebat irremuneratum. Hinc nata, hæc illius axiomata & apophthegmata: Si, vt oportet, castigaris delinquentem, præmio affeceris bene meritum; fortissimis castra tua viris redundabunt. Rusticis, etiam in hostili agro, si parcas, semper tuis de comœtatu abunde erit prospectum. Mensura militi si numeres stipendia, in omnibus eum habebis obsequentissimum; nec vsquam ei tunc parce delinquenti, at castigare, & quod debes non exsoluere, nec remunerari, non hominum est, sed belluinum & barbarum.

Sextò, ad dona omnia corruptelasque munerum erat inuictissimus, multò minùs cedens auro, quàm marinis fluctibus cautes, atque ab omni eius acceptione quàm remotissimus, inò & omnium munera accipientium hostis iuratus: hinc suo eos arcebat cõtubernio, quos illis norat illaqueari solitos. Regi quoque suo fidelem vbique præstabat operam, nusquam sibi in eius causa parcens.

Septimò, consilia sua & cogitata mentis tam alto premebat silentio, vt sæpè antè res confecta appareret, quàm cœpta aut incipienda sciretur. Vidisses in viro cogitationes profundas, verba rarissima, & mirà in omnibus sibi fideique suæ conceditis taciturnitatem & silentium, vt subinde nec bellico imperio, nec

Regum consilijs, nec rerum magnarum executioni eum diceret admoendum, qui linguæ nesciret imperare. adhæc numquam ignoscendum in viris delictum esse, tacere non posse; ad omnia eum munia, & præsertim castrensia, ineptum censens, qui linguam non posset moderari. Hæ sunt primariæ, quas in ipso notavi, virtutes, quas ea quæ commemoravi vitia non nihil inobscurant, ne dicam imminuunt. Sed noris oportet, vix vllum iam inde ab orbe condito, quantumvis magnum, ducem fuisse, in quo non semper ij quibuscum egit, aliqua defiderarint, & non paucos, magnas inter virtutes, defectus obseruarint.

PELAG. Summopere gaudeo hæc ex te audisse, quæ mihi suo tempore etiam vsin futura sunt, vt horum quædam imitari, alia studeam euitare. Porro, quid de Magno Commendatore Ludouico Requesencio tibi videtur?

BONAVENT. De hoc, quod quàm breuissimo tempore summæ rerum præfuerit, pauca dicenda sunt: hunc tamen omnes passim, vt virum bonum, Dei timentem, atque in omnibus sincerè sine fūco & vllō humano respectu procedentem suspexere. Quod enim animo sentiebat, hoc lingua promebat: neminem quoque circumueniebat, sed aiens aiebat, negans negabat. Omnium adhæc virtutum cultor erat ac fautor; supra modum affabilis, nulli loquenti

aurem non accommodans, & ad audita quàm humanissimè respondens, bonis item desiderijs plenus. Qui si maiorem in aduersis cōstantiam, & infractum animi robur, æmulorum quoque, detractorum, ac maleuolorum, qui illum cum in Hispania apud Regem, tum in huius imperio suo conceditis prouincijs malignè traducere satagebant, contemptum maiorem prætulisset; nã ille inter optimos atque illustrissimos, quos vmquam habuit Belgium, Gubernatores numerari potuisset. At præpropere & inuida Belgio mors, omnes eius præclaros conceptus & molimina præcidit ac subuertit.

PELAG. Quid autem de Ioanne Austriaco censes? quod ducum, qui sub eo militarunt, de illo iudicium?

BONAVENT. Nulla dotes eius verba satis queunt exprimere: nescio enim, num magno celebrique Imperatore digna vīrtus, vlla ei defuerit. Animoitate enim prætabat quàm qui maximè, vti & munificentia & humanitate, nulli cedebat labori; at prouidus, circūspectus, gnauus, impiger, nullus item erat occasionis negligens, at in omnem excubans; consiliorum quoque, deliberatorumque seruantissimus, in promissis fidus, eloquentia præstans, ingenio simul & memoriâ magnus (quæ duo raro in vno simul reperias) in expeditionibus suscipiendis fortunatus; consulta antè, quàm executioni
man-

mandaret, maturè examinans, & omnem in partem versans; in illis autem peragendis fortis, & infractus. Consulentes alios haud inuitus audiebat, alienumque consilium melius, suo postposito, sequi non pudebat. Militem fortem non secus ac fratrem complectebatur: hinc nulla eius benefacta indotata sinebat. disciplinam autem militarem legesque castrenses exactissimè seruabat, benemeritos præmians, & in delinquentes animaduertens; ita vt sub illo nec virtus vlla indonata, nec crimen esset impune. In bellis denique indefessus erat & martialis, at extra arma placidus, & in contubernio iouialis.

Nihil autem in eo culpandum inuenio, quàm quòd, dum primùm Belgij gubernacula capeffit, Pacificationi Gandensi subscripsit, ab Ecclesiasticis quibusdam viris ad illi subscribendum inductus. Factum hinc, vt, fortissimo milite aliorum iam ablegato, nudum se & inermem armatis hostibus exposuerit. In quo cum non multò post se peccasse videret, Bruxellâ & Mechliniâ fugere coactus, quò vitæ consuleret, insigni astu & arte per speciem institutendæ venationis egressus, in Namurcensem arcem, vnicum vitæ tuendæ præsidium, sese subduxit, & amandatū extra Belgium militem reuocare compulsus fuit. Video cum præterea, ob confictam ab æmulis calumniam, qua apud Regem fratrem

fratrem tamquam Belgico inhians imperio insinulabatur, plus æquo animum deiecit, quâ cum nonnullos, ad limitrè de eo sentiendum, inductos vidisset, in morbum, præ mœrore sensim contabescens, incidit; à quo etiam, haud multò post, incredibili & irreparabili orbis Christiani cum damno, in florenti ætate, ex hac vita sublatus est.

PELAG. Inauditum id hætenus mihi fuit; gaudeo proinde rei veritatem ex te, simul & magni huius Imperatoris virtutes ac dotes audire; adhæc, quàm pestilentes & noxij in Regum ac Principum aulis sint detractores, & alienæ virtutis & gloriæ corrosores; quàm denique, apud nullum non Principem, sit vel nudum arrogati imperij nomen odiosum, & variarum suspicionum seminarium; atque adeò nullum cuiuspiam oculum tam ad rei de foris accidentis contactum indolere, seseque contrahere, quàm cor Regis ad minimam regni ab alio inuadendi suspicionē. hæc etenim, vtcumque parua, vtcumque cassā & falsā, semper aliquam in eo dissidentiam generat, & plagam infert, è qua mox innumera sequuntur mala, quæ extremam florentissimis etiam regnis perniciē attulerunt. At quid de Duce Parmensi, qui potissimam Belgij partem Regis ad imperium reduxit, & sub quo variis ipse muneribus cætrentibus perfunctus es, sentis?

BONA-

BONAVENT. Multum Parmensi debere me fateor, non tam ob accepta ab eo beneficia, quàm ob insignes & heroicas quæ in eo eluxere virtutes; tum verò ob eam, quæ illius operâ & industriâ, Regis nostri imperio facta est, nemini non notissimam, accessionem: vt primarijs qui orbe toto, & omni ætate fuere, ducibus mentò eum censeam annumerandum & comparandum; præsertim, si locorum Belgicorum, illo gubernacula capeßente, statum, munitiorem, hostium multitudinem; Regum, Principum, ac Rerum publicarum exterarum auxilia, qui hostem tum milite, tum auro identidè clam & aperte iuuabant, consideremus, & quòd in Belgium primùm veniens, præter Luxemburgensem & Namurcensem agros, vix locum haberet, cui tutò militem concederet. Prætereo, vno cum tēpore iussum à Rege fuisse, in Gallia simul & Belgio bellum gerere; & non rarò tanto rei nummariæ cum defectu, vt vix quisquam credat, nec solum annuos suos proventus, solvendo militi insumpserit, verum & paternas possessiones, ære elico intolerabili gravatas ad filium transfuderit. Illustri illius facinora orbi quâ patet notiora sunt, quàm vt referri conscribique opus habeant.

Nihil in eo desiderasses, quod in magno illustriq̃ Imperatore quis requirat. In penè omnibus namque expeditionibus fuit felix mu-

nificus in obuios, humanus etiam in minimos, prudens, sagax, sollers, & placidus quàm qui maximè; ad clementiam propensus, in periculis intrepidus, in quæ tamen nec se, nec suos, temerè & inconsultò conijciebat; in omnibus agendis cautus ac circumspectus, exigente necessitate interritus & in fractus, in cunctis operibus, in mensa, aula, supellectile, familia, comitibus, regiam magnificentiam ac generositàtem spirabat, nullum eum fatigabat labor, nulla deinceps pericula, vidisses in aduersis patientem & sperantem meliora, in bonorum iactura constantem, & velut sensus expertem. De generositate quid dicam? vt etiam mortuam proximus, inò mortuo quàm viuo similior, nouam in Gallos expeditionem Rege iubente moturus, equum conscenderit. Demum in omnibus suis consilijs, iam antè maturè excussis, exequendis fuit immobilis, in omni verò conuersatione subtiliter acuteque inuentis insignis; nullum denique nationum agnoscebat discrimen. Inter hæc tamen, fuere nonnulli, qui suæ gentis hominibus plus nimio eum credidisse censcant & ob falsas de luxata nonnihil illius in Regem suum fide, in Hispaniam missas delationes & calumnias, plus quàm par erat sese deiecidisse; atque hinc eum, contracta tabe, mortem sibi accelerasse, communis multorum est opinio.

PELAG. Recreant huc me, & in magni huius Alexandri virtutum gestorumque admirationem rapiunt; simul & stomachum mihi mouent, cum tantum virulentis illis ac perdidis suffronibus, in inuidios illos Heroas, quos nulla frangere, aut de statu mentis deicere potuerunt arma, nec vis hostilis, iuris esse video. At Archiducem ERNESTVM quem fuisse dicis?

BONAVENT. Merito hic cum Poeta exclamē:

*Ostendent terrā hunc tantam fata, neq. vltra
Esse sinent.*

Heu pietas, heu prisca fides!

Indignæ sanè provincie Belgicæ fuisse videntur, quæ tanto bono ac viro diuini fruerentur. Erat enim in moribus maturus, in consilijs solidus, in verbis & operibus serius, in promissis fidus; virtutum omnium, & pietatis in primis, cultor, orationi mirè deditus, vitæ integer, ab omni mulierum familiaritate alienus; in verbis brevis quidem, sed profundus; iuratus mendacij hostis, adulatōres, suffrones & detractōres eane peius & angue detestans; diuinissimi Altaris Sacramenti cultor & venerator assiduus; ineluctantes fidos & probatos, effusus & propè prolixus, nullum obsequium virtutemque indonatum passus; in pacem denique quàm bellum propensior, hoc tamen non minus sedulo curabat atque illam. Multa quidem ad Belgij bonum salutemque spectantia exequi

decreuerat vtiliter ; sed, dum commodam ad eadem efficienda oportunitatem præstolatur, Deus eum è vitæ statione euocans, bene cæpta abrumpit, vt ei pro virtutum merito coronam, ac beatæ æternitatis lauream apud superos pararet. Alius in locum ALBERTVM Magnum, qui post Fontanum Comitem res Belgicas, primò vt alienas, dein vt proprias, curaret ac regeret, suffecturus.

PELAG. Deplorandum sanè ac miserum, magna non diu stare, sed ilicò interciderè; quasi si magnitudo & diuturnitas simul stat ulare & agere nescirent. De Fontano ergo Comite ecquid videtur?

BONAVENT. Fuit is haud dubiè inter omnes Principes & Magnates longè felicissimus: breue namque imperium bene gestum, omnes bene de eo sentire fecit. Generosus erat vt pauci, & fortunatior quàm vulgò militares solent; infractus & interritus, nullas difficultatum aut discriminū remoras exhorrens. pericul. q: tam intrepidè deuorans, quàm alius pultes sacharatas. alloquio accessuq:ue erat facilis, in alijs audiendis comis ac blandus; in tentanda fortuna effusior, quàm retractior; in aggrediendo audax. in vrgendo promouendoq:ue etiam audacior. Regi suo fidelem per omnia operam præstitit. In reos sine vilo personarum discrimine, pro delicti grauitate, animaduertebat, iustitiamq:ue

tiam quæ tam in castris, quàm ciuitatibus, tam domi quàm foris, exactissimè seruari volebat. quòd autem feliciter satis habenas Belgicas sit moderatus. hunc bonam apud omnes Europæos Principes de se opinionem concitauit, & optate pauculorum annorum felicitas magni illi & fortunati ducis nomen orbe toto peperit. Hæc sunt, quæ mihi in presens de Comite illo dicenda occurrunt: credo equidem, si diutiùs imperio præfuiſſet, non benigniùs illi à pestilentibus æmulorum linguis futurum, quàm fuerat superioribus, & in eadem qua illi, amaritudine & luctu eum vitam terminaturum fuisse. Hæc namque ordinaria, & penè communis omnium Rectorum & Imperatorū est merces.

PELAG. De ALBERTO Archiduce, qui per nuptias Belgicarum prouinciarum Dominus ac Princeps factus est quid opinaris?

BONAVENT. Non sunt hæc huiusmodi, vt tribus ea verbis tibi queam exponere: qui enim Magni illius ALBERTI virtutes enarrare tentet, is maris quàm profundissimum est, fundum bolide explorare contendat; cùm nulla sit virtus, quam non in Principis illius pectore sedem sibi delegisse vidisses. Etenim singularis illius erat castimonia, ne vel indecentius verbum ferens; sui ac suorum omnium custos erat integerrimus. & iuratissimus omnis foeditatis hostis. Liberalitas eius, maximè in res pias & pauperes,

tanta, vt centena per annos singulos millia in illas erogaret. Piam in Deum diuinæque mentem nullus exprimat calamus, lingua nulla; quâ etiam Regibus ac Principibus omnibus vt fax præluceat: quotidie enim multas orationi horas impendebat, etiam tum cùm in castris ageret; sacrificio quoque Missæ singulis diebus intererat, cùm valetudo permittebat: adhæc Virginis-Matris cultor erat indefessus, illius nomini dicata loca & oratoria tum precibus suis, tum regijs donarijs honorans; nulla penè vt esset ædes atque altare, quàm, in Matris suæ gratiam, singulari miraculorum prærogatiua honorabat Deus, quam non suis ALBERTVS muneribus honoraret. erga sanctissimum denique Eucharistiæ Sacramentum ita afficiebatur, vt, quoties illud gestans sacerdos ei per viam occurreret, semper illum, ad infimorum etiam domos, sequeretur; in quo magni illius RVDOLPHI Austriaci, qui ob delatos sacræ huic hostiæ honores, primum inclytæ & perillustri Austriacæ domus potentæ fundamentum posuit, super quod duodecim continua serie Imperatores, vt innumeros taceam Reges ac Principes, inædificati orbem gloria & triumphis repleuerunt, exemplum est secutus.

Potest, præter hæc, non sine ratione, omnium suæ ætatis Principum sapientissimus nominari, vt qui vniuersos Consiliarios suos acumine ma-
turi-

turitate, prudentia, ingenij dexteritate longo intervallo præcurreret; quæ post futura erant, eminus prævidens & subodorans, quin etiã necessaria, in tempore, priusquã esset seriũs, remedia obiiiciens. In verbis ita erat brevis, vt tamen nec necessariorũ aliquod omitteret, nec frustra vllum proferret, vtpote sententiarum vberior quàm verborum. Memorix ita tenacis, nihil vt illum fugeret, & ad triginta, etiã quadraginta, maximi momenti postulata eodẽ tempore propolita, singillatim eo prorsus quo petita erant ordine, nonnumquam responderit. In confereendis dignitatibus tam ciuilibus, quàm Ecclesiasticis, ad stuporem vsque prudens, &, quod rarissimum, supra modum felix. Virtutum omnium vti cultor erat, ita fuit & admirator, & quo virtute quapiam nosset eminere, eos pro ratione status euehere ante alios studebat. Iudicij acẽ erat perspicacis & lyncei, vt vel semel visum hominem ita intus & in cute nosset, ac si decennium illo familiariter esset vsus. Innata ei hæc esset Regia vultus & verborũ grauitas, comis tamen in primis erat & affabilis, & quos ab emicante maiestate veluti sideratos & consternatos exnebat, suo ipse alloquio recreabat, ac velut ibi reddebat. In promissis erat constans, neminem fallens, nihil cuiuspiam quod non præstaret, dicens. Ingruente de subito difficultate nequidquam de sedẽ mentis movebatur,

tur, sed quæ facere decreuerat, intrepidè perurgebat. incidentia pericula, inopinatum damnum, graues aliorum minas, & arma intentata, non secus despectabat, quàm si leoninum illi, non hominis, cor fuisset. Nihil vt fuerit vniquâ, quod illum aut ab addicta fide, aut verbo dato, aut eo quod rationi foret consentaneum, dimouerit; quodd illius constantia & mens esset immobilis, & rupem quis antè, quàm ratione nitentem illius animum, de loco mouisset. Hoc persèpè ei in maximi momenti rebus vsu veniisse vidimus, quarum etiam felix & optaus fuit exitus: magis vt vno illius verbo, & nulla sponsione, quàm validissimo propugnaculo niti quis posset.

Vultus illi semper ad placidam lenitatem, ad iracundiam, feritatem aut toruitatem nunquam compositus. sic & verba semper æquibilia, matura, & in rebus aliunde inciderebus latis, tristibus, paruis iuxtà ac magnis solita temperie referta fluebant; semper vt su esset similis, nec verba, nec colorem subitum casibus mutaret, vultumue contraheret, ac non prorsus sensus fuisset expers. In sermone ita sedatus apparebat & compositus, quasi verb. octiduo antè esset præmeditatus, vnde fiebat, et & nullum proferret non necessarium, & necessarium nullum prætermitteret. Omnia denique illius tum dicta, tum facta, ex arte composita di-

dixisses, quibus, nisi omnem sensum illorum pervertere velles, nihil addi, demi nihil debere videbatur.

A mendacio ita erat alienus, numquam ut illud prouulisse ruditus sit, & Principis esse diceret longè supra omne mendacium eminere; ipsum, euidentis animi timidioris, etiam perfidi, ac fallere cupientis, (quod Principis magnitudine nimis quàm indignum est) signum esse existimans. hinc vniuersa eius verba ab omni erant mendacio furoque aliena, ac sincera, & cum eo quod pectore claudebat, mirè colludentia.

Nemo illum, aut ob prospera plus æquo gaudentem, aut ob aduersa vultu deiectionem vidit; nemo quoque vlli præterita præsentiaque exprobrantem beneficia audiuit. In morbis omnibus (quos habuit multiplices) tantam prætulit constantiam, ut supra hominem ea esse videretur: hinc cum nemo in torminibus aut cruciatibus audiuit queritantem, nec vultum vidit solito contractiorem; nemo oculos dolorem testantes, nemo frontē rugatam, nemo os contortum, nemo colorem natium immutatum, aut vultum præ pallore luridum conspexit, ne quidem in supremo vitæ articulo, cum iam intaminatum in summi Iudicis manus spiritum esset emissurus.

In bellis porro, media inter arma ita agebat

interritus, & in castris vrbiumq; obsidijs adeo securus, tamquam si per amœnissimum domi hortum satellite multiplici cinctus obambulasset; centuplo plus animi præferens, quàm corporis vires paterentur. tam quoque intrepidus vera inter arma, eorumque discrimina versabatur, atque aliquis domi inter picta in aulaeis bella, & maris tempestates, nullum deforis casum extimescens, agit, tamquam si vitæ auctor Deus aliunde incidentium malorum eum securū esse iussisset, & ipse plures Bruxellæ in arca reclusas habuisset vitas, quas, vnâ sub armis amissâ, redux ex ordine reassumere posset. Si vidisses illum equo insidentem, de priscais aliquem heroibus (adeo scitè & decorè eum moderabatur) videre te putasses: & quia scientiarum omnium, ac Matheseos imprimis & Geometriæ, gnarus erat inter paucos, hinc munitionibus castrensibus coràm inspiciendis, tum veris, tum vmbriticis, summopere capiebatur. Ne verò te diutiùs verbis detineam, ita vniuersa illius vitæ ratio, ad instar horologii temperata erat, vt etiam in cibo, potu, somno, omnibusque homini necessarijs exercitijs eo nemo posset esse moderatior. & magis ad normam compositus: vt omnis illius vita portentum esse potius, quàm hominis vita videretur; simul & omnium virtutum prototypon, ad quam non Reges solùm & Principes, sed

& Religiosi, qui se à rerum mundanarum turbis & strepitu Dei causâ sequestrarunt, vitam componant suam. Ita quippe seruiebat Deo & virtutibus, tamquam si non aliud tota vita secisset; ita omnibus prouinciarum suarum commodis & necessitatibus consulebat, ac si nullis præterea rebus intendisset.

Quantus omnium sæculi huius magnitudinum atque honorum fuerit contemptor, tum liquidò testatus est, cum oblatum secundò ab Electoribus Imperium, antè quàm & frater illius MATTHIAS, & FERDINANDVS ad id assummerentur, inuitato & sæculis omnibus penè inaudito exemplo, repudiavit. Quàm enim paucos reperire est, qui oblatos sibi vel fasces, vel sceptrâ & diademata generosè reiecerunt! quàm pauci, etiam eorum qui omnem sæculi fastum & pompam perosi, vni Deo seruire se velle aiunt, sublimiores gradus subterfugunt, cum ad eos capeffendos, non dico compelluntur, sed tantùm deliguntur aut inuitantur!

PELAG. Postrema hæc longè me, quàm priora, magis recrearunt. Sed quid tandem Belgio huic fiet? quàm diu omnes suos Rex noster thesauros illi iuuando infumet? quàm diu annuas auri messes, quas illi profert India, vni huic frustra impendet? Supra centum auri miliones bello Belgico Reges nostri insumpsere; &, cum ante bellum vix vllè in Belgica essent opes,

iam passim omnes auro & argento abundant. crediderim nostris omne, quâ patet, Belgium ducatis propè posse cõsterni; & interim Hispaniâ totâ aurum & argentum exulat. illiusque in locum arêa de Belgicis cacabis procusa pecunia successit: sèpè vt mihi satius & consultius facturus Rex noster visus sit, si hæcæ prouincias repudiando desereret, quàm vniuersum thesaurum illis tam irritò euentu prodigè impenderet. Hac ille sibi pecunia vniuersæ Africæ imperium haud ægrè parasset, & varios illos per Indiam regulos Hispanico sceptro vctigales fecisset. Quod verò maximè deplorandum, nondum belli finis, nondum prouincia aliqua de hostilibus Regi accessit. hodie enim Regij urbem aliquam occupant, cras aliam rebelles, in orbem velut vices alternando; & post tot annos vix vllus, ecce, fit progressus, nulla notabilis obtinetur victoria. Nec solius Hispaniæ, sed & omnium ei subiectorum regnorum, exhauriuntur opes, incolæ, potentia, nerui; idque irritò semper conatu, & orbis totius cum explosione, cum vniuersam cum suis opibus & regnis per orbem sparsis Hispaniam, duabus tribusue prouincijs, sexaginta propè annis iugum imponere non potuisse videt.

BONAVENT. Erras, mi Pelagi, erras, & quidem grauissimè, dum Belgicas hæcæ prouincias tam parui facis, sed ignoscendus error illas

noranti. Etenim non semel, sed sæpius, non ultimos gentis nostræ proceres & nobiles, qui Belgium frequentarant, audiui, dicentes, si sibi aut Hispaniæ, aut Belgii possidendi optionem regnorum dator faceret Deus, illam huic se postposituros. Nec id tute miraberis, si vniuersum Belgicarum prouinciarum corpus iunctū consideres. Fōrs Murciæ, Valentia, Cantabrie, Aragoniæ, aut alteri cuiquam Hispaniæ regno Belgium par existimas. Plures sanè id ambitu suo non magno vrbes elegantes, magnas & copiosas complectitur, quàm vniuersa Hispania simul & Lusitania, quàm etiam tota aut Italia, aut Gallia, aut Germania. Illius, & ciuitatum eius, ea est inuitio & potentia, nullum vt in orbe regnum habeat munitiores. Agrorum & nemorum amœnitas, eorumque diuersus aspectus, nullo satis exprimi calamo, nec verbis potest, ea quoque maris, ac fluuiorum, quibus passim ceu venis corpus hoc Belgicum interfecatur, est oportunitas, vt nulla ei quoad hoc regna paria sis visurus.

Terræ totius is est prouentus & vectigal, vt, si vni vniuersa Principi parèret, & Batauanū quæ modò est formâ regeretur, octonos auri miliones & amplius in annos singulos ei penderet Belgis ad victum & vsum necessaria, præter salem, oleum, vinum, domi omnia nascuntur, nullum tamē reperias regnum, quod plura,

aut

aut magis varia, habeat vina; etenim Hispaniense, Germanicum & Gallicum, tam in Belgio redundat, quàm in terris ubi natum, & sub torculari gemit. Ipsius quoque flumina ita pisculenta sunt, & omnigenis piscibus abundant, ut hinc quaquaersum ad externos euehantur. Veruecina & bubula mirè hîc sapit; uti & auium tam altitium, quàm siluestrii genus omne, quarum maxima hîc est vis. butyri denique & casei ea est copia, ut butyro, caseo & lacti propè tellus omnis innatet, & nonnemo non sit veritus dicere, tantùm unicam Hollandiam suis dare lactis, quantum suis Gallia vniuersa dare solet vini. Lino Belgium panno ita abundat, ut vniuersum propè orbem eius faciat participem; uti & lanei, & aulæorum scitè textorū, quæ per omnia Europæ regna ac prouincias, etiam Turcarum imperium, & vsque in Sinas & Iaponios ultimos, & alio sub sole calentes Americanos auehuntur. Pictores habet & arte præstantissimos, & numero plurimos, ut vnica Antuerpia, vrbs non adedò ampla, plures pingendi artifices alat, quàm vniuersa simul Germania, Gallia, Italia, Hispania. Quæ verò hîc sunt opificia mechanica, opera & instrumenta, omnia terrarum exterarū opera elegantia & arte superant. Incolas videbis linguarum peregrinarum, etiam diuersarum, ita peritos, ut in alienone quàm materno idiomate versatiores sint addubites;

& non rarò , etiam mulieres , quinque diuersis
linguis loquantur; paucos quoque reperiās, qui
non saltem binas ternasue calleant.

In studia & litteras naturâ propendunt, &
laborem eorum quàm aliæ nonnullæ gentes,
ferunt facilius: quod quæ longè pulcherrimum,
nulli non arti scientiæue sese applicant, Iuris-
prudentiæ, Theologiæ, Philosophiæ, Mathe-
si, litteris humanioribus. Linguarum Græcæ,
Hebraicæ & aliarum externarum, quibus do-
ctrina traditur, cognitione, & imprimis Latinæ;
ita excellent, vt hanc quis ijs natiuam existimet:
Latinè autem dum scribunt, eam spirant ele-
gantiam, vt stupori sint omnibus. adeoq; nulla
aut ars est, aut scientia, quam ignorent. Innat-
um quoque illis dicas, cum omnibus exteris
sine difficultate, fastidio & dissensione conuer-
sari, illorum genio ac moribus quàm scitissimè
sese accomodando. Iouiales vt plurimum sunt;
in amicitia fidi, colore vultus eleganti, nec con-
temnendo; indole, complexione & staturâ bo-
nâ; robusto, vegeto, & bene cõposito corpore.
Quid de deteriore feminarum sexu dicam? a-
cupingunt propè omnes, & in omni panni ge-
nere; in cultu & nitore corporis, domusquæ
supellestile, ad stuporem, ne dicam superstitionem,
antidat; quod quæ mirere magis, non mi-
nùs solenter & indutrie omnia mercimonio-
rum genera trahant, quàm viri.

Mari-

Maritimæ & navalis rei cognitione quæ Belgicam gens superet? tam orbem terræ enavigasse, apud eos ludus est. Qui vbius gentium, in exercitiis robore & audacia præstant, Belgas esse comperies. Wallonicus peditatus audacia, generositate, constantia, & omni quæ militem decet dote, inter omnes gentes fert primas. Equitatu quoque valent & præstant Belgæ, maximè Geldri, Campinieneses, Transmosani, & illis vicini. In arcibus vrbibusque cõmunendis nullos eis habebis pares, vti nec in operibus navalibus, maritimis & aquaticis. In inueniendo indagandoque videbis solertes, in exequendo constantes & nauos, mille per artes & vias ad præfixum sibi scopum peruenire conantes.

PELAG. Quid audio? propè sum vt mentem & conceptũ de Belgio iudicium mutem. Numquam enim mihi hæc in mentem, ne ad aures quidem venerunt.

BONAVENT. Vix mediani eorum quæ præsens apud eos vidi, partem tibi commemoro. Quod regnum aut prouincia, quæ gens, sexaginta propè annis intestinum & civile bellum ferat? & cùm summa illius moles penè semper Brabantia ac Flandria incubuerit; illas tamen si inspicias, ita opulentas & feraces videbis, ac si hostem nullum, exercitus nullos sentierint. Incendio integri absumantur pagi, & quidem millenarum familiarum, anno, vè certe dimidio

dio vix elapſo, ita videris omnia inſtaurata, nul-
 lum ve deſagratioms appreat veſtigium. In
 quo incredibilis Belgum ſolertia & indefa-
 tigabilis animotitas elucet, quam ſapè mecum
 ipſe tacitus ſum denotatus. En tibi aliud animi
 Belgici argumentum. Tentarunt (intentatum
 id hætenus iam inde ab orbe condito, per Bal-
 ticum Arctoâq; ie glacie concretum pelagus
 (quis credat?) in Orientem penetrare, ſecuri-
 bus ſibi ac nauibus ſuis per glaciales illos mon-
 tes iter parantes ac ſecantes, identidè noctu &
 interdium, tractus illius feris ac belluis epibatas
 inſtantibus. Repete deinde tecum quidquid
 tam orientis quàm occidentis Solis per Indiam
 & geſierint & tulerint, & nullos id Reges ten-
 taſſe, aut ſecile hætenus deprehendes; mille
 per diſſimula tam intrepidè ac ſecurè nauig-
 gantes, ac ſi epulas adiffent.

Intuere adhæc animotitatem hanc in cauſa
 non bona, etiam prudentiâ, veſutiâ, ſimul & in-
 duitriâ ſuccinctâ. An non Bataui ita rem ſuam
 egere, vt cum omnibus propè orbis Regibus &
 Principibus ſocietatem aut iælus inuenirent? Sic
 Gallorum Regum auxilio & milite bellum ſuſti-
 nuerunt: ſic Angliæ Regis, & omnium propè
 Germaniæ Principum ſupplicibus annis ſingulis
 impetrarunt. Sic & per vniuerſam Germaniam
 turbas concitarunt, incolas ad iugum Impera-
 torum & domus Auſtriacæ excitandum in-

stigando: sic Gaborem ad res nouas moliendas, Tunicam ad bellum Cæsari mouendum missis legationibus impulerunt: sic Palatino Bohemice coronam imposuerunt, Danum in Germaniam euocarunt, Sabaudo & Venetis auxilias copias miserunt; Rupellenses & Hugonottas Gallos ad Regi suo rebellandum animarunt. & ipsi interea, Gallorum socij, amici & clientes (in quò sanè magna opus dexteritate fuit & calliditate) mansere.

En tibi aliud insuperabilis illorum animi exemplum. Hi ipsi Bataui, tribus iam proximè elapsis annis, centum & amplius præsidarias & onerarias, omnibus necessarijs rebus, armis, & in triennium duraturo comœatu optimè instructas naues, varijs sub ducibus, in Occiduum orbem, incomparabili dispendio emiserunt; quarum pars potissima nostras in manus incidit, pars tempestate iactata disperijt. Quam impendia si subduxeris. & unicuique nauis triennali suo comœatu instructæ, centum florenorum millia assignaris; vix decem florenorum millionibus classes illas parari potuisse comperies. Apud Orientales quoque Indos. non exiguam, sed, prout aestimant nonnulli, non minorem quàm apud Occidentales. nauum interitum sunt passi. Quod verò à Dunkerkens tam in nauibus, quàm hæc cum piscatu disturbato & intercepto, tulere damnum, quinque
flor

florenorū millionibus vulgò æstimatur. Viginti
millionum, Bredinæ obſidionis cauſa, quod
fecere impendium, nec ipſi quidem diſſimu-
lant, ſed euulgant. Nondum tamen animo ca-
dunt, ſed terra mariq̃ue ad nos oppugnandos
ſe communiunt; vt taceam, illos Dano in ſingu-
los meſes noua aduerſus Cefareanos, tum mi-
litum, tum pecuniarum, ſubſidia mittere;
nouas quotidie naues inſtruere. & ad nuperam
illam Britannię Regis aduerſus Hiſpanos &
Gallię aduerſus Rupellanos, comparatā claſ-
ſem ſuis cum Admirali ſuo naues addidiſſe;
alijs denique Proteſtantibus Principibus auxi-
lio veniſſe.

PELAG. Meritò ſic cenſeſcat mihi numquam
id in mentem venerat. Verum, cur tibi Belgię
hę prouincię Hiſpano Regi aded̃ neceſſarię
& vtilis videntur, vt nulla ob impendia, opum
patriarum euerſionem ac labores, eaſdem tibi
ille deferendas ducat?

BONAVENT. Intuere primùm illarum ſitum.
Gallię. Anglię & Germanię conterminę, illa-
rumque velut frenum ſunt: vt quiſquis has
poſſidet, multum ille in vicinos omnes iuris, &
penè imperium habeat.

Secundò prouincias has ipſiſmet Hiſpani-
cen vllum eſſe, & muniſſimum aduerſus om-
nes, à quibus impeti poſſet, aduerſarios pro-
pugnaculum: ſunt enim ſolę per ſe pluſquam

fatis ad omnium Hispani nominis hostium impetum aut infringendum, aut excipiendum.

Tertiò, quamdiu harum prouinciarum Rex noster dominus erit, non est quòd aut Galliam, aut Angliam, aut Germanos metuat. aduersus Hispaniam enim insurgere qui audeant, cum timent, ne à Belgis, quorum is situs est. vt nullo non tempore in vicina regna impetum facere possint, domi inuadantur, & irreparabile damnum patiantur?

Quartò, vbi plenum Rex Belgij imperium habebit. habebit & maris, atque in eo orbis totius: & nullius Regis ea tunc erit potentia, vt Hispanum, quamdiu mari imperabit, inuadere audeat.

Quintò. putasne, si hasce prouincias à se Rex abdicaret, fore vt, quos ipse habet amulos & hostes, eum Hispania sua quietè frui linerent? Si, cum Regis exercitum propè intra viscera sua habeant, Hispaniam nihilominus atterere & arrodere iam tentent; quid faciuros putas ab hac timendi occasione iam liberos? Ergo vides, longè satius, securius & consultius esse, procul à sua Regem Hispania bellum alere, quàm id domi & in visceribus regni experiri.

Sextò. verissimum esse deprehendes, quàm rarissimè ea quæ latè patent regna, ab armis quietem habere. & non semper aliquos eis aduersarios exoriri. cum ergo alterutrum necessariò

fariò deligendum sit, præstat haud dubiè, foris & procul à sede Regia, quàm domi, belli palæstram statui.

Septimò, prudentissimè sanè magni Reges, quibus numquam magni desunt æmuli, agunt, dum continuò ad omnem inopinatū hostium incursum, exercitatum in armis militem, & varias pedum & equitum copias alunt, quas, cùm opus fuerit, in aciem aduersus aduersarios educant. Regni quippe totius salus in discrimè adducitur, & periclitatur, cùm repentinis in casibus in exercitatos nouus è tirœcinio miles educitur. Regis ergo nostri permultum interessè puto, quòd in armis natum & adustum, & belliperitum militem sub signis continenter habeat, quem, quocumque libuerit, mittat pro Rege suo vitam exponere promptissimū. Ut taceam, per assiduum hoc armorum exercitium & vsum non paucos duces & Imperatores poliri, & velut exsculpi, quorum Rex operà varijs in prouincijs, pro vario euentu, suum in obsequium vti valeat.

PELAG. Bene quidem prudenterque tu hac tenus; at quomodo has sub imperium suum prouincias Rex redigat? quis facere se posse dicat, quod ne primi quidem orbetoto duces, Albanus, Ioannes Austriacus, & Parmæ Dux, ne ipse quidem Magnus ALBERTVS facere vquam posuere? quæ ergo nobis, post tantum

tantorum conatum, spes reliqua? nonne stultum, felicem aliquem post tot irritum eventum labores, exitum sperare velle? Nihilominus quidnam hac de re ipse sentias, scire è te velim, ut qui iam inde à belli Belgici initijs ad inducias vsque, omnibus vrbiū oppugnationibus & prælijs pro Rege susceptis interfuisti. Si enim fieri non posse putes, ut rebelles hi subigantur, & in Regia iura armis compellantur, cur tantas Rex noster sine vlla profectus spe impensas subeat? quis suas in irrecuperabilia & impossibilia opes effundat? non satius, aurum & militem suum domi tenere, quàm ipsum sine omni rebellium horum subigendorum spe, profunderet, ne dicam prodigere?

BONAVENT. Bene dicis: stultum siquidem est, volantes per aëra aues velle coëmere; stultum, impossibilia sperare; stultius, illis acquirendis thesauros, honorem, vitam & sanguinem insumere: multo verò consultius, pecunias arcâ continere, quàm temerè in minime parabilia expendere. At numquam impossibile putavi provincias has sub Regis nostri iura posse redigi: etiam, post tam præstantes ac magnos Imperatores, desperare hîc nolim; & quamquam id arduum fore non dissideat, non is tamen rerum mihi videtur esse status, ut omnem penitus spem abicere, animumq; despondere nos oporteat. Quis vnquam credidisset fore,

fore, vt Augustus melius ac securius Rom. Imperium, quàm qui ipsum condidisset Iulius Cæsar, possideret? quis, vt Martius, duorum profligatorum exercituum Romanorū collectis reliquis, ipsæque perexiguus, duos Pœnorum, victoribus prioribus etiam inflatos, exercitus cederet? quis, vt Numantia, non ita magna Hispaniæ ciuitas, viginti ipsos annos varijs Romanorum exercitibus non resisteret modò, sed & sæpè in fugam pelleret ac profligaret? Quis credat, Hollandiam ac Zelandiam, de septemdecim provincijs duas, sexaginta ferè annis, aduersus potentissimū orbis totius Monarcham, terra marique bellum gerere potuisse? nec sua solùm defendere, sed & terras Regias, varijs orbe toto locis, ad Orientem æque atque Occidentem, imò & in ipsomet Hispaniæ corpore, bello aggredi ausas fuisse; quin hoc belli incendio etiamnum durante, sua in Germaniam, Bohemiam, Italiam, Galliam arma intulisse, & per vniuersum propè quā patet orbem eadem circumtulisse? Nihil vt sit, quantumuis arduum, quod, cum animosè, prudenter, sapienter, constanter vrgetur, non optatum ad exitum possit conduci. Quis item credidisset fore, vt Ioannes Austriacus pugillo militum validissimas instructissimasque Ordinum copias ad internecionem deleteret? quis, vt MARCHIO SPINOLA Bredam obsideret & expugnaret, penè ad dena-

passuum in circuitu milia ipsam vallis & aggeribus circūcingeret, ac ducentis castra sua propugnaculis communiret, hoste permitten e, nec se mouere aulo? cumque hac in oblatione omnis castrensis apparatus & conuectus per octo menses continuū. terrestri octo leucum itinere, & quidem curribus & carrucis, conuehi deberet; & ipsi exercitu hostili. Gallicis ac Britannicis auxiliis suffulto, & Gallia, Britannica, aliarumque potentium Reum publicarum, Principum ac Statuum pecunia collecto inspectante; quis credat, toto illo tempore ne vtrum quidem nostrorum comitatum ab hoste aut tentatum, aut inuasum? & Mauritium, post tot annorum usum militare, post tot felices expeditiones, tot illustria stratagemata, non semel tum suis, tum Regum sociorum armis quibus cum potestate praeerat, aggeres nostros, & in illis erecta propugnacula, tam latè diffusa potentiaque, aggredi, usum? cumque MARCHIONEM VINOLAM paulatim copias colligere, vbi que adinouere propius cerneret, suae (qua valebat plurimum) prudentiae oblitū, de omnibus ad oblationem tolerandam necessarijs rebus vbi suae non melius prospexisset? & cum omni Batauea solertia, omni sua militaria potentia, omnibus acutè adinuenis alibi felicissimè sepius probatis, omnibus suis nauibus, & hic perfractis alibi oppositis aggeribus,

ne

ne hilũ profecisse? & ore tenus iactatã, sed numquam reipsã tentatam opidi vnius obsessi liberationem, Batauis vicenis florenorum millionibus & ampliũ, (ac quidem frustra) sterisse? Mauritium verò, cùm sciret in quot menses de com meatu Bredæ esset prospectum, alias interim Regias vrbes, quibus vsque adeò prouisum non erat, non tentasse, quò SPINOLAM à Breda auocaret, aut eius saltem copias distraheret? quis credat, hunc ipsum SPINOLAM, cùm valis & propugnaculis de sufficienti milite prospexisset, cum reliquis copijs Mauritium ac Mauritanos vndiquaque communitos, aperto in campo expectare, quin & ad prælium incundum laceßere ausum fuisse? hunc verò, tot copijs instructum, suis se castris continuisse, ne leui quidem, vt illustre nomen suum quiescendo non inobscuraret, velitatione tentatã? Mira hæc sunt, & propè fidem superatura, nisi passim editis libris omnium in ore ceu certa verfarentur.

PELAG. Verè quidem tu hæc; sed scire ex te peruehni, qua Rex rebelles via edomare, suisque iuris facere possit?

BONAVENT. Viam quidem & modum ignoro, non tamen penitus impossibile id esse duco.

PELAG. Sententiam tuam tantum audire volo, quemque commodissimum modum exi-

stimes, mihi proponi: cùm illum aperiendo, nullum aut honori, aut facultatibus tuis damnum creaturus, at tibi me quàm deumctissimū, beneficij quē huius perpetuò memorem, & quā potero remuneratorem, redditurus sis.

BONAVENT. Cùm tam studiosè hoc à me ipse efflagites, liberè candide quē mentem tibi meam aperiā; at magis, vt tibi gratificer, quàm vt quæ dicturus sum, ceu oracula & notatu digna haberi velim. Scias ergo, non aliter hæc à me dici, quàm vt tuæ curiositati nostræ quē necessitudini morem geram, cùm noris, nihil esse quod tibi amicorum intimo negem. Aures igitur ad temerarias opiniones has meas arrige, & audaciam meam vni tibi, qui ad hanc me compulisti, imputa.

- I. Primum ergo sibi locum vendicat amor & timor Dei, à quo vno omne descendit bonum, & à cuius invincibili manu omnis expectanda victoria est. Varijs hoc tam è veteri, quàm nouo Testamento depromptis exemplis possem confirmare. In nouo quidem Constantini Imperatoris cum Maxentio & Licinio, Heraclij cum Colrhoë, Theodosij cum Eugenio, Ioannis Comneni cum Scythijs, Henrici Aucupis cum Hungaris. Boleslai & Ladislai cum Russis, Wenceslai Bohemiæ Ducis cum Radislao, Ramiri, Alfonso, Ferdinandi Hispaniæ Regum cum Mauris, Belisarij cum Wandalis, Narsetis cum To-
- tula,

tila, Cataculi cum Saracenis bellantium; & aliorum plurimorum:

Et non ita pridem FERDINANDI Imp. contra varios exercitus, & infinitas propè copias diuersis sub ducibus collectas decertantis; & quidem vno simul tempore: Ottomannicas enim ducebat Gabor Bethlinus, Protestantium Iagerendorffius, Caluinianas Palatinus & rebelles Bohemæ Ordines in Bohemia, Hungaricas Hungarus Palatinides, & alij proceres; alias in Palatinatu Durlachius, alias Brunsvico-Halberstadiensis, alias Mansfeldius: septem inquam exercitus aduersus paucillam militum manum, quos cum BAVARIÆ Dux, tum BYCQVOIA Comes sub lignis, nomine Caesaris habebant. Quis autem vsque adeò cæcuriat, vt non videat, solum victrice Dei dextrâ, hunc victorem euasisse, hostes verò fufos, & omnem potentiam aduersariam fractâ concidisse? Quisquis ergo FERDINANDVM paulò antè à tot copiis hostilibus cinctum, & Hungaria, Bohemia, Silecia, Lusatia, Morauia, Austria quoque sua, & omnibus prouincijs hereditarijs pulsum (vt sola propè Viennâ illi reliqua esset) vidit; at non multò pòst, pulsus aduersariis, absolutum harum omnium prouinciarum videt dominum confectum; non Dei opt. maximi, suos numquam deserentis, abiectum sustollentis, oppressum eruentis, contemptum & deiectum exaltantis,

&c

& aduersus omnem sæculi potentiam in se sperantes protegentis, se inuocantes exaudientis, denique in se confidentes neutiquam destituentis, magnalia obstupescet, & victricem ac beneficam illius dextram agnoscet? Antiqua miracula præsens monumentis hinc arcessere haud est necesse, cum nostri temporis FERDINANDVS omnium Dei mirabilium sit mirabilissimum, summum miraculorum miraculum, potentiae diuinæ speculum, & euidentissimum Domini exercituum, contra omnem hominum potentiam, & præter omnium huius sæculi sapientium & politicorum opinionem, suos exaltantis exemplum.

At in veteri occurrent tibi Moses, Iosue, Gedeon, Machabæi, Dauid, Iudith, & sexcenti alij, quos tædij & prolixitatis vitandæ causâ non refero; quibus non tam propria industria, robur, animositas, copiae, quàm Dei nutus & dextra victoriam peperit.

Videbis vice versa, impios & scelestos nunquam non pro eo vindici suæ pœnas impietatis dedisse; ut olim quidem, Pharao, Antiochus, Sennacherib, Nabuchodonosor, Timotheus, Nicanor, Holofernes, Apollonius, Abimelech, Achab, alij. Post Christi verò tempora, Valens, Zeno, Basiliscus, Anastasius, Heracleon, Phocas, Philippicus, Michael, Maximus, Leontius, Murzophilus, Andronicus, & alij non pauci

By-

Byzantini Imperatores; nec nō Cosrhoēs, Totila, aliq̃ue Reges & bellici Imperatores; quibus, quia in Deum impij, in Diuos iniurij, caro sua stetit impietas. Et quamuis initio subinde impune habeant, & prosperos expeditionum suarum successus experiantur; vt plurimum tamen cum impijs Imp. p. Iuliano, & Constantino Copronymo infelicitè & tragicè vitam finiunt.

Quocirca minimè dubito quin, cum Regem nostrum Dei timentem, ac feruentissimum Catholicorum & Catholicæ religionis zelatorem & defensorem videam; iusta illius arma Deus ter maximus felicitaturus, atque è contra inimicos fidei dissipaturus, illorum vnionem scissurus, potentiam prostriturus, mentem erepturus astum & artes elusus, audaciam repressurus, vim denique & arma euersurus sit. Vnde si, vitæ correctione præuiâ, vnâ cum Rege, spem omnem & fiduciam in Deo collocemus; insignem mox, Deo dante, rerum mutationem, & fortunantem Dei dexteram videbimus: si modò, à parte nostra fecerimus, quidquid humanitus loquēdo, facere valemus, nihil inquam negligamus, quæque ipse nobis contulit subsidia, quâ possumus, adhibeamus. Peccata nostra, quæ per omnem Hispaniam inualuere, enormia & magna, fateor, sunt; sed spero vt superioribus hisce diebus nobis euenit id, quod

oliva

olim Dauidi, cùm ob præuaricationẽ, vlticena Domini manum. non hostium suorum furorẽ, sensit. Etenim ipse, ceu benignus & placabilis Pater, flagitia nostra insolitã & mirabili illã aquarum inundatione eluit & expurgauit, sed ab immitibus & immanibus hostium nostrorum nos manibus liberauit; vnde spero fore, vt eos ceu Absalomum & Achitophelem humiliaturus, ceu Sennacherib dissipaturus, ceu Holofernem pudore repleturus, ceu impium Nicanorem & Iulianum castigaturus sit.

- II. Secundò, necessarium cum primis disciplinam & ordinem militarẽ quàm accuratissimẽ tueri: hæc enim vbi frige scit & negligitur, omnis militum perit generositas, animus ac robur; & in armorum, animositatis, fortitudinis, vigilantie, audacie, honoris & prudentie locum veniunt ignauia, tedium, mollities, ebrietas, negligentia, inertia, impudentia; & virtutibus omnigena succedunt vitia. Exemplo nobis sit miles Romanus contra Iugurtham & Numantinos, ducibus Albino & Metello, & idem ducibus Mancino & Scipione eductus, quantum enim distat ortus ab occasu, tantum fuit inter illos dum Metellum & Scipionem duces habebant, & dum Albinum & Mancinum, discernẽ.

Iam, quid aliud à milite, qui nullã legum seueritate coercetur, & disciplinam omnem nescit, speres, quàm latrocinia, rapinas, agrorum de-

depeculationem, cædes, furta, feminarum ac virginum oppressionem, & viso eminus hoste trepidationem, metum, inobedientiam, atque inde probrosam fugam? Magni sanè duces semper omnimodis curarunt, militaris vt disciplina inter suos quàm exactissimè seruaretur, cùm maximam victoriæ partem ab ea nossent dependere; & illius è contrà neglectum, apud nullam non gentem potissimam cladium, totalis exercituum dispersionis, & regnorum ac provinciarum euerfionis causam extitisse.

Nisi enim militem seueritate coërceas, & suppliciorum intentandorum metu refrænes, omnes rurales præ damni metu in fugam ages. quod vbi fit, de necessarijs alimentis quomodo castris tuis prospicere possis minimè video: cùm hæc à rusticis petantur & habeantur necesse sit. Hinc fiet, vt vel omnis exercitus fame intereat, vel ad hosti resistendum, armauè tractanda impotens reddatur; beneuoli quoque & amici tui à te tuisque alienentur, hosti verò faueant. & cùm opus erit, eius partem foueant, omnium quæ eius scire interest, certior rem faciant; te verò prodant, & quoscumque tuorum tam benè quàm malè valentes, à comitum turba sequestratos nancisci possunt, clam de medio tollant. Quid autem cum refractarijs insolentibus, cõtumacibus, ducum iussa explodentibus, & proteruè in ea peccantibus
(quales

(quales sunt omnes, quos suppliciorum metus non continet) militibus dux agat? Morigerum, intrepidum, impavidum. & hostes audacter simul & prudenter adorientem, & antè mori quàm pedem referre paratum militem cupis? peccanti ne pareas. at delicta singula castiga, nullumque in disciplinam militarem quocumque modo peccatum tibi sit impune.

Sed ut inculpatè & tutò in delinquentes animaduertas, in menses singulos addicta stipendia ut soluantur, erit curandum. Castigare enim, & malignè illa numerare, scilicet inum est, non humanum; bene numerare, ac tum delinquentium rapinas vindicare, dominorum est. nec promeritum miles supplicium recusabit, si menstruum illi exsoluas. quod cum feceris, nullum is subterfugiet discrimen, nullum adire verebitur periculum, hostem non formidabit, quin ultro in mortem ruet. Vis ergo disciplinam militarem sacrosanctam & integram, vis castris de omni re necessariè bene prospectum, vis fortem, impavidum, tibi que in omnibus parentem militem, non contumacem, refractarium, sed nulla iussa, ne mortem quidem, detrectantem? debita consuetaque pendi in menses singulos stipendia persolui curato. tunc enim nihil erit ei graue, cum sibi stipendium soluendum, ac generosè factis præmia, & meritis mercedem certò nouit respondendam. Aurum enim, simul & spes maiorum,

rum, mortem facilem, imò dulcem & optabilem faciunt.

Pudeat nos Christianos, Turcis in disciplina & ordine militari concedere. cum enim illorum castra ut plurimum trecentum bellatorum nulla contineant; nullus tamen in ijs auditur clamor, tumultus, blasphemia, sacrilega verba, nulla denique iurgia, ut quisquis illa videret, Religiosam se familiam intueri putet. Quæ autem illa interfecant vires, adeò sunt mundæ, ut ne minimum immunditie in illis cernere sit vestigium, quin & humane fides omnes terræ adorantur & lateant. Exulant illinc alea, chartæ luforiæ, ebrietas; at tanta in illis viget sobrietas, ut etiam in generali totius exercitus macello vix viginti iugulatas pecudes venum expetitas videas: etiam omnes penè miles ad multos menses vsu futuram annonam, allia, cepas, rapa, cucumeres, raphanos, aliæque id genus olea, saie & aceto condita secum conuehiunt. Sibi verò sedandæ sufficit aqua. Dælla, digladiationesque numquam, aut raro admodum, ibi videre est: unde etiam magni Solimani tempore, in Welibegum summi inter ceteros Turcas nominis & roboris, quòd se Arslambegum, qui totius exercitus fortissimus & valentissimus habebatur, ad duellum secum incundum provocare palam iactaret, Basile & præfectorum autem senes gaudent animi duerterunt, & alii

quot eum mensibus carceri manciparunt, alijs-
 que infamiae apud vniuersum exercitum notis
 affecere; quasi inexpressibile piaculum foret, cum
 tam multi Christiani hostes forent, contra quos
 vires exetere, & fortitudinis specimen edere
 posset, Turcam ad certamen prouocasse. Vt
 verò disciplina hæc meliès apud eos conflet, &
 ad hostem impetendum nemo non animetur,
 ne nisi pro meritum ac virtutum ratione, &
 nullo stirpis nobilitatisue patriæ habito respec-
 tu dignitates conferri solent. Atque hæc est
 ratio, cur vt plurimum Turcorum primores ru-
 sticum, plebeium aut mechanicum patrem ha-
 beant, qui per tot ut & heroica facinora, pau-
 latim ad amplissimas dignitates & magistratus,
 prout meritis quisque est, ascendunt. In id lau-
 di tibi ducunt & honori plebeio & abiecto sibi
 ad altius fatigum aditum patuisse. Videre hinc
 est, quantum nos ab illorum disciplina militari,
 norma castrensi, in victu potuque moderatio-
 ne, continentia ciuete, parentia, prudentia, ac-
 curata in dandis bellicis muneribus disquisitio-
 ne, castrorum munditie, duellorum poenis,
 blasphemiarum, conuitiolorum, alearum, charta-
 rum, ebrietatis, aliarumque illecebrarum vires
 destruere natarum proserptione, at finis &
 illis concedamus.

III. Tertiò, vt autem disciplina hæc commodè
 seruetur, Regia pecuniæ prudenter, & non nisi
 in

in res necessarias erunt expendendæ. cui rei cumprimis utile futurum arbitror, duplex Regiarum pecuniarum ærarium constitui, cui & duplices custodes præficiantur. Priori eas asserui vellem, quæ militi præsi in ius. in bellum necessario, & pugnanti, in stipendium sint exsoluendæ. stipendia autem singulorum, quantum commodè fieri possit, & parari ut nec huic minus, illi minus persoluantur. peditum quoque omnium non nisi duos constitui ordines & genera, sclopetarios videlicet & hastarios; & illis eiusdem omnes capacitatis & magnitudinis sclopos, ut glances omnes quadrent omnibus, dandis hæc verò æqualis longitudinis hastas, utrisque autem mensuræ duodenos; equitibus, cuiuscumque demum generis sunt tricenos (exceptis ijs qui aliquo funguntur munere) florenos Brabanticos stipendij loco numerari; idque ceruere ne quam miles aliena rapiendi, dux verò de iuuentibus ac rapinæ rebus necessariò parcat li occasi non habent. Si nec negentur, nec prorogentur stipendia, non est quòd velas militum seditiones Rex vereatur; quæ sanè in Belgio aut amistarum urbium ac regionum, aut non relate de hoste cum referri commodè potuisset, victorie cuius non nisi non fuisse. Sic Zierikseum, Guesam & Tolam, simul & in quibus singula sitæ sunt insulas amittimus, utque earum incolæ ad indignationem, & à Rege suo auer-

sionem concitauimus. His quoque Frisiz totius, & aliorum plurimorum opidorum & arcium, à quibus totius rei salus & incolumitas dependebat, amissio ascribenda. Sic & primariæ Hollandiæ ciuitates, ob malignè numeratum præsidario & castrensi militi stipendium, Regi sunt ereptæ, & hosti se submittere coactæ. Ac iam pridem pacificum Belgij totius imperium Rex noster habuisset, si quod debebatur in menses, militi exsolutum fuisset. Cuius rei mecum testes esse queunt, qui iam inde à tumultuum initio bellum tractarunt & viderunt.

Alterum dein ætarium, alio sub præfecto, eas contineat pecunias, quæ in honorarias quorundam pensiones, & occultas irpensas annue expendendæ sunt; in eos nimirum, qui post longa & multa Regi præstita obsequia, tum ob decrepitam ætatem, tum ob vulnera & detruncata membra, bello post hæc inuiles esse deprehenduntur. Inde quoque petantur denaria, quæ variis de causis, tum bello, tum demi bene merentibus, aut etiam è priuato erga quempiam affectu Reges pro solita & iuncta sibi munificentia erogare consueuerunt. Hinc quoque depromunt tam occultas, quàm notas, in leca sacra & egenos, eleemosynas, & in splendorem superuacuum, oblectamenta, palatiorum horumque Regionum structuram, & alios id genus vltius necessariam pecuniam. At si vtrique
 ærario

æratio locupletando prouentus non sufficiant, secundum tantisper quiescat, & primo succur- rat, donec vberior nummorum sit prouentus, qui necessarium æratio vtrique sanguinem & succum subministret.

Quartò, cum primis vtile erit, nulli mili- tum aut propter generis splendorem, aut etiam parentum propriamq; virtutem ac merita, sti- pendia adaugere. Promeritus quis virtute suâ maiora est, ad altiore dignioremq; gradum enchat, è gregario milite Signifer, è Signifero Centurio, è Centurione Tribunus (Sergantum Maiorem vocantus) è Tribuno Chiliarcha & Colonellus constituatur. Ita fiet, vt in dignio- re gradu positus auctius habeat stipendium, cum vnâ cum dignitatibus crescant stipendia, quibus hæc annexa sunt. Etenim ob priuata a- nuncorum merita, alienam commendationem, generis claritatem, aliaue de causa, stipendia a- licui adaugere; vt plurimum ignauia, inertia, inuidia, contumacia, & murmurationum mul- tarum causa esse solet: cum, qui amicis & Pro- cerum commendatione destituuntur, sese ia- cère obscuros, nec promoueri altius; ineptissi- mos verò, ignauissimos & inertissimos quosque stipendio donari vident ampliorem, & quod de- terius, hos non tam promeritis, & bene factis, quàm muneribus & aureis pontibus ad illa viam sibi sternere, & quidem adhuc imberbes & ad-

IV.

oleſcentes; ſe verò & ætate & meritis graues negligi. nec vllam ſui apud duces rationem haberi. Hinc belli in iſtis naſcitur incuria, concidit animus, exoleſcit audacia, & ardor omnis intepeſcit.

V. Quintò, non antè ad magiſtratus aut dignitates caſtreſes promoueri vllos velim, quàm triennio quadriennioſue gregarium militem egerint; neminem ad Centurionis munus aſſumi, qui Vexilliferi partes non implevit; neminem ad Chiliarchiam vel legionis præſecturâ, qui Centurionatu probè functus non fuerit. Alijs enim quî imperabit, qui recens ab aula, aut ludo litterario? armorum peritus quomodo erit, qui numquam hoſilem vidit enſem? quo urbem modo obſideat. qui nulli obſidio interfuit, nec eius pars vlla fuit? armatos adoriatur hoſtes, qui arma hæcenus nulli geſſit? prudenterne ac ſapienter quid armatis imperabit. qui nullus armati armatus iuſſum vnquâ exceperit? **Vnde efficio, hanc belli inexpertorum ad caſtrentia munia euectionem. certiffimam totius exercitus. atque adeò regnorum, peitem & interitum eſſe.**

An non temerarius & fatuus ille audiet, qui quam nec didicit. nec vnquâ vidit, artem docere & exercere præſumet? qui domos ædificare; calceos, veſtes, naues parare, pingere, agros colere; cùm nullum in fabrilî, ſutoria, ſartoria, nau-

naopegia, pictoria & agricultura habuerit magistrum? nã longè stultius, atque etiam damnotius, est, aliquod armorum imperito, & tiro-
ni nupero, in bello munus concedi. Quid? Reges ac Principes tanti momenti negotia, à quibus regionum ac regnorum filus aut iactura non ratiò dependet, rerum imperitis palatimulis, imò penè pueris, committere? vicennis aut octodecennis adolefcens militibus quomodo imperet & regat, qui numquam arma tractant, aut castra coràm inspexit? Omitto, hacce in exercitatorum tironum promotione, veteranis omnibus animū concidere ac frangi, simul & spem emergendi adimi. Cordati proinde ac prudentis Principis erit, in castrensibus muneribus conferendis, non tam amicorum commendationem, aut naturæ dotes, quàm armorum peritiam, exercitia & vsum, generositatem, virtutem, priora facinora & merita suorum intueri; nullam verò generis, parentum, aut consanguineorum rationem habere.

Sic ad Imperium orbis, vilissimos & abiectissimos quosque, etiam de triuio, peraenisse, prisca historiarum monumenta testantur. Ælius Pertinax libertino natus est patre: Macrinī parentes qui fuerint nescitur: Maximinus ab ouibus ad Imperium ascendit, Papienus ab incude paterna, Philippus à latrociniò, Aurelius ab aratro; Diocletianus è seruis prognatus; Ma-

ximianus, agricolam; Valentinianus & Valens, funarium; Iustinus, bubulcum & deinde capentariū; Iustinianus, porcarium, patres agnoscunt: Maurecius autē notarium egerat: Basilius Macedo parentes ignorauit, utpote bello captus & in seruum venundatus: Michaelis Calaphata pater nauibus piceandis victum compararat. Et hos omnes aut Roma, aut Byzantiū Imperatores vidit. Romulus inclytæ gentis parens & auctor, parentem quem habuerit, ipse nesciuit, Tullus Hostilius in agresti patris tugurio primum lucem aspexit; Senuium Tullum serua mater genuit & vberē lactauit. Atque ad eò potissimam Rom. Imperatorum partem ex infima plebe natam, animis, virtute & robore ad Imperium venisse notissimum est.

Et certè, quisquis in re bellica, præter virtutem & armorum peritiā atque vsum, aliud quid spectat, seipsum ac sua omnia certissimo discrimini exponit. Vnius quippe ductoris aut Centurionis, iam peditis quàm equitis, fuga reliquorū omnium conciliat fugam. Testis Gemblacensis conflictus, in quo Centurio equestris, nescio qua de causā, in fugam se coniciens, alterum; hic tertium & reliquos omnes, in fugam pellexit: quam fugam conspicati pedites, ita etiam se fugiendo distraxere, de quo vi recolligi & coalescere non potuerint. atque hæc vnica, illustis illius victoriæ, quam exigua militum

lium manu, præter spem omnium, Ioannes Auliacus retulit, post Deum fuit causa. Quæ cladis apud Neoportum & fugæ nostrorum fuerit causa, norunt illi, qui post insignem peditatus nostri victoriam, fugientem ac cedentem turpiter equitatum conspexere. Paria, in omnium gentium historijs, exempla non pauca occurrunt.

Sexto optarem, omnes turmae pedestres, cuiuscunque demum sint gentis, non pauciores trecentis milites complecterentur; equestres, non pauciores ducentis. Regio hinc ærario plurimum emolumenti accedet: carebit enim hac ratione Rex non modica Præfectorum copia, in quos non parua pecuniæ Regiæ portio infunditur & effunditur. Si enim singulis legionum præfectis (Colonellos vocant) cuiuscunque sint nationis, tria militum millia assignentur, & vnicuique Centurioni ac Capitaneo treceti; incredibile, quantum per hoc Regio ærario sit accessurum.

Septimò, nulla omnino legio exaugetur vel emori sinatur, nisi militum numerum minui expedierit, aut necesse fuerit. sed veteres turmas exaugetorare, & novas instituere, quid aliud est, quam duplici & non necessaria impensa Regem grauari, & peritorum, vtilium, veteranorum in locum, impetuosos inutilesque thrones, ingenti cum dispendio sufficere? si qua fortè le-

gio notabiliter decreuerit, nouis (quod factu haud difficile) capitibus erit instauranda, & sua restituenda integritati.

Adhæc expedire censeo, nulli ut Centuriones, Vexilliferi, aut alijs castrensibus muneribus fungentes, emeriti censeantur, vel (vt dicunt vulgò) reformentur; sed tamdiu suum quisque munus fungitur, quoadusque per virtutem ac merita dignus iudicetur, qui ad altius fastigium & dignitatem euehatur. Etenim per hanc munerum reformationē immensum crescunt stipendia, & pecuniæ plurimum in perpauca capita effunditur; cum his emeritis eadem stipendia numerentur, quæ dum mererentur, quod profectò cum primis noxium est, pecuniarum vorago, & ærarij ærugo.

Meritus quis est munere suo priuari? suo quoque meritis est priuari stipendio. inutilis redditus quis, diutius vt operam suam Regi præstet? (quod rarissimum est) de honesto ei prospiciatur, pro meritorum pensitatione, ad alimoniam stipendio. Atque hæc omnibus cuiusvis gentis militibus, tum ad æmulationem tollendam, tum quòd Regis hoc intersit, concedi prærogatiua velim. Rationi quippe consentaneum est, vt qui vni Regi merentur, pariantur, quò maiore vnione & concordia, animis maioribus, suam Regi operam nauent. Fr-
cipim vni concessa, alteri negata, prærogatiua,

od factu
a, & sua
enturio-
muneri-
l (vt di-
iu suum
per vir-
ad altius
enim per
um cre-
in per-
eritis ea-
ereren-
est, pe-
ri? suo
inutilis
m Regi
neffo ei
one, ad
bus cu-
tionem
t, con-
pe con-
ur, pa-
ua, ani-
nt. Et
gatina,
cui-

euidens odij & inuidie seminarium est. Si enim
neges promeritis animo cadunt; & fiet non ra-
tio. vt in necessitate destituant quos sibi inme-
rito præpositos vident. Scio non deesse ratio-
nes, quibus vna gens alteri, quoad emeritatio-
nem, præponenda videatur: sed, re omnem in
partem librata, optarem omnes eodem sub Re-
ge merentes nationes, in stipendijs, prærogati-
uis, & emeritatione æquari.

Octauo perutile quoque foret, ele. **¶** **VIII.**
litis, sacramento Regi non adstricti. sed patriæ
stipendijs militantis, cohortes adaugerentur:
Flandria senas, Brabantia totidem, Transio-
sana, Limburgensis, Falcoburgensis diuo ter-
nas; Gelria ternas. & Transilalanix vicinus ager
binas aleret; trecenta porro capita cohors vna-
quæque complecteretur. Quod enim hi capti,
auro (vt alij milites solent) irredimibiles sint;
hinc pro vita tuenda pugnant acrius, hinc ho-
sti terrori sunt, eiusque excursiones nimium
quantum remorantur: quin imò plus ei damni
inferunt, cum eius agrum intrepidè depeculen-
tur. denique sunt in proposita militia constan-
tiores, probè gnari aut moriendū sibi, aut vin-
cendum; medium nihil dari. addit hoc animos,
adaugēt audaciam; & dictu incredibile, ad
quæ non strategemata, & generositatem adigat
desperatio. Quod verò illis persolvendum erit
stipendium, nec non reliqua necessaria impen-
dia

dia ex hostili forſitan agro poſſent peti. haſte-
nus enim is, cùm tamen facillima noſtris ad
eum pateat acceſſio, graſſationem, capturam,
rapinam & depeculationem noſtratum, men-
ſtruâ pagatim ac viciatim ſolutâ pecuniâ non
redemit; adeò vt vnicuique electiui militis du-
ctori quidam hoſtium aſſignandi ſint pagi, è
quibus is menſtrum militi ſuo ſtipendium, per
modum contributionis, educere poſſet.

IX.

Nonò, numerum eorum qui in caſtris à ra-
tionibus ſunt, calameque rem agunt, minuend-
um cenſeo. Eorum ergo qui nunc præſunt,
nec non ærarij Regij præſectorum, tertia, imò
& quarta, ad vniuerſo exercitui commodè ſa-
tisfaciendum, pars nimis quàm ſatis foret. Octo
Commiſſarij, luſtrationi militari præſecti, etiam
plus quàm ſatis eſſent, ad vbiuiſ luſtrationi præ-
ſidendum. E qua numeri imminutione tam ho-
rum, quàm illorum, ærario Regio maxima fie-
ret acceſſio; præſertim ſi ad ea munia aſſume-
rentur viri quorũ virtus & probitas antè pro-
bata foret, vitæ integri, ab omni munerum &
auri acceptione remouiffimi, quorum vitę ratio
inculpabilis & ſupra omnem maledicorum lin-
guam, quicquid nullam iniuſtitie, aut alterius
grauioris flagitij notam aut contraxere, aut in
illius vmquam ſuſpicionem incidere, boni de-
nique apud vnuquemque nominis & famę,
& in quibus ne momus quidem, quod reprehē-
dat

dat inueniat. Quales non deerunt, si sua bene-
meritis præmia non delint. qui si vel in mini-
mo suo defuisse officio & æquitati comperian-
tur, grauiter, sine vlla indulgentia aut dissimu-
latione, cuiuscumq; demum gentis, status, con-
tionis sint, castigentur; nullus autem habeat im-
pune, delatori verò sua stet merces & honora-
rium.

Decimò, vt intolerabili propè sumptu, quem X.
tolerauit hætenus, Regem exoneremus, non
incommodum aut inconsultum foret, (& fieri
commodè posset) si, quæ Regi adhuc parent in
Belgio prouinciæ, è suis ipsæ quos habent pro-
uentibus, omnibus omnium ciuitatum, castello-
rum, arcium, propugnaculorū præsidarij stip-
pendia persoluerent. Sed hac seruata ratione.
Primò, vt vnaquæque ante omnia nosset pro-
uincia, quænam ad se præsidia spectarent, & sui
oneris essent. Secundò, ipsæmet per delegatos
& deputatos suos, necessaria in stipendia men-
strua pecuniam numerarent & mitterent. Ter-
tiò, nemini obolum dare tenerentur, quàm re-
ipsi militantibus, & operâ præstantibus. Quod
certè prouincijs adeò non erit graue (cùm om-
nes vbiuis locorum præsidarij vix vndecim
hominum millia expleant) vt etiam vltra præ-
sidarios hos, simul bis mille quingentes equi-
tes Regio in exercitu alere possent, quibus per
delegatos suos mensuatim stipendia persol-
uerent;

uerent; aut, quod præstabilius & compendiosius foret, horum bis mille & quingentorum equitum loco, viginti præfidiarias omnibus rebus instructas, in mare naues emitterent. mensura enim harum impensa ad centum florenorum millia non ascenderet. Cederet hoc in magnam indigenarum quietem ac tutelam, commerciorum maritimarum prosperitatem & securitatem, & incredibile æranj Regij subsidium.

Vt autem aliquod provincie & provinciales suo in onere subsidium sentiant, & annui earum proventus incrementum; certè non erit abs re si suæ iurisdictioni addictorum pagorum titulos & dominia Rex, in auctione plus offerentibus velut in pignus adducat. Equa oppignoratione quantum annuè auri redigendum sit, vis quisquā credat. Etenim in provinciis Regum imperium etiamnum agnoscuntibus plusquam quinque pagorum millia censentur: quorum circiter millia quatuor ad Regem spectant, horum si is solum titulum varijs oppignorare velit, vniuscuiusque titulus quingentos annuum florenos (æquatione pagorum facta, cùm hic pauciores, plures ille daturus sit) non dubitè pendet; quorum summa capitalis & fors ad vigesimum nummum reducta, non nisi ad decem florenorum millia perueniet. Annuus autem omnium titulorum oppignuratorum proventus faciliè duos florenorum miliones eductus.

In pagorum numero si fortè errarim, parum refert: etenim certus eorum haberi numerus facili negotio potest. Ad hæc, si non titulum tantum ac nomen, sed & iura & iurisdictionem, pagorum alijs in pignus dare Rex vellet, longè sanè plura incredibili annuorum suorum prouentuum cum incremento, inde conficeret: cum iam propè omnis cunctorum illius pagorum redditus, in ministrorum, curatorum, receptorumque stipendia, aliosque sumptus depereat & euanescat; vt me puderet aperire & euulgare, quàm, ultra necessarias impensas, parum inde ad ararium Regium deueniat.

Neque verò hæc pagorum oppignoratio Regis magnitudini & nominibus quidquam admittit aut deterit; neque enim is vlla à pagis cognomina aut titulos usurpat. Quin & hos tunc rursus sibi ac iuri suo arrogare potest, cum annuo illo prouentu quem hæc oppignoratio illi pendit, carere lubebit. Interea temporis prouentus & redditus suos imminèsim angebit; vt, cum hodie per annos singulos, omnibus necessarijs sumptibus deductis, nonnisi vnum recipiat, per oppignorationem hanc quinquaginta, imò centum & amplius, sine vilo onere & impedio, annuatim percipiturus sit. Spondere tamen nobis, ex vnoquoque ei pago tantum quantum dixi, prouentuum; sed ex hoc pauciora, ex illo plura, pro loci situ, commodis,

&

& magnitudine. Et esto, nonnisi mediam horum partem reciperet. prouentus tamen ille modernum quinquaginta & amplius partibus excederet. Possent præterea sylvarum calamitatis lapidis fodinarum, & aliorum Regionum iurium redemptiones carioris æstimari & in augeri. Quæ vniuersa, ararij onera mirè subleuant, & militarium stipendiorum numerationi magno futura sint subsidio.

XI.

Vndecimò non inutile foret, si quadraginta peditum, & tria equitum millia suo Rex are in Belgio aleret, eisquæ menstruatim additum stipendium penderet. Non graue id ei aut incommodum erit, si (quod num. 4. seruandum præscripsi) nulli quidquam præter consuetum stipendium erogat, idque omnibus æquale; si nulli stipendiū adaugeat, nulli denique nisi arma tractanti & re ipsa militanti, id soluat. Hoc ego exercitu sperem, Regem quicquid bello volet effecturum, quo sibi aduersarios edomiturum, ac vicinis Principibus ita terrori futurum, ut illum armis suis nec impetere, nec perturbare ausuri sint: neque cum hosti annuum ac vires futuras hinc ut sese exercitui, dummodo prudens & peritus armorum dux ei cum imperio præficiatur, opponat. Sex enim & quadraginta armatorum millia, menstruè stipendiata, quid non perfringant aut edoment; si præsertim seuerè & sine vlla in delictis conniuentia,

uentia, militaris disciplina seruetur?

~ Duodecimò, si fortè Regi, post tot annorum **XII.** bellum, post ducentos & amplius auri milliones huic insumptos, graue sit tantum ære suo exercitum alere; aliam tibi, qua sine vllò ararij sui grauamine aut imminutione, non dico sex & quadraginta, sed centum & plura, militum millia in aciem producat & sustineat, rationem suggeram. Regna illius omnia, Hispaniam, Lusitaniam, solis Occidui & Orientis Indiam, Neapolim, Siciliam, Mediolanum, & alias prouincias tibi propone. in his ducenta & amplius locorum & oppidorum millia, in quibus centum familiæ censeantur, reperies. Horum locorum singulis si, præter ordinaria Regi pendendi solita vectigalia, vnus, aut etiam medij, militis stipendium persoluendū assignes; plusquam ducenta, ad minimum vltra centum, armatorum millia sub signis habebis. Vt taceam, etiam in hisce regnis plurima locorum millia reperiri, quæ centum familias non numerent. his ergo erit medium militis vnus stipendium, vel tertia, aut etiam quarta pars, iuxta domorum aut familiarum numerum, assignandum. Non, quasi copiosa & opulenta, plurimorumque incolarum ciuitas, non plus contributura sit, quam vix centum familias recensens pagus; sed vt pro familiarum multitudine, loca singula militum viginti, decem, sex, quatuor, vnus, dimidij, aut

E

etiam

etiam minus, stipendia contribuant. Et spondere ausim, Regem centum quinquaginta, imò etiam ducenta, nullo suo impendio, militum millia sacramento sibi deuincta habiturum. Nec nimius aut fidem excedens cuiquam hic militum videri numerus debet, cum Ferdinandi III. Regis tempore, Hispanicarum prouinciarum non maxima, Bætica, ducenta & amplius opida, & centum pagorum millia numerarit. Etsi non ignorem numerum hunc iam satis imminutum esse; hinc tamen haud ægrè colligas, quanta extra Belgicas prouincias, per omnia Regis nostri dictæ parentia regna & regiones, cogi multitudo queat. imò, si penitius & accuratius rem inspicias, me in minuendo potius, quàm exaggerando peccasse comperies. Ac non ita pridè à probatæ fidei viro, cui proinde credo, mihi significatum est, in solo Castellæ regno plusquàm octoginta baptisteriorum millia censeri; Madritum tamen pro vno dumtaxat baptisterio numerando. è quo ipse colligas, quàm multa in Lusitania, Aragonia, Catalonia, Valentia, Nauarra, Sardinia, Corsica, Balearibus, Neapoli, Sicilia, Mediolano & vtraque in India numerari queant. Ex vnoquoque autem baptisterio stipendium in militem vnum, aut sanè in medium tantum, educito, & videbis quàm potenter Hispanica regna, sine vllò regij gratij incòmodo, exercitū sint productura.

Nec

Neque verò id mihi persuadeo Regiis vafallis vſque adeò graue futurum: bonà enim locorum & familiarū omnium initiâ diſtributione ac diuiſione, ad illius ſanè ſtipendia nonnihil exiguum quid domus vnaqueque, ac ne ſentiens quidem, erogabit. Neque etiam perpetuum id onus futurum; ſed bello finito habebit finem. Quæ quo commodiùs, minoreque incollarum cum ſenſu peragantur, poſſet, Rege annuente, modicum & tolerabile in vnoquoque loco veſtigal, conſtitui, ijs potiſſimùm e rebus colligendum, quæ ad aduenas potiùs & peregrinos, quàm locorum incolas pertineant; aut, ſi indigenæ grauiori, ita modicum addi grauamen, vt qui illud pendit ſe ne pendere quidem ſentiat. Neque etiam omnem hunc militem, vno ſimul tempore colligi aliud necesse eſt; ſed pro rei bellique neceſſitate plures paucioresſc. Vt, ſi nonniſi quidrigenis aut quingenis Rex bellatorum milibus indigeat, horum ſtipendia vnicuique regno aut prouinciæ poſſent, pro cuiusque potentia, aut familiarum multitudine, perſoluenda æqualiter deſignari.

Poſſet & alio modo hæc ſtipendiorum perſolutorum ratio dari: nimirum vt Caſtella Verus, dena; Noua itidem, dena; India Caſtella-
na de reſtitionis & iuris, dena; Luſitania cum ſua
India, duodena; Aragonia, octona; Valentia,

terna; Catalaunia, dena; Bætica, quindena; Neapolitanum regnum, duodena; Siculum, septena; Mediolanensis Ducatus, octona; Cantabria, Nauarra, Galécia iunctim, nouena; Granatense & Murcianum regnum, quatuor; Mediterranci maris & Oceani insulæ, etiam quatuor; Belgicæ prouinciæ Regiæ, sexdecim peditum millia alant. Equitatus illa è gente & prouincia petatur, quæ lectissimos submittere equites consuevit; quos quæ dabit, ei peditum minor numerus assignabitur. mille porro equitum, binis peditum & quingētis æquiualebit, aut circiter.

Qua in re quædā necessariò velim obseruari.

Primum, vt vnaquæque prouincia præscriptum sibi militem colligat & conscribat.

Secundum, si quæ prouincia tot in militiam capita è suis indigenis emittere nequeat, reliquos in supplementum aliena è prouincia eam colligere fas sit.

Tertium, omnes imperium & dignitatem castrensem habentes ex ea assumantur gente, quæ stipendium persoluit; tametsi fortè miles, quodd indigenæ non suppetant, sit ex aliena.

Quartum, vnumquodque regnum aut prouincia, militi sub ductoribus suis agenti, per delegatum & designatum aliquem, à se ad hoc muneris sigillatim assumptum, stipendium adnumeret.

Quintum, isthæc militum conscriptio, non-
nisi

nisi necessitate fiat exigente, & cùm eam cuique Rex prouinciæ imponet.

Sextum, pro necessitatis ratione maior aut minor numerus conscribatur. maior siquidem, bello varijs simul in prouincijs exorto (putà in Italia & Belgio) quàm dum in sola Italia, militum copia requiritur. Tum etiam maior, cùm tria aut quatuor regna & prouincias Regias belli flamma corripuit.

Septimum, bello aliqua in prouincia excitato, miles in alijs, pro necessitatis magnitudine, prouincijs conscribatur. ad cuius conscriptionem & solutionem quæque suam, iuxta assignatum priùs vnique numerum, symbolam conferat.

Octauum, vt in omni armorũ motu & bello, præter eas quas prouincia bello ardens colligere copias iubetur, triginta peditum, & quinque equitum millia, prouinciarum à bello immunium stipendio, ad Regij iuris tuitionem, conscribantur; vnaquaq; pro numero antè singulis indicto, ad triginta hæc quinque millia concurrente. Si verò maioribus Rex copijs (quòd fortè maior sit necessitas) egeat, tot ei singulis tunc indicare milites liceat, quot ad hoc periculum auertendum opus habebit.

Neque recens id inuentum est. etenim idem olim Augustum Imp. factitasse, Rom. loquuntur historix: cùm enim à Marcomannis bello

peteretur, nec militi conscribendo publicum ararium sufficeret; pop. Romanus, pro facultatum ratione, militem vnum, aut duos, aut etiam plures, suo quique ære conscriptum ei submiseret. quo vltroneo populi subsidio Marcomannis subactis, Imperium Rom. ab instante Augustus ruina vindicauit.

XIII. Decimò tertio, cùm omne hostium robur & potentia mercimonijs contineatur, rebelliumque prouinciarum opes è negotiorum & commerciorũ tractatione potissimùm proueniant; ante omnia, & quàm maximè necessariũ censeo, omnem illis negotiandi viam præcludere & succidere. sic enim fiet, vt omnes sibi neruos præcidi existiment. Iam cùm belli neruus sit pecunia, & sine hac illud omnino geri nequeat; sequitur, omni ab hoste abactò commercio, & qui ex illo sequitur prouentu, tolli quoque vnicam eius quam militi satisfaciatur, rationem. Notissimum adhæc, omne illius commercium in mari, & varijs per Europam fluminibus potissimùm agitari. Illi ergo neruos si incidere vult Rex, maris & fluminum vsum ei auferat, & eneruis concidet. Fiet hoc Primò, si fluminum, quæ Regij iuris sunt, & à Regijs propugnaculis insidentur, vsum ei adimat; & imprans Scaldis, quo Antuerpiam & aliò sua conuehit, & alia euehit; Mosæ, quo Traiectum & Venlonam; Rheni denique, quo Rinbercam & aliò. Secundò,

dò, Visurgim & Albim primaria Germaniæ flumina, aut per se, aut per Cæsarem, qui illorum varijs in locis potestatem habet, illi occludat. hacque ratione, omne ei cum Germanis commercium, à quo potissima annuorum eius proventuum pars dependet, præscindetur. Ipsa denique cum Gallis negotiatio aut eripi, aut periculosa admodum reddi poterit, per eam quā Flandrico in littore Rex instructam habebit classẽ.

Inquam (vt Regem nonnihil exoneremus) vicens hæ provinciæ cōtribuerent naues (quemadmodum num. decimo tetigi) possent: Flandria quatuor, Brabantia cum Mechlinia tres, Fannonia duas, Artesia duas, Insulana ditio duas. Namurcensis vnam, Cameracensis & Tornacensis vnam, Geldria vnam, Luxemburgensis ager duas; Limburgensis, Falcoburgensis & Dalemensis vnam; Lingena, Grolla. Oldenselia & vicinus ager vnam. Præter has, Præsules Artesia duas, Hannonij duas, Flandrici vnam, Brabantini vnam, Cameracenses cum Tornacensibus vnā; Luxemburgenses & Namurcenses limul: nam, & reliqui omnes iunctum item vnā. quæ imul omnes vndetriginta nauium classẽ constituent. Addi his possent eæ, quas suo hinc inde priuati ære & opibus parare vellent. Prædam autem, quam ab hoste in mari referent, rē naualis præfecti, pro impensarum cu-

iufque portione & magnitudine, inter fingulas (Regio fisco folùm decimâ eius parte assignatâ) ex æquo difpertiantur. Nullum veid in hæce naues prouincijs ius & auctoritas fit; folùm fua tam epibatis, quàm focijs naualibus ac militibus fipendia menfibus fingulis fubmittere, & fuas fingulæ rebus neceffarijs naues inftruere procurent. Huic prouinciali claffi fi Rex aliam viginti nauium addere de fuo vellet; refiftendo hoftis non foret, & omnis illius cum Gallis negotiatio penitus corrueret.

At ne fortè noua hæc nauium adornatio Belgicas prouincias nimio opere grauaret; poffet, Rege annuente, commoda hæc iniri ratio. V:

Primò vnaquæq; vnus camini domus in Regio imperio parentibus locis fita decem quor annis fuferos penderet; duorum caminorum, florenum; quatuor, duos; fex, tres; octo, quatuor; denum & amplius caminorum, fex.

Vel quarumlibet ædium, per iuratos rerum æftimatores, pretia penfarentur. &, pro pretij quantitate, vnaquæque aliquid annuè perderet. Quod aliàs factum non rarò, anno namque MD LXXXIV. feptingentefimū. anno MD LXXX. quingentefimū. anno MD LXXVII. trecentefimū, anno MD LXX. centefimum. anno MD. LVIII. & LXXI. & alijs vicefimū. annò anno MD. LXXVII. LXXXI & LXXXIII. decimum, domorum ad valorem taxatarum, nummum tributi romine datum

datum fuisse constat. Quod & à rebellibus sæpius est vsurpatum. Adeò vt Regi subditæ prouinciæ nullam de grauamine hoc conquerendi occasionem habeant, dum in bona, pia & iusta causa conferunt id, quod hostiles in mala, impia & iniqua non illubenter & contribuerunt, & etiamnum contribuunt, non è domibus solum, sed & vniuersis possessionibus immobilibus, pro taxatione à superioribus ad rerum valorem facta. Pudeat, prouincias Regias minorem in vera Religione promouenda, & patriæ salute & incolumitate quærenda zelum & affectum ostendere, quàm hostis in falsa fide, & noxia libertate sua tuenda ac constabilienda, libenter & sine vlla repugnantia indies ostendit; dum & ducentesi-mū bonorum nummum, & singularum domorum tributum non inuitus pendit; idque præter alia noua & penè incredibilia, animalibus, rebus ad victum necessariis, & penè omnibus vsu consumptibilibus imposita vectigalia. Quin imò virorum fide dignorum relatione accepi, nuper rimè ac recentè domorum singularum possessores septimum agrorum euntium nummum iustos pendere. Quod sinè intolerabile e' grauamen.

Secundò in singula hominum Regi in Belgio parentium capita annuus trium stufætorum census imponeretur; ab hoc tamen soluendo pauperes & truales exciperentur. heri autem

& heræ pro famulis cum penderent, ita tamen, vt ex addicta in annum mercede nihil his decederet.

Tertiò, singula agrorum iugera binos quotannis stuferos exsoluerent.

Quartò, nullæ à Tabellionibus, Secretarijs, alijsue scribis tabulæ instrumentaue, in quibus centum florenorum res agitur, conficerentur, quin Regi pro ijs florenus persolueretur in quibus verò plusquam mille florenorum res ageretur, sex. ac simul indiceretur, nullum instrumentū ratum & legitimum fore, aut robur habiturū. quod Regio non fuerit sigillo, hunc in vsum sigillatim cuso, signatum & munitum. quod valoris munimen habere qui vellet, præscripto id ære redimere deberet.

Quæ omnia si per prouincias executioni mandentur, & exactè seruentur, non viginti modò, sed & quadraginta, vel etiam quinquaginta, naues rebus necessarijs instrui, stipendia menstrua ijs persolui, & amissarum in locum aliæ non incommodè substitui poterunt. Hoc pacto fiet, vt omne in mari commercium securè tutoque exerceatur, nec ab hostilibus nauibus interturbetur; omnis quæ patet regio mirum in modum locupletetur; omne mercimoniorum & opificiorum genus ad obediens Regi prouincias ex hostilibus traducatur; denique summo Rex grauamine exoneretur, hosti
verò

verò omnis penè lucrandi materia & occasio eripiat.

Quis hoc prouincialibus graue fore dicat, cum tam exiguo, & propè nullo, & quem ne sentiant quidem, censu centuplū sint lucraturi?

Ab hoc autem onere nullus, quocumque tandem colore & specie exemptionem prætendat, eximendus esset; non palatini, non Consiliarij, ne quidem Velleris aurei Equites; soli illi, qui sub Mendicantibus Ordinibus censentur, & palàm pauperes.

His adiungere possumus & alium auri parandi modum. quotquot alteri litem, in qua de centum & amplius florenis controuertetur, intentare volent, sex prius florenos pendant oportebit illi, qui singulis in opidis & pagis hunc in usum constituetur; in quos, lite demum peracta, condemnabitur quisquis causā ceciderit. Hoc si fiat, litigantium & actionem nulli non intentantium prurigo non nihil comprimetur, & ad classem prouincialem bonum patrium insigniter promouere natam maximopere conducat.

Neque verò singula hæc reip̃sa executioni mandanda sunt; sed vel simul omnia, vel potior illorum pars, prout reip̃. expedire Rex iudicabit, & prout maiorem aut minorem subditorum erga eadem propensionem, pro temporis oportunitate videbit.

In singulorum capitum censu maximam fore credo difficultatem. Minimè tamen recens inuentum id est, sed ipsi etiam hosti hodie vsurpatum, & olim in Palæstina Regibus Israel; nec vllus è filijs Israel vmquam ei legitur refragatus, cum tamen didrachmum vel semisiclum, id est duos regales, annuè singuli capitatim penderent.

Quod ex agris & iugeribus petendum monui tributum, quamquam ipsum perexiguum, Principibus ac Magnatibus vsque adèò gratum non existimo futurum; quòd hi sese ab omni agrorū onere & grauamine immunes iactent. At viso, quod hinc consequetur, emolumento, & incredibili reip. totius bono, nullus dubito, quin oneri huic etiam vltro & quàm libentissimè sint subscripturi, quò tandem aliquando belli finem videant, quem certè numquam sunt visuri, nisi maris imperium occupemus; quod hisce, & alijs id genus modis haud agrè parabitur. Neque verò perpetuum id onus futurum est, sed quamdiu bellum durabit, illo enim finito finientur & grauamina.

Vnde in spem venio, fore vt etiam Ecclesiastici & Præsules Religiosi huic rei non inuiti sint assensuri, viso quod per bellum suis in prouentibus & fructibus patiantur dispendiū, & quod, illo sublato, in ijsdem sperare debeant compendium. Ac quemadmodum è bello hoc

in nullos maius quàm in Ecclesiasticos damnū redundat, ita nec ex armorum cessatione, aut pace maius vllis accedet è prouentibus commodum quàm Ecclesiasticis. *Æquissimum* ergo & par est, exiguo huic eos tributo quàm libentissimè assentire, è quo tam immensum indubitatè ad ipsos commodum deriuabitur.

Optarem porro, naues hasce bellicas in maritimis Flandriæ opidis stationem habere, vt omne rebellium cum Gallia & Britannia commercium & negotiationem, quantum fieri potest, disturbent & frustrentur. Ceterum isthæc nauium communibus prouincialium sumptibus parandarum ratio nuperum non est inuentum; sed iam olim etiam apud Romanos rerum dominos vsurpata, cum singulæ, pro potentia & opum ratione, prouinciæ suo classem ære instruerent, fouerent, & per quæstores quæque suos menstrua stipendia adnumerarent. Hæ verò naues numerosissimam certè constitutebant classem, qua orbis sibi imperium pop. Romanus vindicauit. ac si quam harum aut tempestate mergi, aut ab hoste intercipi, aut alio incommodo perire contigisset; illius mox loco aliam prouincia cuius naus perierat, sumptu suo sufficiebat; vt nec nauium vnquam numerus imminueretur, nec maritima populi potentia decresceret.

Decimoquartò, mirè ad rem faceret, si Rex, XIV.
quò

quò aliquam Belgicis suis prouincijs locupletandi & lucri comparandi materiam suggereret, mercatoriam quandam viginti, aut plurimum etiam, nauium societatem erigi permetteret. in quorum instructionem varij promiscuè, tam Ecclesiastici quàm sæculares, tam nobiles quàm plebeij ac potissimum mercatores, vltro nec & sponte symbolam conferrent; & pro impensæ & contributionis ratione, optati quisque lucri particeps fieret.

Vt autem in hanc quisque societatem fortentilentiùs conferat, necesse eam foret quibusdam à Rege priuilegijs & immunitatibus donari. Atque imprimis, vt omnes hæc nauibus impositæ merces, tam ex Hispania in Belgium, quàm è Belgio in Hispaniam vehendæ, vltiori inquisitioni non subiacerent.

Secundò, hæc tam euectæ quàm inuectæ, è consuetis Regi pendendi vectigalibus minu (videlicet è quatuor partibus tres tantum) persoluerent. quàm quæ alijs nauibus ad societatem hanc non spectantibus imponerentur. Quæ vectigalium detractio adedò rariorum Regum & proventus non imminuet, vt insigniter etiam sit adauctura. Hinc enim consequetur Primò, vt plures longè vltro citroque merces inuehendæ euehendæque sint. Secundò. Hispaniæ merces in Galliam Britanniam, Germaniam, & alias prouincias minore sint copia exportandæ. illa quæ

pe regna & prouinciæ, quò huius vilitatis pretij aliquam ad se partem deriuent, è Belgio potius, vt duobus aut etiam vno in centum minoris eas emant, quàm ex Hispania has petent. Vnde maximum Regionum vectigaliũ & portorum consequetur augmentũ. etenim cum exemptis in Hispania, indeque in Galliam, Britanniam, Germaniam, & alias regiones tibi non parentes auhendis, mercibus nonnisi vnicum, in euectione, Rex vectigal percipere soleat; ex omnibus Belgium petituris duplicatum id percipiet; primum in Hispania cum exportabuntur, alterum in Belgio cum importabuntur. Vtque res exemplo notior fiat, fingamus Hispanas merces cum inde aliò exportantur, duodecim in centum pendere. ex omnibus ergo quæ in Galliam, Angliam, Germaniam, & alia loca auhentur, nonnisi semel duodecim in centũ Rex recipiet: inuectæ enim in terras quæ illi non parent, quidquã vt ei pendant, non est quod exspectet. at ex ijs quæ ex Hispania in Belgicas emittuntur prouincias, bis portorium percipit, primum in Hispania, alterum in portibus Belgicis. Ac licet è duodena illa parte nonnisi nouenam percepturus esset, ob duplex tamen iam vectigal, duodeviginti in centum illicedent, cum è mercibus aliò exsportandis nonnisi duodecim. Iam cum merces, aliò auhi solitæ, in Belgium sint, quò immutationem illam

Iam vectigalis sentiant, auchendæ; fiet, vt Regio ærario, ob geminatum vectigal, multum hacratione accedat. Gallis quoque, Anglis, Germanis compendiosius erit, Hispanienses merces è Belgicis portubus & emporijs auchere, persolutis hîc vectigalis loco decem aut vndecim in centum, quàm in Hispania duodecim; partim ob hoc quod dixi compendium, partim quòd regnis illis commodius multò sit, illas è Belgio quàm Hispania petere, sumptu quoque & periculo minori.

Tertiò, vt omnes Hispanas merces, in Galliam, Angliam & Germaniam auchendas, nouo vltra consueta & prisca vectigalia, Rex onere grauaret, alia inquam quinque in centum illas pendere iuberet; à nouo autem hoc onere exciperet illas, quæ ex Hispania in Belgium Regium dictæ societatis nauibus importarentur. Erit hoc dictæ societati cum primis lucrosum, & in causa, vt quæ ex Hispanicis opus habebunt exteri, è Belgio petaturi sint, quòd grauamen hoc vel totum, vel in parte effugiant. Neque insolitum ac nouum hoc est, nec etiam exteris graue aut insolens videri poterit, cum & alij Reges & Principes, quoties eis visum fuerit, & expedire iudicauerint, suorum regnorum merces ad aliorum Principum prouincias conuehi solitas, nouis tributis grauare pro more habeant, nemine aduersus illa reclamante, aut ipsos

ipſos iniuſtitie damnante; quòd Reges ac Principes ius habeant domi ſue nata, & ad alienos auerſenda, cum placuerit, grauandi.

Quirò vt omnia opera mechanica, quæ in Regio Belgio aut modò ſunt, aut olim fieri ſolita erant, at modò in rebellibus, aut extra Regium imperium ſias locis ſunt, prohiberetur, capitis penà inuehenti propoſita, nulla verò alia permitterentur, quàm quæ in Regio Belgio facta, dictæ ſocietatis naubus vehentur. Vnde fiet Primò, vt hoſtis aut tota, aut potiſſima opificiorum ac manualium operum negotiatione priuandus ſit, ideoque pluſquam octoginta familiarum milia, hiſce operibus tantum victitantia, Hoſt indiam deſertura ſint, omni prope horum operum ad exteros auerſione, hoc edicto Regio, excluſa aut prohibita. Erit hoc in cauſa, cur annuus rebellium prouinciarum prouentus incredibile paſſus ſit detrimentum & diminutionem. hiſce enim mechanici & opificibus, qui numero pluſimi, migrare & alias ſedes querere compulſi, non modica prouentuum Hollandicorum qui è rerum cometiſibilem & conſumptibilem in emptione & vlu colliguntur (in quibus tamen antiqui eorum prouentus pars poſſimilita eſt) portio annua im deperibit. Hoc autem Regium edictum non eſt quòd aliæ prouinciæ aut regna carpant, cum alia id genus e-licta decretaque

apud ipsas etiam in vfu sint. Sic enim Anglorū Rex omnem externam lanam, stannum, plum-
bum; Francorum, diuerſa exterorum opera, at-
que in primis adamantes ſculptos & politos, in
regna ſua inferri vetant.

Vtque apertiùs rem tangamus, & ad parti-
cularia deſcendamus, prohibere & excludere
Rex poſſet, 1. omnes eos pannos laneos, nigros
& albos, quos vocant *Hollantiſche ſaeyen*, Hiſpano
vocabulo *Xergas*, vel *Anaſcotes*: qui Leydis aut
Delfis vt plurimùm conſiciuntur, cùm Hon-
ſchotanorum, Brugenſium & Ipreſium mer-
ces ea ſit propria. 2. Telas lineas, tum albas, eaſ-
que partim ſubriles, & arctè complicatas &
conſtipatas, partim ſpiſſiores in longum expo-
ſitas, ac diductas; tum etiam crudas & natura-
les, nec ſoli expoſitas: quas Harlemium potiffi-
mùm ſuppeditat, cùm tamen apud Siluædu-
censes, Gandenses, Endouienses, & alios non
minore induſtriâ & arte parentur. 3. Omnia
mapparum & mantilium lineorum floribus in-
textis genera, Cortracenſium opus & artem.
4. Telas goſſipinas albas, quas Brugenſes ſub-
mittere ſolent. 5. Varia Antuerpienſium opera,
putà pannos ſericos floridos, hoſericos villo-
ſos, damascenos, & alios id genus; alios item è
lino & ſerico, alios è ſerico & lana diuerſimo-
dè, cum floribus & ſine floribus opere phrygie
textos; rafos alios, alios non rafos; alios auro
faſco

falso in speciem intertexto (quos propriè dicunt *sinallikens van garen*, *syde ende valsche goudt*, *boeren-kuffien*, *garen-damaskens*, *ghenopie*, *burattē*; vel *telillas de hilo*, *dichas de seda*, y con oro falso, *telillas de borlilla*, o *motillas*, *caffates de hilo*, *damasquillos de hilo*, *fileyles de todas fuertes*.) item aciculas, acus, vncinulos, zonarum æreas & ferreas fibulas, lineas omnis coloris ligulas, denique omnis coloris filum lineum. 6. Tapetia, quibus texendis Bruxellenses, Antuerpienses, Aldenardenses, & Angianenses excellunt. 7. Eos pannos laneos, quos *cangeanten*, *baracanen*, *pluymkens*, *ghesfigureerde trypen*; aut *lanillas negras y de color*, *baracanes* ò *albornoſes*, *telillas de mōte*, *tripillas terciopeladas*, vocitant; quos, vt proprios, sibi Insulenses & Tornacenses vendicant. 8. Filum candidum & sole dealbatum; hoc sibi Gandenses. 9. Tibialia lanea, varijs è filamentis texta, & alias id genus vestes, vt interulas, & soccos pedales, quæ Bruxella & Tornaco peti solent. 10. Omne filamentum lineum textum, quod Bruxellis & Siluæducis parari textique consuevit. 11. Texturam muliebrem & puellarem, tam è filo lineo quàm serico textam (nomine *Breynaet*, vel *punteria*.) & alias id genus minutias, quæ in varijs Belgij Regij locis ac ciuitatibus confici solent: denique omnia manualia opera, quæ huc in prouincijs aut olim fieri solebant, aut etiam modò fieri possent. 12. Pan-

nos illos laneos leuidenſos (quos *Baeyen*, vel *Bayettas* vocant) quos iam Anglia in copia ſubmittit, & olim Poperingæ lociſque vicinis incomparabili compendio parabantur, & quorum in Luſitaniam, indeque in Indiam, multa millia ſubmittuntur.

Secundò, Regijs in Belgio prouincijs hac ratione inſigne accedet compendium & emolumentum, tum ob innumeram operarum multitudinem, quæ vndiquaque ad hæc prouincias, quò ſolita ſibi arte victum comparæt, confluent (quod rerum comestibilium venditioni, & in ea annuis noſtris prouentibus, tantum adferet accrementum, quantum iſthæc opificio- rum ablatio Hollandicis pariet decrementum;) tum etiam, quòd omnia hæc opera per ſocietatis huius naues non magno molimine alias in regiones diſtrahenda ſint. è quo ad prouincias hæc Regem adhuc agnoſcentes non contemnendum deriuabitur lucrum.

Peroptandum quoque foret, ſi inſignem ſuo ex ærario, ad intolerabiles propè claſſis huius ſumptus, tum in nauiculariorum, epibatarum ac militum in ipſa merentium ſtipendiatione, tum in conſuetis & ordinarijs nauum impendijs, conſiſtentes tolerandos, auri quantitatem Rex ipſe annuatim contribueret. Quamuis enim non aliud harum nauum futurus eſſet vſus, quàm varias aduehere & euehere merces; quia
tamen

tamen non rarò à piratis imminerebunt pericula, hinc omnibus ad incursum hostilem propulsandum necessarijs rebus, etiam milite, tum ad sui tutelam, tum ad nauium inimicarum, si quando in eas incident, inuasionem, quam optimè instructæ sint oportet. quas si expugnent, in societatis huius commodum omnis præda cedit, utpote quam incredibiles cum in instruendis, tum sustentandis viginti & amplius nauibus, impensas subire oportebit. Viginti namque nauium sustentatio, & ijs necessaria impensa multis centenis in annos singulos aureorum constabit millibus, ut taceam imminetia à tempestatibus maritimis, piratis, atque hostibus pericula. hinc, licet mercium hisce nauibus aduectarum nauticum permagni futurum sit proventus, uti & prædicta Regij vectigalis decurtatio, nec non grauiamen quo merces hæc, bona Regis cum venia, societatis huius membra in emolumentum suum grauare possent; quæ tamen assidue in eam infundendæ sunt impensæ, accedentibus etiam quæ à mari & tempestatibus, atque à piraticis nauigijs impendent, periculis, immanè quantum annuè socios grauant. Ad hæc autem auertenda, in quo potissima sita difficultas est, minimùm triginta prædidiarias, optimeque ad bellum instructas naues, freto, per quod solum enavigare hostis potest, oportebit insistere, ipsiusque ibi excursions imp-

dire. Etenim fieri posset. vt tres quatuorſe na-
 ues pretioſis tum ex Hispania, tum Belgio peti-
 tis, mercibus onustæ in hostiles myoparones in-
 ciderent; quarum amissio duodécim aut quin-
 decim centenſis florenorum millibus vix pensa-
 retur, irreparabili societatis huius cum damno,
 & incredibili hostium compendio. Superiore
 anno satis id ipsum in Anglis experti sumus. Vt
 hæc ergo pericula euitentur, plures in freto na-
 ues & milites, quàm hostis, Rex habeat oportet,
 tam ad omnem, vel partem saltem, negotiatio-
 nem Hollandorum cum Gallis & Anglis distur-
 bandam, quàm ad nauibus hîcæ socialibus se-
 curitatem & præſidium præſtandum.

Non me fugit, quod ab ærea Hispanorum
 pecunia (*quartos* vocant) ſocietas hæc accipere
 damnum queat. mercibus enim Belgicis in Hi-
 spaniam, vt ibi venundentur, appulſis, & ar-
 genteæ pecuniæ defectu, æreâ diuenditis; ſe-
 quitur, vendentem, ſi aureâ vel argenteâ ſibi
 ſolui velit, aut quinquaginta in centum perdere
 debere (quod malum vt euitet, neceſſe habe-
 bit merces ſuas dimidio plus grauare; quod in
 graue plebeculæ diſpendium cedit:) aut, ſi æ-
 ream recipere non abnuat, quam dein cum ar-
 gentea commutet, eum, quò ſænus illud colly-
 biſticum euadat, merces ſuas antequam diſtra-
 hat, grauare; aut, ſi æreâ ſuâ alias Hispani-
 cenſes emere, cupiat, putà oleum, ſalem, vinum,
 &

& alias huiusmodi ibi natas, has ideo illum empturum carioris. quòd pretium illarum æræ sit persoluturus. Hispaniensis enim venditor tantum suas grauat merces, quanto æs argento est vilius & pretij minoris. vnde emptorem, cùm hæc in Belgium inuehet, vicissim eas grauare oportebit. ne quod in ijs detrimentum accipiat. Quod nimis quàm graue onus est. imò, nifi aliqua æræ huiusce pecuniæ Hispaniâ proscribendæ incatur ratio, fiet breui, vt, quod ex permutatione apud nummularium æris in argentum sequitur dispendium, ad centesimū in centum adscendat. Misera sanè res. à qua totalis regni opulentissimi ruina dependet. Et ea nostra est cæcitas, vt malum in quo versamur, minimè videamus, & vtrò nos in pecuniarias hæc voragines præcipites demus; aut simplicitas & velania, argentum vt æri postponamus; aut arrogàtia, vt toties nobis proposita remedia vsurpare nolimus; aut denique tam iurati patriæ sumus hostes, & singulares iuratissimorum hostium nostrorum amici, vt dextra illorum propinatum aconitum vini instar sapidissimi, obbibamus, totali patriæ nostræ cum destructione & interitu, & orbis totius ludibrio, vt qui aurum omne & argentū à nobis proscribimus, quò æra redimamus; & quotquot Europà sunt gentes auro nostro diuitamus, quò ipsi ad inopiam redigamur. Itane nos cæcutire ac desipe-

re, & non videre, omnium nos gentium hac ratione ludibrium fieri & opprobrium? Nupera & inopina illa aquarum nos inundatio mirè afflixit; turbauit quoque, non immeritò, inexpectata illa Anglorum in agrum nostrum suscepta expeditio; hinc totà Hispanià concuamur, & identidem arma procudimus, & iure merito, neque enim vlla in hac re diligentia & vigilantia esse nimia potest. Et interim aereo hoc diluuiò libenter, & vltro, obrui gaudemus, & per vniuersum regnum nostrum ara spargimus, decuplo nocentius panura damnum, quàm decem Anglicanæ Bataviæ quæ classes.

XV Decimoquintò, vt propè omne maritimum ac nauale hosti eripiatur commercium, opus, meo iudicio, foret

Primò, freti Gaditani angustias illi præcludere, eoquæ illum, quæ licet, excludere, hoc si fiat, nullum ei in Mediterraneo, Iugustico, & Adriatico mari, nullum cum omnibus Italis, Massiliensibus, aliisque in Gallicana illa ora gentibus, supererit commercium. Fiet hoc, si angustias illas quinquaginta triremes, & totidem naues, armis & milite instructissimæ, insistant, quæ vicinis in portibus, Gibraltariensi & Alibenti (Centam vocant.) quorum hic in Africa, ille in Hispanià, stationem ordinariam fiant. Has suis hæc sumptibus instituant, ea tantum conditione, vt quas de hoste referent nubes

nubias & prædas, ipsis ad impensam commodius sustinendam cedant. Nullum tamen aliud in hæc naues illis ius & imperium sit, quàm eas fouere, in socios nauales, militem & epibatas menstrua stipendia curare, & rebus omnibus necessarijs instruere. decimâ tantum de hoste relatæ præde parte fisco Regio in iuris recognitionem reservatâ. Quid porro facilius, quàm freti huius fauces & angustias communire, & illis hostem depellere, utpote quæ varijs in locis vix tres in latitudinem leucas parent? Mirificè porro huic intento deferuiet, si decem in Sardinia instructissima nauigia, Sardorum & Corsorum impensâ, parentur, & passim per Mediterraneum mare prædas agant, quod illos haud illubenter facturos autumo, si captam ex hoste prædam Rex illis concedat.

Secundò, Orientalis Indiæ navigatione hostem excludere; cui ille supra sexaginta vertente anno naues nongentis viris instructas, vtrò citroque commeantes dedicat, quæque ei modò tres, modò quatuor, modò quinque, & interdum etiam sex, florenorum milliones, æquat inter se annis, annuatim parit. Hæc porro navigatio à nouem aut decem onerarijs, optime instructis, in insula à S. Helena cognominata stationem habentibus. (ad hanc enim hostem ex Oriente domum redeuntem necessariò oportet appellere, ad nauigia instauranda, & æ-

gros, quos habet plurimos, recreandos & curandos) tolli & impediri potest. Adeò vt quæ recentè à statione prodiit. & à nauigando hactenus cessauit, nauis vna duas tales, vipotela-ceras & præsidarijs exhaustis defensionì inu-tilis, facile superatura sit. quod eo factu facilius, quòd hostis vt plurimùm non nisi tres ad sum-mum naues domum amandet, quas Rex, vtì & omnes quas conuehunt merces & pecunias, haud ægrè sibi vindicet.

Tertiò, cum commercio cum Guineensibus priuare. huic ille nauigationi supra viginti na-ues, quadringentis hominibus infestas, impen-dit. quod autem ex illa annuè prouenit lucrum, vnum florenorum millionem, in Occidentalis Indiæ societatis emolumentum cedentem, ex-cedit. Quæ naues, quòd in opidis maritimis & in littore potissimùm, viginti aut triginta leucis ab inuicem remotæ suas merces distrahant, & alias coëmiant, à viginti armatis & optimè in-structis, paruo molimine subigi expugnariq̃ue possunt. Ad hanc rem necesse foret, naues no-stras Februario mense in Guineam appellere; quòd hostis nonnisi circa Aprilem discessionē in Hollandiam parare soleat.

Quartò, commercium Groenlandicū, quod potissimùm in balenarū captarum adipe, mu-ria & ossibus cōsistit, & cui annis singulis quin-decim sedecimue naues applicantur, & è quo
plur

plusquam octingenta florenorum millia quotannis proueniunt, intercipere, quod sanè disturbatu facillimum est, cum naues eò proficiscentes vix armatæ, & paucissimis epibatis sint instructæ: tum verò, quòd Holladi nostris Vascenibus transfugis, quos auro sibi pararunt, & iam inde à Cantabria & Biscaia ad se pellexere, destituti balenas capere nequeant. Vnde si Rex his sine vlla exceptione delicti veniam indulgeret, & alijs promissis & sponsonibus ad obsequium suum, hostique valedicendum pelleret, in causa esset vt, transfugis domum redeuntibus, mare Boreale balenarum ergò hostis nauigare cessaret.

Quintò, nauigationem in Moscouiã, vnde pelles ferinas, ceram, & alias id genus merces petunt. lucrum huius quotannis ad sexcenta propè florenorū millia pertingit. octo ad summum huic destinantur nauigia: quæ non difficile foret intercipere aut disturbare, quòd à defensoribus & armis non satis sint instructa.

Hæc sunt præcipua loca, ad quæ Hollandi merces deuehunt & auerunt, quibus per pauculas Hispanorum naues excludi & impediri possent. Et sanè probrosissimum, turpissimum, & numquam ignoscenda negligentia est. Hispaniam omnium harum nauigationum dissipationem & exclusionem in manu habere, nec vniquam eam tentare, cum tamē tot florenorū mil-

milliones hosti ex illis annuatim proueniant, sempiterna gentis nostræ apud omnes cum infamia & opprobrio : quibus proinde persuasum est, nos studio bellum hoc alere, & illo velut delectari, dum hosti materiam vtrò quodammodo ad bellum hoc sustinendum suppeditamus. Hoccine quis sibi persuadeat? hoccine cuiquam in mentem veniat? vbinum nostra sapientia? an non meritò nos gentes omnes explodant? sexaginta ipsos annos, nos hoc tolerare potuisse? quàm intolerabile hoc Hispanorū est phlegma & morositas? quis hūc nobis errorem condonet? tametsi lapidei essemus & bruti, cæcitatem sanè hanc videremus. *Vala me Dios!* Ignosce; Hispana enim cholera & bilis mihi mentem propè eripit.

XVI.

Decimosextò, quò maris sibi Rex imperium vindicet, potentem in eo classem instrueret necesse foret, quæ per varia dispersa loca hostem vndiquaque mari excludat, & plenum eius dominium Regi suo consignet. Quod vt sine Regiarum sensu & damno fiat, omnia regna & prouincias naues quasdam adornare, & impensas earum sustinere oporteret; Castellam Veterem sex, Nouam item sex, Lusitaniam sex, Aragoniam quatuor, Catalauniam sex, Valentiam & Murciam quatuor, Granatense regnū duas, duas item Galæciam, & duas Cantabriam, totidem Nauarram, Neapolitanum regnum sex.

Sicu-

Siculum quatuor, Mediolanensem denique Ducatum quinque; vniuersum duodefexaginta naues.

Magnates porro Hispaniæ, quos *Grandes* vocant, quique ibidem & domicilium stabile, & facultatū suarum prouentus habent, quorumque annuus reditus duos & dimidium auri miliones exsuperat, & quidquid sunt omnemque magnitudinem suam Regi debent, non pauciores quàm sex, pro rerum suarum magnitudine, instruere naues par est.

Alios verò Duces, Marchiones, Comites Hispaniæ, quorum prouentus tres auri miliones excedit, non pauciores sex.

Archiepiscopi quoque & Episcopi Hispaniæ, qui suam à Rege promotionem accipiunt, non etiam pauciores quàm sex. rebus omnibus necessarijs instruere naues debent, cum tres ferè auri miliones suis è prouentibus annuè recipiant. Non pauciores item Abbates, Præsules, Canonici, quorum reditus non cedunt prioribus imò & superant non parum.

Militarium Ordinum collegæ, quorum prouentus annuus in auri milionein & amplius excrescit. duas etiam Regi naues adornent, cum non nisi Rege donante, sacre illi militiæ inferantur.

His adde Indiam Orientalem: non enim potest hæc pauciores sex, rebus omnibus instruat,

Etas, Regi suo naues submittere. Quid verò America, Perùana, Mexicana, Brasilia, & omnia ei vicina regna, Regi suo minus dare possunt, quàm decem instructissima naugia, eisq̃ue de annua impensa prospicere? Itaque nullo suo impendio, & sine vlla ærarij imminutione, centum nauium, de rebus omnibus prouisarum, classẽ Rex habebit; quarum epibatis & militibus ea, quæ diximus, regna ac prouinciæ, Ecclesiastici & Magnates, stipendia menstrua de suo numerarent.

Non potest autem hoc cuiquam videri graue: impensis enim pro facultatum vniuscuiusq̃ magnitudine diuisis & distinctis, onus hoc & grauamen nimis quàm exiguum, neu dignum vt id quisquam suscipere detrectet, esse deprehendetur. Hoc tamen Regi non mediocri erit subsidio, & pleno maris imperio parando, pacificeq̃ue semper possidendo, peropportunum, quod vbi habuerit, non est quòd vlla cuiuspiam arma metuat, cùm, ad omnium Regum potentiam infringendam, mare liberum ei velut viam aperiat. Etenim nauium suarum commoditate, potentia & adminiculo, ad ferè omnium Regum oras maritimas appellere, easq̃ue infestare poterit.

Cui classi voluntariæ si quinquaginta suo ære paratas adiungere & sustentare Rex naues vellet, centum quinquaginta nauium stare: classis:

classis: quæ vniuerso mari occupando, æmulis omnibus edomandis, rebellibus suis haud ægrè compescendis, & vicinorum Regum ac Principum armis, vt nec se mouere, nec prouincias Hispano Regi rebellantes auro & milite iuuare auderent, retundendis, nimis quàm abunde sufficerent.

Decimoseptimò, non inconsultum foret, **XVII**
 Antuerpiæ, & in nonnullis oræ Flandricæ locis ad hoc peropportunis, minora nauigia, vt iactuaris, celoces, liburnicas, dromones, & minoris formæ turremes parari; quæ Zelandicas insulas excursionibus suis fatigarent, & exscensione subinde factâ agros depecularentur, neque vllum domi suæ tutum ac securum esse sinerent; vt bellum re ipsa sentiant, & non velut in tabula depictum videant, aut libris descriptum legant. Quod si fiat, mirabilem mox in harum insularum incolis mutationem videbis; quorum modò ea est arrogantia, vt seipsos non noscant, cunctis insultent, Regum omnium potentiam eludant, inuincibiles se esse rati, quòd quid bellum sit, factò non experiantur; eorum denique superbia etiam nubes transcendat, quòd à nemine sibi damnum aut vim inferri posse. & omnium sese armis & potentia superiores esse existiment. Sentiant tantum nauium harum adminiculo, Regis sui arma, & ipsis noctu diuque non quietis, non tutis domi esse liceat, longè

gè aliter sentient ac loquentur, & elatus eorum animus longè infra aggeres & aquas subsidet.

XVIII Decimooctauò, optandum esset, omnia portoria, quæ *Licentias* passim dicimus, terra marique penitus inhiberi: his enim qui hostem priuat, è quatuor & viginti, quos habet, dentibus sex ei quodammodo eripit, cum duos florenorum milliones, id quæ nullo cum labore, *Licentia* ei quotannis indubiè pariant. Eadem quoque operà esset vniuersum inter rebelles, & obediētes Regi prouincias, commercium inhibendum, nulla vllis in rebus cōmunicatio permittenda, acri in delinquentes proposita pœnā; vt hac ratione, omnis mercium propriarū venditio, nec non emolumenta è vectigalibus, quæ tum inferendis, tum efferendis mercibus imposita sunt, prouenientia, hosti eriperentur.

Prohibendos quoque censērem libellos illos, quibus vltro citroquæ cōmeare liceat (quos *passportus* vocamus) qui non exiguum hosti compendium annis singulis adferunt; cum tinguunt ad annum duraturi libelli sex & triginta florenis redimantur, & qui plures id genus libellum à suis, tum à nostratibus peti solēt, magni auri vim inde redigit. Si enim verum, quod vulgò fertur, quinque aut sex huiusmodi libellorum millia, pauculis abhinc annis, ab hoste petita fuisse; inde efficio, horum annorum singulis hac è pecunia & redemptione, super-

centa & viginti florenorum millia cum con-
flante tantum onupie eniter in annum effi-
cient sex libellorum millia. Est hoc in igne ini-
ratis ad sumptus extraordinarios tolerandos
subsidium quod non sine magno sensu, & cum
notabili maiorum prouentuum decremento
illi eripietur.

Decimonono, Regio Belgio commodum, re- XIX
bela autem, cuius omnis vis & potentia in mer-
cimonijs ac navigatione sita est, in commodum
foret, & securitati, tutelam, munitiōi patriæ, pa-
randæ perutile, si Mosa in Demeram flumen
vel a Mosam, Antuerpiam ut decurreret, deu-
iaretur. Rhenus vero Mosam inlueret. quod
pari facili peragi poterit impensæ: etenim vix
quatuor leucarum vtrunque distans & effo-
diendus est riuus. Incredibile dictu, quantum
per horum fluminum concursum & connexio-
nem mercemonia florerent, vestigia Regia
incretcerent, & omnis quæ patet regio omni-
gis mercibus abundaret. Hinc enim fiet, ut om-
nis ad Belgium Regium cum Colonienſibus, Ju-
liacenſibus, Chuijs, Mercanis, Montenſibus,
Weſſiphalis, Freurenſibus, Moguntinis, Pala-
tinis, Francofurtensibus, atque adeo Germanis
omnibus, negotiatio & correspondentiæ sit cō-
migratura: omnes quoque Leodientium mer-
ces viſtoris multo sint pretij future, utpote ab
immoſo, quod curru vehantur, ſumptuum o-

nerem iam liberæ. Augebit hoc immensum mercimonium & negotia: nam una triginta tonnarum (ut vocant) navis non plus merces, & earum vecturam aggrauabit, quàm modò duo currus; qui tamen simul non plus quàm tonnæ unius onus vehere possunt. Adhæc, horum fluviorum adminiculo, omnia Rhenana & Mosellana per uniuersam provinciam vina commodè conuehi & traduci poterunt, uti & omnigenæ Belgicæ Hispanæque merces per uniuersam Germaniam longè lateque diffundi. Hinc quoque fiet, ut, quod è Licentiarum inhibitione Germaniæ Principes passuri sunt detrimentum. (utpote quos propter eam multo exteris carere mercibus, & non modica mercium patriarum distractione frustrari oportebit) minus & tolerabile visurum sit; quòd, horum fluminum opportunitate, quascumque è Belgio nancisci iam poterunt.

At dici non potest, quantum hinc hosti oriturum sit damnum: omnes enim merces, ac præsertim aromata, quas, horum & aliorum fluminum opportunitate, in Germaniam magnà copiâ numquam non conuehere solet, apothecis suis reclusas tunc seruare cogetur; quas diu seruatas multorum annorum situs deteriores reddet, & pecuniariû fœnus aggrauabit & demum consumet. Cogentur præterea opifices, præ mercium distractionis, venditionis, operum

de

defectu, aut inopiam pati, aut patrijs sedibus
relictis, aliò commigrare. Ligno quoque & o-
mini fabrilis materia. quod horum fluminum a-
quâ potissimum ad illum conducebatur. necessi-
se eum erit destitui; nos vice versa eo abunda-
re. quod in causa erit. ut, quod modò carò a-
pud nos venditur, vilioris veneat; apud hostem
verò pretium illius multò futurum sit grauius.
Ad eò ut ei tunc naui quadruplo maiori con-
stituta sit pretio, cum fabrilis materiam è Sue-
dia & Dania intolerabili cum impensa; & fer-
ram, quod nunc Germania ei suppeditare ma-
ximè consuevit, è Suedia (esto Suedicum hoc,
dimidio quoad valorem minùs valeat) petere
compelleretur. Idem de sclopetis, plumbetis, alijs-
que bello seruientibus rebus esto iudicium: quæ
horum & aliorum fluminum interclusione, iti-
nere verò terrestri iam præpedito & ablato, di-
midio plus ei haud dubiè stabunt; imò qui-
bus, (quod maius;) horum fluminum vsu inter-
cluso, penitus eum carere oportebit. Hæc deni-
que fluminum diuersio agrum Transmosanum,
Limburgensem, Falcoburgensem, & non par-
uam Iuliacensis, Cluuentis, & Brabantini, par-
tem à contributione hosti pendi solita eximet;
Luxemburgenses verò à prædonibus & volo-
nitibus satis tutos reddet, itaque à magnis pecu-
niarum impendijs immunes præstabit.

Non foret item abs re, si Scaldis Antuerpien-
sum

sum flumen in vltimum Netham deieceretur, quod sine vltro prope è impendio fieri potest. Non minus ad rem faceret, si Hullst in per Stekenam pagum suum effoderet, per quem tum Antuerpij, tum Gandauo sui pererent & conducerent, cuius adminiculo Hullstium vicum in modum communiri, eique de omnibus rebus necessarijs commodè prospici; & vniuerses Walsius ager non medio cre percipere posset emolumentum.

Neque recens est hæc fluminum aliò conducendorum abducendorumque ratio, sed & olim à Regibus varijs in locis usurpata. Sic lego Xerxem Persarum Regem Athon montem maximè perfodisse & velis peruium facere, ut commodè ex vno mari in aliud per eum omnigenis nauibus esset nauigatio, & qui eum nauigantibus faciendus erat, circuitus eum vteretur; etenim ad mille quingentos passus Rex eum à mari præscidit.

Ptolemæus, &gyptiorum Reorum non potestremus, iam inde à Pelusio irpentem effodit fossam, quam, cum tellus vniuersi aquarum laborabat penuria, exabat; unque inundationis nimis periculum imminelat, catarractis occultabat.

Sic & Muro, &gypti item Rex, fossam iugeri latitudinè habentem è Nilo ad nouena passuum milia effodit, & ad lacum, quem prius parari

parari iusserat, ad trecenta septuaginta in circuitu miliaria patentem, vltq; conduci mandauit.

Solitus Ægypti quoque Rex, hunc ipsum Nilum, iam inde à Memphi vrbis regia procurrentem, in plures deriuauit alueos: cum vt ager omnis aquis hucce quaquauerum irrigaretur, & ad ciuitatem regiam nauibus, ac proutde minore cum sumptu, cōmeatus varijs e locis conduceretur; tum etiam vt Ægyptus, hostili excursioni vndique patens, huc e interfecta riuus, ab eadem aliquatenus foret immunis.

Eandem ob causam Persarum Rex Cyrus Gindan flumen in quadraginta & amplius amnes distinxit.

Nec vni solamid fuit propositi, sed & Regina Semiramidis: vilo namque, Echbarina Medie regiam, aquarum laborare penuriā, rupertius atq; miliaribus excavata. illumis vicini aquam, quinque & quadraginta alijam pedibus, per latissimam fossam in urbem deriuauit.

Romanos si inueneri velimus, ea illos in aqueductibus fecisse compenemus, quę fidem apud posteros vix inueniant.

Sic Claudius Imp. duos aqueductus, à Caio Caligula inchoatos, perfecit; quorum primum patim actis cuniculis subitus, patim per terram, ad quatuordecim passumta milli, alterum verò ad duodecexaginta, etiam sub & supra terram conduxit.

Sic M. Titius aquam Martiam per montes cōduxit; adeò vt sub terra ad quatuor & quinquaginta, super terram fornicatos per tubos ad septem passuum millia, & sub montibus ad bina flueret.

L. Flaccus, quod Curius antè cœperat, per continuum ferè saxum aquam ad duo & quadraginta milliaria in urbem deriuauit.

Nec insolens hoc aut mirum cuiquam videbitur; nam quæ de Sinarum aquæductibus historiæ produnt, fidem propè superant. Etenim vix vlla apud eos ciuitas, ad quã non aut natura, aut hominum industria flumen deduxerit, partim in negotiorum facilitatem, mercium translationem, partim in regni robur ac tutelam, partim in incolarum habitationem: cum plures in nauibus & aqua, quàm in opidis & terra commorentur.

XX. Vigesimo, communis est Regiæ prosperitatis amantium sententia, ad inimici potentiam proflus enervandam. & insolentem eius animum deliciendum, nihil esse compendiosius, quàm si suas in hostilem agrum Rex copias educat: partim, vt Regiarum provinciarum incolæ ab incommodis & damnis, quæ militaris & castrensis turba secum trahere solet, immunes agant; partim, vt hostis ipse belli incommoda suis etiam in visceribus sentiat; quòd alia nulla illius edomandi ratio appareat. Quàm
com-

cōmodissimè autē id fieri poterit, si eis & trans
 Iſalam flumen duæ validissimæ, rebusque om-
 nibus necessarijs, vt comœatu militari, anno-
 na, armis, milite, instructissimæ condantur ar-
 ces: quas ambas pons naualis nectat ac combi-
 net. Fateor, Brefordiam comœatus aduectio-
 ni satis incommodare & nocere posse: at, cūm
 opidi huius ciues nonnisi vnum per aggerem
 exire & redire possint, duabus arcibus vtcum-
 que paruis in vicinia erectis, hoc tolli incom-
 modum commodè satis potest.

Vigesimalprimò, sæpius ex ipsismet Belgis, XXI.
 locorum omnium & adituum peritissimis, et-
 iam in Hollandia & Zelandia natis, audiui, fa-
 rius longè fore, vt, cūm vicinorum Regum ac
 Principum potentiâ, armis, pecuniâ rebelles ita
 iuuarentur, vt, humanitus loquendo, eos sub-
 ingare videretur impossibile; tunc suis eos aquis
 flex faceret innatare, omnes eorū agros, cam-
 pos, animalia perfossis aggeribus immergendo,
 itaque omnem internam & domi natam po-
 tentiam eis eripiendo. quod, aggeribus varijs
 perfossis, factu haud difficile foret. itaque plu-
 quam duæ tertiæ Hollandiæ ac Zelandiæ par-
 te aquis inundarent, & ad annos plurimos in-
 utiles manerent, aquarum præda. Quod ducen-
 torum trecentorumque aureorum, qui rei huius
 executoribus re confecta addicerentur, impen-
 sa laud ægrè fieri posse arbitrabantur.

Et sanè, mihi ò mihi videtur fatius, Hollandiam ac Zelandiam sub aquis meriam natari, quam suos Regem thesauros, non sine notabili Indiarum suarum si non amissione, saltem exhaustione, & sempiterna cum Hispania me merite qua suo præterea robore, tot generosis submissis militibus, identidem exhaustur, & non sine grauiorum periculorum, & maioris sanguis post annos iacturae iocetu, incassum in euincupetandam profundere. Si pari suspensum taceant ab Hollandis obui aquis pelles, ad triduum non exspectarent.

Præterea. Incredibili hæc animi mei cum gaudio ex te audire: hinc viginti aurcorū militum, equè cara non habeo, atque hanc tecum de Belgicis rebus à tanto tempore mihi expectant agendi operum, item. Vnde etiam æternum tibi liberendum, & perpetuum clientem respondere. Sed vnum est, quod per seipsum mihi debui non queri. Illo namque ex ijs quas attulit rata, illius solum mediatio clarius videam. Regem Polgæ, ac rebellis iugum posse importere, si quis terreni mihi superest scrupulus, non cui animo ipse meo neuiquam possum satis tacere, aut quo non is duces, impedire, Quin etiam neminem, si Gallie, Anglie, Danie, Suecie Reges, ipsi Germanie, Francibus, et alijs, etiam Germanis, quod Hollandes contra Hispaniam potentiam tuerentur, aperte nullo

foedere, vim omnium armorum aduersus Regem nostrum conuerterent; solus ipse tot potentium Regum imperium excipere, & suas à tanta violentia prouincias ac regna defendere valere?

BONAVENT. Quoad Angliam, nemo id mihi facile persuadet: norantiquidem Angli, Hiberniam intulata commodissimum esse locum, quem nullo cum labore, & paruo impendio Hispanus quæ occuparet; qui nulla in Europæ prouincia commodiores tutioremque multis stationem præbentes possit habere. Quos si Rex noster inuadat, quem Angliæ statum futurum putas, hoste tam vicino, & Anglicana litora quotidie inestante? Ipsa adhuc Anglia vniuersæ & aperta, & accessibilis est, via ut vltimum munitum sit opidum, quod accedentem hostem arceat. Scotia quoque non minùs patet quàm Anglia, & nulla penè quæ hostili incursioni resistent habet loca. Denique modum non video, quo necessariam bello illo, aut nouæ semper clausi comparandæ, Angliæ pecuniæ coaceruet vel inueniat.

De Gallia multò ad minùs timere possum. licet enim Galli exterius sæpè parum prudentes præstiterint; suis tamen in consilijs ac proprijs prudentes, in timoribus, viriles, & prompti. Iam cumq; iam intat prætoribus periculum, non ratò eos prudentiores videas, quàm

alios permultos, qui magnum prudentiæ specimen nonnisi exterius ostentant.

Cur autem Gallus apertum. pace disrupta, Regi nostro bellum minime sit indicturus, his rationibus adducor vt credam. Prima, quod archissima & duplex inter eum & Regem nostrum intercedat: affinitas: quamquã non ignorem, vix vllum apud Reges sanguinis sensum reperiri, cum vnicuique Regum regni sui salus, bonum, incolumitas affinis, sororius, frater, inò pater & mater sit. Vt quoddam Regem inter ac regnum, initum matrimonium dicas, cuius ille causa sorores, fratres, patrem iuxta ac matrem relinquat & obliuiscatur.

Secunda, maior Gallorum Regis mihi videtur pietas ac religio, quàm vt cum fidei Catholicæ hostibus, eadem in causa aduersus sororium suum conspiret. Iusri adhæc is passio cognomento dicitur; propterea neutiquam mihi in mentem venire potest, vt is apertam & sole meridiano clariorem Hollandorum iniquitatem & iniustitiam tueatur, & Christianis armis suis eos, aduersus naturalem legitimum & natium Principem suum rebellantes protegat. Nam quemadmodum is mercedem succederet, si Rex noster rebellantes illi Rupellanos armis suis foueret, ampliamque illorum causam tueretur & firmaret; ita & noster iniuriam sibi fieri quæ iure posse videretur, si suis Franco-

runt

rum Rex armis contumaces & proteruos Batauos Regi suo rebelles protegeret, & iniquam illorum causam faceret suam. Quod enim quis dicat & obiciat, non ideo Gallorum Regem Batauis Hispani iugum detrectantibus & rebellibus, Christiana sua subsidia mittere, vt illorū rebellionem foueat, causam iniquam tueatur, minùs etiam vt religionem adulterinam promoueat; sed vt Hispanorum arma à regni sui finibus auertat: id & Hispanus hic poterit dicere, non ideo se Rupellanos Regi suo rebellantes iuuare velle, vt ipsorum rebellionem foueat; nec suppetias dare, vt aduersus legitimum dominum insurgant, regno eius vastationem inferat, & perfidæ religionis suæ terminos longius extendant; sed duntaxat, vt Gallorum à regnis suis potentiam amoliatur, quam non est quod timeat, quamdiu illi Rupellenibus edomandis & cōpescendis distinebuntur. Et hanc, vnicam rationem videri, quæ Regem nostrum ad illos iuuandos possēt inducere. At quis hanc in illo rationem probet aut dilaudet? Idem verò de Gallorum suppetijs & armis, quibus Batauorum rem fulciant, dicendum est.

Video adhæc, Gallum Valle Tellina recuperanda, & Sabaudo Duce aduersus Genuensium Remp. fouendo distineri; adeò vt, si se Regis nostri hostem palàm declarare vellet, tertium constare exercitum, (quod sine ingenti pecunia-

marum vi fieri nequit) gogeretur.

Demus igitur, cum te & H. quano hostem declarasse. ubinam ergo prima hostilitatis sunt argumenta edet? In Belgas armorum vim conuerteret? ipse erit haud diu acile erit, vim vi repellere non tunc & Aragonij & Catalauni quinq; ac viginti armorum milia, suo aere collecta paruo in Galliam negotio poterunt emittere non Poloni & Croatae, tali data occasione, viginti equitum immensis milibus vniuersas quâ patet Franciam vallare & depeculâ. In Hispaniam potentiam suam & belli molem conuerteret? non regnum eius, Germaniam & Belgium versus, vndiquaque puer, & mentionibus obnoxium est? In Germaniam ergo copias eductæ? Hispani & Belgæ nullo non tempore in Galliam possunt irruere. Et haec illud videre non putas? adeone blennum & fatuum cum existimas, vt ad Hollandis quicumque velut naso comprehensum, se abducere possit, sitque vt quod vnus Buckingham concepit in nos odium & nationem tantam videret, sexcentis regnum & omnes suos penitus expungere pro nullo ducam?

Tace præterea, quoad Rupellam, nullum vteumque de necessitatibus scripto mandatis iuliatibus, &c. esse securum. vno namque militem Belgarum bello externo damnum, facit quanto magis eorum colore & occasione, m-

nitione, & tam opido Regi patientia inuident, quod ille certè nequit ignorare, ut qui ex hislorijs & maiorum suorum gestis, Calvinistarum genus & indolem satis perspectam habere potest; non aliter pacem petentium, & quieti amittum, quàm dum res ipsorum domi afflicte & propè desperatæ sunt: illam verò violentiam, dum latior aliunde affulget solis, & meliorem rerum euentum sperant; cùm probè gnari sint, in turbida aqua tutiorem esse piscatum. Ita porro me harum rationum pondera ac libramenta suis in partes pertrahunt, nemo ut facile mihi persuasurus sit, Gallum initam cuni Hispano pacem violaturum; nisi ad peccata aut nostræ, ut **Gallorum, aut vtrorumq; castigando**, tale quid fieri Deus permitteret. quod de clementissimo illo **Patre nos nefas est credere**, utpote qui regna illa & Regem vtrumque, pœunde ac finis cardines, tueri solet ac protegere (**ringentibus** licet ac frendentibus vtriusque aduersariis) & semper, uti confido, consensurabit atque defendet.

Neque etiam mihi persuadere, aut à me ipso possum impetere ut credam, Gallum cum Anglico coniunctis pariter viribus, Hispanos adorturum. Norunt quippe Galli, sed è re sua non esse, Anglum patienti cedere: ut cui præcæ Anglorum in Galliam præter fines & iura non ignorant, & quid ab ipsi sentiant olim passi sit
etiam-

etiamnum recordantur. recens enim illorum adhuc memoria est, & Regia vrbs Parisij, ac potissima regni portio exercitus sœnitæ locupletissimus est testis. Sed demus id ita fieri, & Gallum societate armorum cum Anglo initâ, non modicam Hispaniæ partem occupasse; quid tunc Gallo, ab Anglo iam potentiore, & latius imperante, aliud expectandum, quàm vt hic, fortunâ letiore iam arridente, & à Gallicanis Calvinistis suis in Euangelio fratribus, sussultus & adiutus, prisca sua iura armis repetat, vt à maioribus illius olim factitatum non semel, vt qui etiamnum, in prætensionis & spei suæ signum, Francorum sese Regem appellare non dubitat? vt maiorem Gallia sibi ab Anglorum potentia & magnitudine, quàm Hispanorum, metuendi causam habeat. Ac proinde, non prius Galliam tutam ac securam esse posse arbitror, quàm Anglo ad angustias redacto, exhausto, & ad pristina iura per bellum repetenda impotente; cum quotiescumque ei libuerit, optimam ad ipsa bello & armis alleganda occasionem habeat. Sapientiores ergo duco Gallos, eosque præterita, & futura contingentia ac possibilia prudentius excussuros, ac in rebus suis circumspectiores fore arbitror, quàm vt, præcipiti in Hispanum odio acti, hæreditario & nato hosti suo Anglo arma velut in manus tradunt, ad pristinam Britanniam suam denuo inuadendam.

indeque tum sua, tum reformatorum Hegg-
nottarum arma vterius proferenda; venienti-
bus præsertim in partem Batavis, qui ad iratri-
bus suis in Christo, eiusdem secum fidei, auxi-
liandum, & causam eorum tuendam, magis se
putant obligari, quàm Christianissimo Gallo-
rum Regi, cuius illi ob eam quam profitetur &
tuetur religionem, iuratiissimi sunt hostes.

Denique videbis Gallos suis in conceptibus
maiorē re iam agi cōtentā prudentiam osten-
dere, quàm initio præ se ferebant; ad eò ut effe-
ctus & finis longè sint alia, quàm ea prima rei
species futura prodebat. Norunt quippe, Deo
dante fieri posse, ut ad Regem suum Hispani-
ense sceptrum deoluatur; imò facilius, quàm
ad Borbonios deuolutum est Gallicanum, cum
iam quatuor de stirpe Valesia masculi fratres
superessent; etiam facilius, quàm FERDINANDVS
ad Imperium Romanū peruenit, cum sex MA-
XIMILIANO Imp. essent filij, quorū etiam quin-
que satis prouecta & maturæ ætatis fuere. Quis
vniquam credidisset fore, ut Lusitanicum sce-
ptrum & regnum ad Hispanos deuolueretur?
Mirabilia sanè sunt opera Domini, & incertissi-
mæ mundi huius revolutiones & vicissitudines.
Vide, quàm arcana & admirabili rerum deuol-
utione, Austriaca nobilitas Burgundicæ poten-
tiæ, & deinde Hispanicæ, & omnibus quæ hæc
possidet, coronæ annexa & associata fuerit. Cui

vmquam, istuc aliquando fore, in mentem venisset? Vt verò ad Regem nostrum Gallia Regnum hereditario tunc futuris temporibus aliquando deuoluatur, incertum speramus; cum id nunquam futurum sit, quod prius Gallorum legibus à Francici regni quibet, naculis mulieres arceantur. At Gallorum Regem ad Hispaniense diadema, tamquam proximum heredem, euehi, factu facillimum est, & fieri potest, cum etiam feminae apud Hispanos ad regnum habereant.

Quod ad Sueciz & Daniz Reges attinet, non ea mihi modò videntur esse tempera, ut exerere cornua, vel mouere lateros audeant, victricibus Imperatoris armis longè latectis terrorem per Germaniam inuentibus. Licet ním tanà multis hi sese immittere possent, vt ne ad propria quidem tuenda ac retinenda, lat virum haberent.

Alij verò Germanie Principes ideo res nouas moliri aut tentare non audebunt, quod nouis indies Imperitorem victoris exultus donari, & nouà ab amicis & clientibus iussilem potentia vident; vnde seu frenis ac vinculis quibusdam effreni, eorum impetus coëscetur & retinetur. Et sanè, ita domestico ac detentato (vti mihi quidem videtur) bello implicabuntur, vt apud exteros id quærere eos minimè oporteat: & ipsa foris belligerandi haud dubiè pr-

irigo illis decreſcet, cùm aliorum præter opini-
onem, & inexpectata, arma domi experientur.
Vt omnes has minas, volaticarum & inanium
nubecularum, plus minarum, quàm aquæ affe-
rentium, & præter minas & terriculamenta al-
liud non incutientium, adinſtar habeam.

Demus verò, omnes hoſce Reges ac Princi-
pes, coniunctis viribus, ac ſocietate armorum
inità, tripartito exercitu, tribus Hiſpanici iuris
provincias locis inuadere. ea ſanè Regis noſtri
eſt potentia, vt, ſine vllò ærarij ſui detrimento,
triplici item exercitu, quorum vnusquiſque
quingagenis armatorum conſtet millibus, il-
lorum excipere impetum, & occurrere copijs
poſſet (quemadmodum num. xii. videre eſt.)
quin & alias, præter has, ſuo copias ære con-
ſcribere, quas in aliquam hoſtilium provincia-
rum poſſet educere. Adeò vt nullam, hominum
more loquendo, vllius arma metuendi occaſio-
nem habeat; quòd ita illius Deus ter maximus
potentiam conſtabilierit, & talem regno ſitum
dederit, nullam vt exterorum Regum eum ti-
mere potentiam vel arma oporteat.

PELAG. Pluſquam ſatis eſt, hunc mihi ſeu-
pulum abſtulisti, rationumque tuarum fulgor
ſpiſſiores omnes dubitationum mearum nebu-
las diſſuſit. Sed eſt aliud, quod mirè metor-
quet, & ſolicitum habet; ideoque vt à te mihi hic
fiat ſatis, expectabo. Dicitur inimicus omnes

pagos & domos rurales. ad quos ei patet accessio, igne velle absumere & deuastare, vt hac ratione nullus ab agresti turba ad Regia opida commeatus deferatur, & sic illa præannonariæ rei penuria ad sibi parendum compellantur; eadem quoque ratione copijs nostris militaribus officiat, victum iis omnem precludendo. Illud sequetur, vt sese atque agros suos à nostrorum excursionibus tutos, & ab armis immunes reddat, viam verò nobis præcidat, ne quod ei parentium opidorum inuadamus.

BONAVENT. Quantum ad domorum ruralium deflagrationem & vastationem spectat quid dicam nescio; nisi, quemadmodum Aduocati Hollandici mortem, quæ nullo ei stetit impendio, sexcentis faciliè aureorum milibus Rex noster, vtpote sibi cõpendiosissimam redimere debuisset; ita illum isthanc ædiuum deflagrationem plus auri millione æquè posse redimere. Id quæ varijs de causis.

Prima. Non alias ex eis, quæ Regio parenti imperio, vastare provinciâ hostis potest, quàm aliquam Brabantiæ, Geldriæ, Transiuosaniæ partem, & agros Transisalaniæ proximos. Flandria quippe, tum electiuo suo milite, tum erectis hinc inde propugnaculis, haud ægrè se ab hostili tueri poterit incendio.

Secunda. Non pauciores nostri inimicorum pagos, tam hieme quàm æstate, incendio & flam-

flammis tradere possunt. Vniuersa namque Frisia per aetatem aperta est. vna proinde excursionem omnes eiusdem pagos incendio delere possumus. Non modica quoque Geldriae quam ipse possidet, pars nullo non tempore in nostra est manu, vti & vniuersa Transisalana ditio. Brumali tempore, aquisque congelatis, Mosae proximum. nec non Betuensem, agrum igne quin vastemus, nemo nos inhibere potest.

Tertia. Credo equidem, tantum interdum hominum in hominem esse odium, adeoque implacabile & mortale, vt, dummodo inimico male sit, oculum sibi vnum erui paterentur; sed vt adeò quis demens sit, & odio ardeat, vtroque vt orbari lumine gaudeat. quò vno priuetur inimicus, inauditum & inuisum est haec tenus. E pagis, quos igne delere Bataui valent, decuplo plus tributum in menses singulos percipiunt quàm cum ex his, tum è Batauicis. Regis nostri aetario accedat. Et quis, hisce eos prouentibus suo pte nutu & libenter carituros credat? etenim è solis pagis Brabanticis, tributum & taxationis nomine, supra decies centena florenorum millia praesente pecunia annis singulis percipiunt. Et haec eos cum cineribus & fauilla commutatuos, quis credat? adeò insanire solennia, & vsque eò hebetes illos esse minimè opinor.

Vt autem Brabantica, Geldrensis, & alia opida,

pidas, hosti propiora, commeatu & rebus necessarijs destituantur, non est quòd timeamus: Flandria namque, Leodicensis, Namurcensis, Iuliacensis, Clivius ager, Westphalia, & Germania nimis quàm abunde illis alimenta sufficere queunt, ut à fame minimè nobis timendum sit. Et sanè, si hanc hostis inire viam inciperet, trans I salam sibi miles noster, necessitate preissus, violenter commeatum quæreret. nulla enim fami via est inuia.

Quarta. Non eam existimo hosti feritatem & immanitatem fore, ut tam atrociter in innocuos & paruulos sæuire, & Regi pariter, ad eandem necessariò exercendam, occasionem dare cuperet. Hac quippe ratione, æternum & implacabile omnium agricolarum & ruralium, in caput suum, odium arcesceret; quos modò in omnibus rebus necessarijs sibi nimis quàm fauentes & beneuolos experitur.

Et sinè, nì vnica hæc ratio contrà faciendum suaderet, iam dudum omnem pagatim & vicatim indictam ab hoste nostratibus contributionem & censum Rex noster interdixisset, & sub capitis pœna inhibuisset. Sed noluit. & plus quàm barbarum duxit, innocuos & innocentem periturum destruere, perdere, omnibusque bonis & facultatibus quòd hostibus hac ratione offereat, dispoliare. Sed, si hostis vel lucernulam accendat, verendum est, ne integras Rex fac-

ces accensurus sit. quas hætenus, tamquam pater in benignitatem quàm flagella pronior, in filios suos rebelles exerere distulit. Et sanè nihil ei accidere posset optatius, nihil videret libentius, quàm vt primam tragœdiæ huius scenam Bataui agerent, cuius ipse, sine cuiusquam admiratione & reprehensione, at maiori hostium eum damno ac maleficio quàm fortasse existiment, catastrophem posset agere & epilogum.

PELAG. Bene quidem tu hæc hætenus; at discere ex te peruelim, vndenam quadraginta illæ militis Regij seditiones ortum habuerint; quæ, quemadmodum non semel à me intellectum, tam diutini civilis belli potissima causa fuere: per quas factum, vt Regi præclarissima, quam vniuersæ prouinciæ subigendæ habuit, occasio sæpiùs è manibus effugerit; atque inimicus tam sui suorum, quæ communiendorum actuendorum, quàm pouissimæ eorum quæ iam possidet portionis obtinendæ tempus ac modum naactus sit. nostris enim inter se digladiantibus, ac sese mutuo conficientibus, & hosti resistere non valentibus, (quòd vtrimque, tam domi, quàm foris, impeterentur) temporis ipse turbidi oportunitate sibi vtendum ratus, egregiè rem egit. Neque enim, vt verum fatear, possum intelligere, quænam tam frequentium in milite nostro seditionum ac rebellionum fuerit causa; cùm tantum Rex annuè argenti bello

gerendo submiserit, vt supra sexaginta armatorum milia eo ali & sustentari haud agrè potuerint. Cùm cerum tamen sit, non aliam vt plurimum seditionum esse originē, quàm menstruorum stipendiorum defectum: qui locum in Belgio habere quī potuerit, nequaquam intelligi; cū pecuniæ militum in quos expendere erant numerum supputemus, non modò non defuerint, sed etiam plusquam sufficientes semper missæ fuerint.

Inimicus, esto non pauciores quàm Rex miles in aciem quotidie educat, tamen notabilem nullam suorum seditionem vidit; cū tamen tanta pecuniarum ei non sit abundantia, quanta Regi; & præter menstrua hæc stipendia, plures eum quàm Rex, in opidorum atque arcium suorum restorationem & munitionem impendere pecuniæ oportuerit: quæ etiam duplo pluris ei stat quàm Regi, vt negare non poterit, quisquis arcium & propugnaculorum illius copiam nouit & intuetur. Aded vt, etiam induciarum tempore, annua propugnaculorū & urbium nobis vicinarum instauratio supra centum florenorum milia absumpserit.

BONAVENT Factum id à te consultius, quod in vltimam quæstionem hanc locum referunt: in hac enim pecuniæ & seditionum mater, obscurissima & obscurissima quædam mythena, quæ peraccurata opus habent inter-

pre-

pretatione, consistunt. quæ tamen perobscu-
ri atque intricata esse videantur, ea tamē quam
potero clarissimè, tibi reuelabo. Constat sanè
tantam Regem singulis propè annis in Belgiū
auri vim misisse, quanta quinquaginta arma-
torum milibus stipendiandis nimis quàm suf-
ficeret; & non rarò tantam, vt etiam sexaginta
commodè eà ali potuissent. Sed omnis illa
vis ne mediæ, & subinde ne tertiæ quidem,
oneris, quo exercitum suum Belgicum Rex o-
nerarat, parti ferendæ suffecit. Etenim si equēs
illud ordinariorum stipendiorum augmentum;
plurimorum illorum qui nec re ipsa milites
sunt, nec pro Rege arma gestant sustentatio;
sumptuum tolerandorum subsidium. (*auidos*
de costa vulgò dicuntur;) incredibilis ministro-
rum à calamo multitudinis salaria; occultæ im-
pensæ (*gastos secretos* nominant;) emeriti & re-
formati castrenses Præfecti, quibus sua non ali-
ter & æquè plena, quàm si re ipsa castrensibus
numeribus perfungerentur, stipendia adnu-
merantur; denique honorifica & regia in va-
rios Regum & Principum exterorum Legatos
munificentia, tantum auri absumpsere, vt in
hæc plus nummorum in annos singulos insumi
oportuerit, quàm in menstrua pugnantium sti-
pendia. Ad eò vt hæc, & his similia, quæ ad bel-
lum propriè non spectant, vim auri maiorem
deuorant, quàm quinquagenū millium ex-

ercitus; plusque in hæc, quàm in omnem militem, sit impensum, & si prout res est loqui velimus, mediam eius, quæ Belgica onera indigebant, pecuniæ partem Rex non submiserit.

Nihil hic dico de incredibili fœnoris onere, quod Regem, quò à mercatoribus pecuniam, si quando eius, quam in menses singulos belle alendo necessariam submittere solebat, numerationem ad aliquot menses differre cogebatur (quod certè satis fuit frequens) mutuo acciperet, subire oportebat. Vnde fiebat, ut multa Regiæ pecuniæ millia, in fœnerariam hanc voraginem coniecta, deperirent, siue villo alterius commodo, quàm solius mutuo dantis mercatoris, qui mirè suam inde rem adaugebat.

Satis hinc te videre existimo, ecquid in causa fuerit, ut omnibus hisce oneribus ferendis submissa à Rege pecunia impar fuerit; cur item ex ea militi exactè satisfieri non potuerit, penè omni pecuniâ in ea quæ priùs dixi impendia infumptâ. Vides præterea, ideo quinquagenis aut sexagenis militum millibus nullatenus ad plenum stipendia annumerari potuisse, quòd pecunia omni alijs oneribus, quæ promissis stipendijs inferiura non erant, ferendis obnoxia fuerit. Ut, tamen quàm æquissima illius facta fuisset partitio ac distributio, militi ne quidem mensis vnus (cùm duorum, etiam trium, et quatuor subinde, mensum stipendia ei dele-

rentur) potuisset persolui. Hęc ergo seditionum fuit causa, quod pauculo argento militibus multis accuratè & plenè satisfieri non posset. Quę incommoda vt euitentur, varia tibi præsertim num. III. IV. VI. VII. IX. remedia proposui, quę tibi ad plenum huius rei intellectum vsui esse poterunt.

Quod autem nullas, aut sanè perpaucas, militum seditiones hosti habuerit, quod addictū menstruè stipendium suis semper exactè adnumerare studuerit, non est quod mireris. Perinde enim hīc se res habet, atque in splendidi cuiusdam Principis, & alterius cuius honesti quidem, sed non vsquē adeò locupletis, familia fieri videmus. In illa enim velut de ingenti & nō numerato auri aceruo, in hac de prænumerato marsupio fit impensa. Vix nouit Princeps, quid sit impensę rationē reddere: at cuius ille, iam tum sub anni principium, subduxit & statuit, non solum quid menstruè, verum etiam hebdomadatim, expendere velit & valeat, tenues suos prouentus & lucellū identidem præ oculis habens, ne illos quotidiana excedat impensa. Tenuitas, parcæ erogationis, & prouidę distributionis, est mater; at liberalis donationis, & inconsideratę impensę, abundantia. Inopia per se est parca, & sapientię mater necessitas; copia econtrā munifica & larga est, atque ingens opum vis modum & moderationem ne-

scit, inque effusione cæcutit magis, quàm videat. Oculos adaperit inopia excæcat affluentia. Parit timorem ac diffidentiam indigentia; opes audaciam, securitatem, inconsiderantiam, imprudentiam, & sæpè noxiam fiduciam.

His adiungas oportet, ipsi stipendiorum erogationi Batavos semper & interfuisse & præfuisse; cùm Regiæ pecuniæ procul ab Hispania sint erogatæ, & per tot picatas, atque plurimorum indigas manus pertransierint, ut, si hanc tangere chordam vellem, vix finem nostrum inueniret colloquunt.

Huc accedit prætere, propterea quarum, quæ nobis desunt, hosti verò mirè commodæ sunt, oportunitatem, factas in auehendis aduehendisque militibus, armis, annona, alijsque ad urbem obsidia, liberationem, locorum & castrorum mutationem necessarijs rebus, impensæ, ei sæpè duabus tertijs minoris stetit, quàm Regi huiusmodi impensæ steterint, aut stare possint. Nam quinquaginta tonnarum naus (singulis tonnis quater mille quingentas libras assignando) plus vehit, quàm trecenti currus vel carrucæ castrenses: & huiusmodi naus nauulum nouenos in diem florenos non excedit, cùm quotidiana trium currum aut carrorum impensæ plusquam nouenis constituta sit.

Ad inuenit insuper hostis nouam quamdam mensuræ stipendiorum impensæ minuendæ ratio-

rationem, dum unicuique mensi quadraginta attribuit dies, hinc quatuor mensibus illius annus quoad stipendiorum impensas nostro minor est. quare tametsi parem Regi militum numerum & copias aleret, tres tertiæ pecuniæ partes apud eum in illorum stipendia sufficerent, cum ad hæc quatuor Rex opus haberet. Ut interim de dicta aquarum opportunitate taceamus: quia caret Rex, hinc necessariæ illius impensæ, quas euitare nequit, ob aquæ defectum mirum in modum incrementum oportet.

Notandum præter hæc, vniuersam tam numerosorum exercituum, procul Hispania militantium, impæsarum molem, tot annis, suis Regem nostrum solum humeris sustinere debuisse; Batavorum econtra oneri varios Europæ Reges Principes ac Respublicas militem & aurum eis submittendo, humeros subieciisse, & in laboris velut partem venisse. Atque hæc diuturni huiusce belli potissima est causa. Scias namque oportet, non aduersus solos Batavos, sed omnes pendè orbis Christi uni Reges, quin & Principes Protestantres, sub nomine Batavico, sexaginta propè annis. Regem nostrum bellum gessisse. Hæc ut ita se habeant, suos tamen ille, prout quidem mihi rerum ignaro & inexperio apparet, haud difficulter minuit, & praeualebit; si viginti illi s. quos ante nobi per modum consulenti de prompti articulos, & per

re ipso exequi velit. Atque hæc ferè sunt, quæ tibi de Belgicis rebus possum referre, & quæ quinquagenario armorum per Belgium usu & experientia edidici. quæ sanè tecum minimè communicassem, nisi arcta tua mecum necessitudo, cui denegare nihil possum, hæc inuito expressisset, & suo iure quodammodo à me poscisset.

PELAG. Quam tute mihi hodie ostendisti beneuolentiam & amorem, nullo tibi possum auro, nullis opibus, rependere; quas etiam te nec velle, nec opus habere, mihi exploratum est. Nihilominus plus tibi debere me fateor, quàm aut lingua hæc eloqui, aut cor valeat comprehendere: simul quoque ita cunctis dubiis ac postulatis meis à te esse factum satis, nihil vt ultra expetam vel optem. Vtinam verò, quorum aliquid ad hæc efficienda valet auctoritas, eorum executioni studeant & incumbant. & eam quâ pollent, prudentiam, auctoritatem, ac potestatem ostendant; præsertim cùm totius reipubl. salus & incolumitas, tot millium animarum ab interitu vindicatio, vniuersæ denique Hispanicæ monarchiæ quies id exigant & quodammodo deposcant. Fædem tamen operâ nosse è te velim, quid ad eas, quæ Vallis Tellinæ & Palatinatus occasione, totâ Europâ sparsæ sunt, calumnias possit inculpate responderi? Multa enim hac super re scribuntur,

buntur, plura sparguntur, & vbiuis à quolibet iactantur; Rexque noster passim omnium fit fabula & prouerbum, vti & iusta illius arma in agrum Iuliacensem aliosque vicinos illata. Plenis faucibus, mutis verum armatis & dentatis calamis, summam illius in prouincias illas iniuriam passim clamitant, & ad rauim vsque inculcant.

BONAVENT. Non possum non satis hominum impudentiam obstupescere. Verum, quod duabus mulieribus litigantibus vsu venit, vt scilicet ea quæ vitæ inquinatissimæ & infamissima est, prius alteri litem moueat, quod & suam infamiam ac propudium tegat, & vicinæ iustitiam verbo aliquo probroso subuertat, causæ iniquæ æquitatem, & æquæ iniquitatem affricare conata; idem hac in controuersia locum habere mihi verosimile fit.

Etenim Vallis Tellinæ Catholici, cùm se, præter fas & æquum, & secus ac mutuo promissum & addictum erat, oppressos, vexatos, facultatibus suis exutos, patrio solo exactos, & inhumanius, quàm in Turcica seruitute ab hæreticis haberi, neq; vllam meliorum spem alicunde affulgere cernerent; omni vicinorum & amicorum suorum ope destituti, & iam ad extrema redacti, missi ad Regem nostrum, velut veræ fidei protectorem & tutorem, legatione, illius opem efflagitarunt, vt nimirum suis ipse armis causæ
ipforum

ipforum æquitatem tueretur, ac quam omnibus notissimam à Grisonibus hæreticis paterentur iniuriam ac violentiam, à ceruicibus ipsorum depelleret. Nec frustra petiere. etenim Mediolanensis Gubernator, Regiis Catholicorum æquitatem armis vindicandam ratus, iis mox opem tulit, suis eos facultatibus & Ecclesiasticos beneficiis ac templis restituit, extorres renouauit, ipsos iniquos proscriptores & oppressores solum vertere compulit. Grisones, tanquam intolerabilem ab Hispano iniuriam passi, de ea mox suos per Legatos apud Francorum Regem expolularunt. Verùm post varias vltro citre quæ missas legationes, diuersa postulata & refutata, ita tandem inter vtrumque Regem conuenit, ut quæ Hispanus occuparat opida, Romano Pontifici, quasi neutri parti addicto, seruanda traderentur, quoadusque causa æquitas exactius discuteretur, & parti alterutri adjudicaretur. Dictum, factum. Rex itaque noster, præsidii & copiarum suis è Valle euectis, munitione opida & arces Pontificis perterritati tradidit; qui, velut sequester & arbiter, suis ea præsidii infedit & protexit.

Verum, non multò, missis trans Alpes copiis, Gallus Tellinam Vallem inuadit, Pontificisque pulis præsidii, cuncta eiusdem propugnacula occupat. Nihil tale suspicatus Hispanus, at tunc

num Pontificem iniuria per Legatos est con-
questus. at, cum se & tempus terere, & frustra
apud eum verbis agere videt, armis utendum
ratus, ea in Gallos dictæ Vallis iam possessores,
quod sue æquitatem causæ tueretur, & qui im-
prius Catholicis tulerat opem, afferre pergeret,
conuertit. Atque hæc pura & ipsissima rei ve-
ritas.

Non est verò meum, hic disquirere, vter Re-
gum potiore iure nitatur: tantum quippe in
scholis Iuris prudentiæ non hausi; utpote qui
iam inde ab adolescentia inter arma, non li-
bros, vixi. At ferream rabularum quorundam
miror frontem, qui tum linguâ, tum calamo,
in Regem nostrum identidem tam malignè
debacchantur. Licuitne Angliæ Regi. Batavos,
apertissimos rebelles, veræque fidei desertores,
aduersus Regem nostrum, legitimum ac natu-
ralem suum Principem insurgentes, auro & mili-
te, sine vlla iniustitiæ nota suffulcire & iuuare?
Idemne licuit Gallo, sicuti non paucis editis
libris Galli ei licuisse ostendere gestiunt? Cur
Regi nostro non liceat, Catholicos oppressos,
proculcatos, præter fas & promissâ eiectos, ex-
torres, bonis exutos, armis suis protegere, cum
illius hi opem prius postulassent? aut hæretici
Batavi, Christianorum Principum, ut aduersus
legitimum Regem suum bella suscipiant. auxi-
lio & subsidio digniores sunt, quam prisce Val-
lis

lis Tellinæ Catholici auxilianibus Catholicorum copiis, quibus se aduersum iniquos sui oppressores Grifones hæreticos tueantur? Si duobus his Regibus citra culpam licuit, suis Batavos rebelles & hæreticos armis propugnare. & aduersus legitimum naturalemque Principem suum pecunia & copiis submissis fevere; quid ni Regi nostro liceat ac licuerit, suis Valtellianos Catholicos, oppressos & sub onere Grifonico fatifcentes, defendere?

Utra pars iustius arma induerit, aut æquitatem pro se habeat, non dico; at non intelligere me, quomodo duo illi Reges in causa iniqua ab omnibus passim infontes censeantur, noster vero in bona iniquitatis insimuletur. An non Rex noster occupata armis opida, Pontificiæ potestati tradidit? quid ultra requirant? Ergone Gallo, qui in arbitrium & neutralitatem hanc consensit, præter omnium expectationem licuit Tellinam Vallem armis opprimere, Pontificis præsidarios exigere, omniumque sibi locorum dominium arrogare? Quis igitur Regem nostrum arguat, quod Gallis istic sese oppuerit, ac priorem suam adire possessionem, quam antè quàm Papæ arbitrio lis & controuersia committeretur, habebat, tentarit; præsertim quod iam & sequestratio disturbata, sequestratusque loco, de quo controuertebatur, vi cedere compulsus esset?

Callum

Gallum hinc neutiquam damno vel culpo; at non video, quomodo prudens & cordatus quispiam, hisce in armis hunc ut insontem, Hispanum verò fontem habeat. Hoc ipse in animum ut inducam induci prorsus nequeo; nec ut ullus sapiens Gallus in suum, sine lupo & sincerè inducat, ullatenus mihi possum persuadere.

De Palatinatu nihilominus miror. Bohemiæ Rex coronatus erat FERDINANDVS: subditorum illius nonnulli, tam Calvinistæ quàm Hussitæ, aduersus eum insurgunt. Ergo Palatinum Comitem euocant, qui, omnibus quibus poterat, hæreticorum, Turcarum, perduellium, armis sussultus, præter fas & æquum, contra fidelitatis iusiurandum, quam Cæsar in quantum Elector Imperialis, debebat, contra omnia tum humanæ, tum diuinæ iura, Bohemicam FERDINANDI coronam sibi arrogat; Gaboris Bethlini subleuitus, Hungariâ illum deturbat, hæreticorum armis, Silesiâ, Moraviâ, & potissimâ Austriæ parte exiit: ut, unâ demptâ Viennâ, & aliis pauculis opidis, omnibus se provinciis suis ac regnis disposuit Imperator videret. Hac in necessitate constitutus, primò Dei dein sororij sui Hispanorum Regis, & exinde nepotis, qui modò Hispanici regni gubernacula tenet, opem efflagitat; qui, per BYCQVOYÆ Comitem, aduersus infinitam hostium manum, & varios exercitus, perexiguo militum numero, aliquot eum annis,

magis diuinâ quàm armorum potentiâ , protexit.

Hanc Cæsaris iniuriam , nec non scelestissimam hæreticorum impietatem & audaciam BAVARIÆ DVX cùm videret, iustitiæ zelo actus, quibuslibet Germaniæ proceribus Ecclesiasticis in oneris partem venientibus . armis eam sibi vindicandam censuit. BVCCVOYO itaque se iungit ; vnde concordibus animis & armis ante Pragam, hostes proterunt. Quo in prælio magis diuinam, quàm humanam, dextram licet agnoscere. Etenim hostē . politis in colle castris inaccessible, tormentis bellicis vndiquaque circumvallatum Pragam à tergo velut inexpugnabile propugnaculum habentem , aduersarium equestrium, tum pedestrium copiarum numero multò superantem, recentem, rebus omnibus instructissimum; Bauarici & Bucquoyar superioribus viarum incommodis licet fracti, exhausti, necessariis destituti, loco castrorū decliui & iniquo præpediti (quos proinde velut in cliuium obnixos ascendere oportuit , vt hostem ferirent) inuadere non dubitarūt. Attamen ille castris exiit, funditur, ac fugatur: Praga in qua supra quinquaginta bellatorum erant millia, expugnatur: simul & Bohemia vniuersa in Cæsaris potestatem concedit ; quam & mox securæ Silecia . Moravia, Hungaria, & reliqua per Austriam opida : denique Palatinatus ipse

partum

partim Regiis, partim Bauaricis, armis Exregi Palatino eripitur.

Quis Regem in his omnibus meritò culper? Palatinus Comes, Imperatoris cliens & subditus, contra legitimum Principem suum arma induit, & regno illum priuat; obloquitur nemo, aculeatis eum scriptis oppugnat nemo. Præter hæc, Gaborem & Turcas concitat, vt Cæsarem impugnēt; ecce tacent omnes. Vniuersos Cæsaris fautores & præfidiarios tum per se, tum per suos, Silesiâ, Hungariâ, Morauîâ, & potissimâ Austriæ parte expellit; nemo verbum, nulli in chartam inuolant calami Imperatorem propugnaturi; nullus Palatinum damnat & sugillat. Vindex Deus inuasorem eiicit proprio, spurium Bohemorum Regem folio deturbat, Imperatorem in propria restituit; suus Rex noster hunc in vsum ei copias, tam ad proprium patrimonium recuperandum, quàm ad condignas de alieni peculij inuasore Palatino pœnas sumendas, commodat; confestim omnes Regem carpunt, eiusque factum vellicant, quòd, ad Imperatoris petitione n, SPINOLAM ad Palatini ditiones occupandis cum copiis miserit. Qua in expeditione tot propè rursus videbimus prodigia, quot gesta & expeditiones. Videas namque

Primò, vt perexiguam militum manum aduersum varios & validissimos inimicorum

exercitus in domestico solo agentes, SPINOLA educat.

Secundo, ut Brunsvico-halberstadiensis, Marcho Purlachius, & spurio-Mansfeldius, triplicem simul constituentes exercitum, aduersus GONSALVVM DE CORDVBA, & TILLIVM, paucissimis instructos, in aciem prodeant: tanta tamen potentia mole sua friscens, succumbat, Pala-matus totus ad Regem transeat, & quamvis multitudine nostras, luplo pene superarent, tamen prolixi non tam hominibus, quam Deo pro Imperatoris deplignante. Et ecce, ad nauem vsque, rabulæ omnes hic oggannium ferre, & virulentis Regem nost nati calumniantur. Mueros & in Deum calamum non fringere, eum que non culpare aut calumniosus proferre, qui ut euidentem patuit, Imperatoris in mutandam suscepit, hostium insolentiam deiecit.

Quis ergo Chri-stianus approbet, auferat, Polacum iniquum ab Imperatore vel in primo violam aduersus eum insurgere ac rebellare; Turcas, & Turcis deteriores Bohemos, in eum concitare; omnium ferè Protestantium Principum arma euocare: omnes ipsi manu armata coronam Bohemicam, quam Catholici perierat, & herilege detraxerat, imponere. Huc non exclamat, omnia ex æquitate & Deo disponentis voluntate fieri censentur.

At statim vt auunculo suo Rex noster, in causa iusti. sima, & qua æquorem nulla vidit res, auxilias mittit copias; varij hinc inde per Europam volitant libelli. quasi is res iniquissimam tueretur. Hoc vt feram, à me ipse nequeo impetrare.

Galliæ & Britannię Regibus sis erit, Barabos rebelles Regis nostri subditos, totis viribus propugnare, & hunc omnimodis impellere, suo ne patrimonio pacificè fruatur; Huiusmodi auunculum iuvare, quò subsidium suum velulantē & imperij arrepturam, Rebelliā aliquidque prouocans iniquè multis expeller, & cum pro meritis in proprio castiget, minimè licebit. Quoniam rex Evangelio huiusmodi Christianus calamitas hic fugat? ecqui doctrinam hanc Patres tradidere?

Ludouicus XL. Galliæ Rex Caroli Audacis filiam à morte patris, Burgundiæ Ducatu, & non modica aliarum prouinciarum, quas pater eius Carolus moriens possederat, parte spoilat, easq; sibi, vt & alia non pauca domina legi Salicæ non obnoxia. quorum proinde à feminis adhibere ditias potest, quæque ad Serenissimam Infantē ISABILLAM (cuius mater trium Regum fratrum fuit soror, & ex Regi Valethorum stirpe sola iam superest) æquissimo iure pertinent, vendicat; & nemo iniquam hanc eius inuasionem earpit. Gallis, nullo præuio bello, licebit

Metim, Viridunum, Tullum ab Imperio præscindere, & etiamnum possidere: adhæc Cameracum occupare, Ducem Alenſonium magnis cum copiis in Belgium mittere, quò in prouinciis Belgicarum Principem inauguraretur; hinc & nemo rem hanc damnat, sed vt bonum factum interpretantur, tamquam si diuino illa nutu & beneplacito fieret. Hispaniarum Rex auunculo aduersus rebelles auxilio venit, & ad eos qui impio & sacrilego terras & prouincias Imperatorias ausu inuaserant, hisque eum pepulerant, suo in peculio (vti promeriti erant) castigandos cooperatur; & nulla typographica præla satis sunt, ad probrosos in Regem nostrum confectos libellos cudendos. Palatinatum, Cæsaris in obsequium, & rebellantis subditi castigationem, occupat; & satis Europa charitæ non habet, ad infamia in eum scripta & satyras per orbem euulgandas. at cum sibi Palatinus regna & prouincias alienas, suisque Imperatoris, nullâ præuiâ æquitate vindicat; nulli sese Reges in causâ Imperatoris mouent, calami quiescunt, arma velut situ & rubigine obsita deliteſcunt. Quis hæc intelligat, quis comprehendat?

De Iuliaco quid dicam? Imperator armis fraternis eam occupat, illam ei cessurus, cui Iudices controuersie dirimendæ propositi adiudicabunt. Hollandi, Francorū armis, eam obsidio premunt,

premunt, intercipiunt, & diu possident; obloquitur nemo, imò Christianum & pium opus censetur. Hispaniarum Rex Duci Neoburgico, legitimo Iuliacensis & Cliuensis Ducatum, Montium, aliarumque inde dependentium terrarum heredi, cuius mater, unica superioris horum dominiorum Ducis, (huius mater FERDINANDI I. Cæsaris erat filia) proles in viuis superest, fert suppetias; omnis charta volitat, calami omnes viuere incipiunt.

Bataui per speciem Brandeburgicum iuuandi, varias ciuitates occupant, Embricam & Resam præsidiiis suis detinent & premunt; nemo mussitat. Rex verò, petente Neoburgico Duce, opidorum præsidia adauget; ferè orbis totius arma incalescunt, nemo non se ad scribendum accingit. Quis capiat hæc? Si Bataui Iuliacum retinuissent, & sua in ea præsidia firmassent; omnes se domi continerent. Regi verò nostro, in Ducis illius qui legitimus eius est Princeps, gratiam & usum, sua ibidem præsidia locanti, anathema nemo non pronuntiat, ac diris caput eius deuouet; imò, si possent, lapidibus eum vniuersi impeterent. vniuersa enim illius verba & facta, quantumcumque iusta, blasphema censentur, ac proinde digna quæ lapidum imbre luant. Neminem calumnior aut culpo, nec quis æquitate causæ nitatur, meum est definire; sed hæcce status axiomata & vulgò receptas doctrinas in-

telligere me non posse, palàm pronuntio, nec sacris ea Litteris deprompta videri. Ea qui vsurpant & probant, vndenam mutuati sint & hauserint, secum ipsi dispiciant. Hispaniense ingenium meum vtrumque stupidum, profunditatem hanc nequit penetrare, nec ad hanc altitudinem euolare. Quem mihi militi, & in armis nato & adulto stuporem ignoscas oportet. Itaque finem hunc facio, meque reprimo: dies enim in vesperam declinat, cuius mediam propè partem huic colloquio impendimus.

PELAG VI eris porò molestus tibi esse nolo, summas potius, ex animo gratias ago; simulque boni omnis datorem Deum rogo, huius ut tibi laboris mercedem rependat, & doctrinæ ac consiliorum tuorum amplectendorum desiderium animis illorum inspiret, qui totius reipublicæ bonum, diuini nominis gloriam, regni huius prosperitatem, consilio & opere promouere possunt. Itaque me æternum obsequio tuo deuotum habe.

ec fa-
vfur-
hau-
inge-
dita-
titu-
armis
. Ita-
enim
par-
e no-
mul-
us vt
rinæ
defi-
reip.
uius
uere
o de-
C A-

APOCALYPSIS
BATAVICA.

Beneuole Lector.

VERIDICO Belgico Batauicam maritare placuit Apocalypsin, ut sibi per omnia pares. quod tibi coniugium, spero, minimè displicebit. In tui ergo gratiam iunxi, ut & meliùs vnum alteri componas, & commodiùs per viam tecum feras; ut, quod tum hæc, tum temporis longitudo adfert tedium, in curru æquè ac naui isthæc legendo leues, & cum duobus hisce prudentibus viris subinde colloquendo otium fallas, animumque oblectes.

APOCALYPSIS BATAVICA.

INSUPERABILIS nostra potentia per vniuersum terrarum orbem iam innotuit: generosa nostra audacia & animositas per omnes eiusdem angulos sese diffudit. Sua Romani eousque arma non produxerunt. quousque nos nostra. Orbem, quàm patet, sæpissimè enauigauimus; nullum vt suis sol angulum

gulum radijs perlustret, quem nostra non lustrarint, non viderint arma.

Orientalis Indiæ provincias omnes percurrimus, varijs illius in insulis arces & propugnacula nostra magna cum industria condidimus; ut iam non modicam maximarum insularum, in quibus Indorum potentia potissimum sita est, partem nostræ potestati asseruerimus.

Hinc factum, ut ferè omnes orbis terrarum Reges ac Principes opem nostram efflagitent, ut, quemadmodum olim Romani rerum domini, armatas illis leges præscribere & imponere, in nostra sit manu.

Gallia plus quàm semel potentiæ nostræ suppetias petijt, & felicem earum successum, in expeditione contra Soubisium suscepta sensit. Ipsi quoque Reformati Rupellani & Montalbanenses, non abhinc multis annis, aduersus Regem suum dum insurgunt, ope nostra suffulti, edomari non potuere. Testari ut possit Gallia, illuc suam inclinare prosperitatem, ubi nostra sunt arma; & illi victoriam parti accedere, cui nobis pro temporis oportunitate cum armis nostris lubet accedere.

Anglorum Rex in Regia sua aduersum Hispanos expeditione arma & naues nostras expetijt; quibus si careret, nullam sibi de Hispana potentia victoriam auderet polliceri.

Daniæ item Rex, generalis Inferioris Saxoniæ

nix districtus copiarum imperator denominatus, sæpissimè nostra requirit subfidia; in his namque omnem spem suam reponebat: unde etiam hæc illi magna cum fide submisiimus.

Brandeburgicus Marchio tam dudum à Neoburgico Hispanis armis suffulto, fortunata nostra arma impedimento nō fuissent, debellatus, & toto Iuliacensi, Chiuo & Montenſi dominio eiecſus eſet.

Comes Palatinus ſuſu, conſilio & auſpicijs noſtris Bohemicam ſibi coronam impoſuit; & eandem etiamnum haberet, quin & Imperatoriam pacificè iam poſſideret, ſi modò Bohemi ante Pragam noſtra ſequi conſilia, & animoſitatem imitari bellicam voluiſent.

Gades, Hiſpaniæ fauces & introitum, per quem olim Mauri in eam penetrarunt, & plus ſeptingentis annis poſſederunt, noſtris Comes Eſlexiæ auſpicijs inuaſit & expugnavit; Anglorumque etiamnum in poteſtate forent, ſi ibidem is, (vt conſulebanus) arce erecta ſe communire voluiſſet.

Potens Venetorum Reſpublica, noſtra, dum aduerſus Pontificè Paulum V. ac deinde FRIDINANDUM, modò Imperatorem, bellum gereret, ſubſidia expoſcere ſibi probro non duxit.

Sabaudiæ Dux, heros ille indefatigabilis, noſtrorum ope armorum, cum varijs Hiſpanorum exercitiis, quibus S. Germani Marchio,
&

& Ferie Dux cum potestate præerant, feliciter
confluxit, & superior euasit. Iam dudum is Ge-
nuam, uti & Mediolanum, & Neapolitanum
ac Siciliæ regna inuasisset, si nostrorum ducto-
rum consilijs Galli acquiescere, & hebdomade
quæ Paschalia præcurrit festa, montes pe-
netrare voluissent. Genua quippe nullo com-
mentu, & paucis ad defensionem necessarijs re-
bus tunc erat instructa. Certum verò est, ab illa
vniuersæ imperium Italiæ, tamquam ab ancora
nauium, ab arce & propugnaculis urbem, à duce
suo exercitum, tunc pependisse. Etenim Me-
diolanum præliarios paucissimos habebat,
Siciliam & Neapolitanum regnum qui defen-
derent, aliò concesserant. ut à sola Genua, Ita-
lia vniuersa, velut à filo penderet.

Moscus cum Poloniæ Rege bello decertans,
copijs nostris adscribat oportet, quòd victor
euaferit, & sua conseruarit.

Sueciæ Rex, nostris & armis & ductu for-
tissimè cum Polonis certauit, ac Rigam lo-
caque ei vicina illis ademit.

Gabor Bethlinus animosam & generosam
suam aduersus Imperatorem FERDINANDUM
initam expeditionem, nostro suau ac milite,
felicem ad exitum conduxit.

Magnus Turcarum Dominus nostras, ad ini-
micorum suorum incursiones coercendas, et-
iam naues expetiuit.

Potens & longè diffitus Persarum Rex, in Armuzia sibi vindicanda, nostros in belli societatem adsciuit.

Brasilijs vni nostræ potentie attribuant, quòd, Hispanicæ seruitutis excusso iugo, pristinae libertati se, præter omnium expectationem & opinionem, viderint restitutos.

Americanis, Peruanis, Mexicanis, nostris ipsi classibus sæpè timorem incussimus.

Magnus Mogoris Monarcha nostram ambiuit amicitiam & fœdus, ambiuit & potentissimus Sinarum Rex. & Iaponiorum dynarcha, nec non vniuersi omnium Orientalis Indię prouinciarum & insularum Reguli.

Maris porro imperium penes nos esse in confesso est. & notius quàm vt opus sit dicere. Nullas quippe quis ab hominum memoria, omni retro ætate, audiat, vel in omnibus omnium gentium historijs legat, generosiores, audaciores, simul & feliciores expeditiones, quàm nostrates paucis abhinc annis susceperunt; vt qui soli plus viarum terra marique confecimus, quàm omnes aliorum regnorum nautæ.

Adhæc, plus quinque & quinquaginta annis terra marique, toto penè terrarū orbe, aduersus Regum omnium potentissimum iuxta ac maximum bello certauimus. Vicinus multa, amissimus nihil; non modicam terræ partem, tam hisce in prouincijs, quàm in India, ei ademimus,
quam

quam etiamnum in potestate nostra habemus. classes eius plus quàm semel aut dictu habuimus, aut intercepimus. vrbes & prouincias illius expugnauimus exercitus varios fudimus. eum què ad inducias, & ab armis cessationem à nobis exposcendā compulimus; quas, Belgicarum prouinciarum vastationem & desolationem solum miserati, Regum Galliæ & Britannię interuentione & iussu, ei denegare non potuimus.

Quamquam fateri me oportet non eam nostram fuisse potentiam, vt ea sola tam potenti validoque Regi, tot per annos resistere potuisset. hac enim de causa. vicinorum Regum, Protestantium Imperij Principum, & Serenissimæ Venetorum Reipubl. auxilia implorauimus; vt vnitis iunctisque viribus, atque vnanimi conatu, communi Europæ totius hosti nos opponeremus, eiusque potentiam & vires ita accideremus. vt is ad Galliam. Britanniam. Germaniam, & Venetos impetendos impotens fieret. & sua continere arma domi cogeretur. Nec multo ad hoc apud exteros opus fuit conatu aut molimine, cum Hispana potentia in omnium Regum ac Monarcharum oculis fudes sit. & cordolium.

Et hæc omnia fortunatissimis ductorum nostrorum. Auriacorum Principum, Gulielmi & Mauritij Nassouiorum, iuratissimorum Hispanicæ, nec non Austriacæ domus potentia hostium, auspicijs ductuque gessimus; id què, vt

in naturalem & innatam homini, libertatem nos vindicaremus. & ab Hispanico dominio & Inquisitione liberi viueremus.

Sed potissima armorum induendorum causa, fuit religionis nostræ propugnatio. in ea quippe cupimus esse liberi, & talem deligere, qualem cuique nostrum & voluntatis instinctus & internus Domini spiritus præ alia amplectendam funderet; & unicuique libertatem dari, eam si lelem & religionem assumendi, que ei ad salutem consequendam optima videretur, neminem ad certam & determinatam aliquam deligendam compellendo. In quo, tum naturam, tum Deum ipsum sumus imitati, qui liberum nobis dedit arbitrium atque optionis ignemque & aquam simul apposuit, ut ad alterutrum, prout liberet, manum extendamus, nulla verò voluntati vis inferatur.

Et licet in eadem, qua Hispani, fide, iam inde à multis sæculis, continuè patrum successione, nati essemus; & per aliquot annorum centurias, in eadem quoque sponte, non repugnante, nec inuiti, vixissemus; innata tamen hominibus libertati videbatur aduersari, à quoquam nos compelli, in eadem ut perseveraremus, vueremus & moreremur: cum fidei & assumptionem & conseruationem homini liberam & à nullo dependentē fecerit Deus, hæcque ipsa eiusdem sit donum, ad quam proinde neminem par

par sit & gressu unicuique liberum relinqui, ut in eius obuent, illius verba iuret.

Ut igitur libertatem nostram hominibus diuinitus datam, conseruaremus, aduersus omnium orbe toto Regum potentissimum insigni cum audacia, armis nobis agendum putauimus; causae nostrae aequitate freti, dum nimirum innatam nobis & à Deo datam libertatem propugnauimus.

Atque ideo anno MDLXXVII. Ianuarij die XXI. Harlemensibus se lenni iuramento promissimus, ut, quotouot tum è secularibus, tum Ecclesiasticis in Romanae religionis exercitio premare uellent; nullum in eo à quopiam impedimentum paterentur. Artic. namque I. pactorum sic citatur: *Quantum ad caput religionis; promittimus scire, ut Romanae religionis exercitum Harlemi, tam inter seculares, quam Ecclesiasticos & Religiosos, tam viros quam feminas, qui eandem exercere uolent, futuri in sit licetum & sine ullo impedimento & tributione & iniuria exercendum.* Haec nostra sunt uerba. In quibus mox sequitur: *Quisquis autem Romana hanc religionem iniuriam, turbulam aut unquam diuinitum aliquid attulerit gravissimas tanquam publica quietis perturbator, sine ulla committentia vel indolgentia, poenas dabit.*

Eodem anno. XXII. Martij mensis, id ipsum Godesanis & Sutbeueriandys, iureiurando art. I. promissimus.

K

Idem

Idem in quinto conuentionis cum Vltraie-
ctinis anno MDLXXIX. initæ articulo expreſ-
ſum legere eſt. Artic. verò 13. ſic: *Vnicuique in
ſua religione liberum erit exercitium; ac eiufdem
cauſa, nullus aliquod à quoquam grauamen, maleſi-
cium, aut vexationem patietur.*

Quin etiam apertiori Amſterodameniſibus,
anno MDLXXVIII. 8. Februarij die, promiſſo
cauimus, dum artic. 1. dicimus: *In Amſtero-
dameſi ciuitate, & omnibus eius territorij terminis
ac dominio, nulla præterquam antiqua Romana præ-
dicabitur, duebitur, exercebitur religio.*

In conuentione autem Grauienſi anno
MDCLII peracta, ſic art. 1. polliciti ſumus: *Om-
nes Religioſi, tam viri quam ſemina, nulli excepto;
item omnes Catholici ciues & inquilini, in Catho-
lica religionis exercitio paciſicè agere & manere per-
mittentur.*

Hæc autem fecimus, vt vnicuique plenam in
fide aſſumenda libertatem faceremus. quam
quam me fateri neceſſe ſit, his nos promiſſis
eſto iureiurando firmatis, minimè ſtetiſſe; ve-
rùm, non tam deliberata noſtra voluntate,
quàm ſeditioſorum & perduellium quorum-
dam inſtinctu & ſuſu. Putem autem, ſi addi-
ctam Catholicis fidem ſeruatiſſemus, futurum
fuiſſe, vt iam penè omnibus hoſtibus noſtris ſu-
periores eſſemus. Sed vt in multorum capitum
ac ſenatorum concilio fieri videmus, vt ſæpè

vnus alterius sententiæ aut opiniononi acquiescere recuset; & quemadmodum naui in medio maris fluctus constituta, non rarò, gubernatore etiam reluctante & inuito, vndarum & ventorum vi ad litus hostile eijcitur; ita & in Republica, quæ diuersorum capitum & opinionum cellume constat, & in qua sæpè magis ex aliqua necessitate, ac vi exterius admota, & coacta inconsiderantia, quàm maturis, deliberatis ac præmeditatis consilijs homines aguntur, vsu venire constat.

Quod quid homini, qui futura & euentura vsque in ævum ad plenum prævidere nequit, vt etiam addicta & promissa sua non rarò immutare cogitur, ignoscendum sit; attamen citra extremam & summam id necessitatem fieri non debet, quæ ubi premit & vrget, priùs alteri promissa ad aliquod erunt tempus seponenda, cum videlicet ea, sine notabili reip. incommodo & damno præstari non poterunt. Atque hoc in casu, eorum violationem & infractionem vir prudens ignoscat oportet, cum maior vis ijs & potentia præualeat.

Vnde etiam contingit, vt, dum maius & inexpectatù de foris bonum nobis aduenit, priora minoris boni promissa, illius causâ violemus. Etenim si maius illud prævidissemus, minus non promissemus; præsertim cum vi armorum quædam spondere & iurare compellimur,

cur postea. Cumque & euentis quilibet uisum in-
 expectatis. notamus uniuerso & cōmuni reip.
 bono repugnare. Cumque manus bonum nu-
 noni praualeare debeat. & inexpectatum nos
 damnum vigeat; fas & æquum videatur. prio-
 res spontaneas, publicas cuius boni, in quod me-
 lius commutare.

Hæc ut ita se habeant negare tamen non
 possum, maiorem nos Catholicis Romanis li-
 bertatem concedere oportuit. eaque adeo illi
 quam semper ipse uisus esse actum eius re-
 gionis libertati repugnare, quampiam aut ad
 certam aliquam fidem illumendam, aut ab eo
 quam aliis assumpsit recedendum cogere il-
 lius causa eum persequi. & damnum inferre; ut
 in eisdem professione & exercitio. quæ uni-
 cuique ita libera esse debet, nullus ut in sua tur-
 bandus sit, perturbare; aut consentire alicuius
 vim interregi; aut denique maiorem dominum
 exercere uelle, quam in homines ipse exer-
 ceat Deus.

Et sane petentibus à me Catholicis nostris
 inquit, quam in re conscientie licentia
 sita sit; an non in libera eius religionis, quum
 mens & instinctus noster interior optimam
 nobis esse contestatur. de electione quid respo-
 deam nescio. Ut nec regibus in quo nos ab
 Hispanis quoad religionem exercitia inhiuenda
 discrepamus. Hispana namque Reformatæ re-
 ligio

ligionis exercet iura prohibet: nos introitū Romanæ Catholice in qua omnes maiores nostri iam inde à multis seculis & vixere & mortui sunt vñ præscribitus.

Illi supplicia infligunt peregrinas religiones profiterentibus: nos cuiuslibet præterquam nostram, & maximè qui Romanam profitentur, mulctamus. Quod dum facimus, omnes retro maiores nostros damnamus ipso quæ in posteris castigamus.

Illi graves & diras leges ferunt in eos, qui secum in fide non conspirant: nos sanguinariorum in Romanæ religionis, etiam in cellariis & speluncis sub terra, & solarijs, cultores edictorum ferendorum finem nullum facimus. Si maiores nostri à morte resurgerent, & à fide sua primigenia & cum lacte nutricis imbibita defeciscere nollent, nescio an non & illos decretis nostris premeremus.

Illi libros omnes, quibus peregrina religio traditur, proscribunt: nos in eos qui Romanæ fidei libros, aut legunt, aut doni seruant, grauius animaduertimus, timeo sanè vt & in maiores nostros hac de causa animaduerneremus.

Illi regnis & prouincijs suis vniuersos excludunt qui externam fidem sequuntur: nos Romanæ fidei cultores à quolibet magistratu, dignitate & munere publico arcemus, nescio an non & patres nostros, si in viuis essent, tamquam

Romanæ fidei defensores & propugnatores arceremus.

Plenis faucibus, sexcentis libris. & nusquam non, Hispaniarum Regem sugillamus, quod nos ad fidem susceptam deferendam compellere aut eam quam animus nobis suscipiendam distabat, suscipere inhibere voluerit. Et nos, Romanos fidei suæ veteri renuntiare cogimus, cum tamen nos fateri oporteat, Romanam supra nongentos apud nos annos viguisse, antequam nupera Reformatio iam inde è Germania & Gallia ad nos commigrasset.

Sciscitantur à nobis, nec immeritò, quo eorum iure nouem sæculorum possessione deturbemus, cum ipsi quinquagenaria Reformationis nostræ possessione ab Hispanis deturbari ac deiici nolimus? Quid ipsis ad hoc replicet, aliud non habeo, quam, nostrum id Statum suo à nobis iure deposcere.

Regerunt hi rursus, Hispanorum quoque in his provinciis Statum posse, nulla ut alia, præterquam sua, religio permitteretur. Haec tamen illatione plurimis obiectis libris impugnauimus, & quæ ipsi nunc vsurpamus axiomata (cum aliud quod respondeamus, nobis non suppeditet, quam è Status nostri re non videri, Romanæ exercitiū religionis permitti) hætenus armis tum patris, tum externis oppugnare contendimus.

Præter

Præter hæc nobis obiciunt, Romanæ fidei hisce in locis cultores, primos aduersus Hispanum arma induisse, primos suo profugum Auriacum gremio suscepisse, ei quæ tutum apud se asylum præbuisse. Id quidē nos cōfiteri oportet, licet illis suæ exercitium religionis prohibeamus, qui tum auro, tum vita, primi libertatis nostræ, qua modò pacificè fruimur, auctores & vindices exstiterē.

Ad Romanam tamen religionem prouinciis nostris eliminandā, aliqua nos mouere ratio videtur: ne videlicet religionis huius efficaciam, & exteriorē cæremoniarum illius splendore (vti Aduocatus subveritus dicere solebat) rarissimi & amantissimi populares nostri pellekti paulatim, tandem ad illam accedant; itaque religionis huius, quam & Hispani profitentur, potentia & adminiculo, pristini sui Principis, Hispaniarum Regis, recordentur, & erga eum animis propendere incipiant. Quod certè patriæ libertati quæ nihil Hispanicum fert, & omnem erga eos affectum excludit, nimium quantum repugnaret.

Sed Romanos missos facientes, quid de confratribus nostris Arminianis, fidei nostris comilitonibus, veris patriæ libertatis nobiscum zelatoribus, & aduersus omnem Hispanorum potentiam propugnatoribus dicemus? quæ porro ratio nobis dicat & suadet, vt liberum

illis religionis suæ exercitium nermittere nolimus. sed omnem conscientię libertatē, & liberam fidei suæ susceptionem ac professionem auferamus. Gommaro nostro ac Synodo Dordracenā eos inuitos subscribere compellentes.

Orbe toto Hispanos inauditę & intolerabilis cuiusdam tyrannidis passim accusauimus, quod nos ad Tridentini Concilij obseruationem vellent compellere. & nos iam, non Catholicos solum Romanos, sed & fidos cooperatores nostros Arminianos, in Dordracenam Synodum vt iurent, eamque propugnent; cogere volumus. Quin & eousque nostra ascendit superbia & præsumptio, vt & Henrico Nassouo Auriaco Principi eam, quod in illam iuret, obtrudere non vereamur. hecne vnquam audaciorem impudentioremne suporem videlicet quid ad hæc respondere possumus?

Nec hic stetimus. sed vltcrius progressi, generalem prouinciarum Syndicum & Aduocatū, Arminianorum corvphæum, vnicū patrię zelatorem, tutorem ac parentem; sincerum, non fictum aut fictum & natum Hollandum, iuratissimū Hispani nominis hostem (cuius vnus sapienti ac solerti consilio atque, cum ad extremum, nostra iam redacta esset potentia, & annum scenus ita graue, vt omnes nostri prouentus ei ferendo nimis quā impares essent; fictum est, vt potentissimus Hispaniarum

rum Rex prius induitis & ab iranis celebrationem à nobis experient) neci dedimus, & infami carnificis securi sume immis. idque potissimum exterminum Gommamistarum naturati finorum communis proventum non parum boni habitum. nam inde è Brabantinis partibus in his profugis homines de trinitate terre filij cum essent, post pauculorum annorum dignitatem & magistrum cum supra octoginta, etiam centum, in annos singulos de praedictis suis florenarum nulla percipiunt. fructu & instinctu. Vnde in verò hanc rem fecerint, & hanc illis fors allata sit, alius cogitandum & examinandum relinquo.

Quid ergo Arminianis, meritò de ista in-
iuria non querentibus respondeamus? quam vel
ver si nunc facti huius rationem illis redda-
mus, & praesertim cum eos & omni magistratu
excluserimus, aliorumque in locum, in omnibus
proprietatibus, factores, cerdones, vetera-
mentarios, piscatores fibros ferrarios, cemen-
tarios, serrararios, carpentarios, aliosque eius
nomine tribolares gñithones, quibus res ingru-
da domus nulla fors, si constituerimus, & hos vr-
biu gubernaculo admoimms nullo alio nomi-
ne comendabiles, quàmquod Gommam mor-
dius tuerentur, ut horum opera & adminiculo
executioni mandirémus, quod perduellibus &
publice quietis perturbatoribus nonnullis allu-

beret: probè gigni mendiculos hosce Gommarristicos magistratus nobis per omnia ad nutum, seu cerceos, fore obsequentiſſimos. neque enim eos aliud fuiſſe dicas, quàm impium quoddam & nefarium eorum, quibus propositum erat res nouare. patriæ nostræ libertatem tanto sanguine comparatam pessumdare & euertere. eam q̃; noui cuiusdam Comitis seruituti & dominatui denuo subiicere instrumentum.

Etenim, non sine insigni fortitudinis nostræ labe, fiteamur oportet, nullum ab hominum memoria Dominum Comitem, Principem, aut Regem, tantum in hæc præuincias earum quæ inquilinos iuris habuere aut vsurpasse, quantum nuperus habuit Auriacus Princeps Mauritijs. Imò nullum, etiam inter Hispaniæ Reges, futurum, qui adeò liberè, audacter, hominem nullum timendo, omnia priora nostra priuilegia, nullo excepto sit (vt ipse) abrogaturus: adeò vt absolutius & maius in hæc prouincias imperium habuerit, quàm superiorum Principum ac Comitum ullus.

Illo enim viuo, post Aduocati nostri mortem, velut incarcerati & mures in muscipula viximus. Etenim, toto induciarum tempore, adeò omnes terræ limites & accessiones nouis munitionibus & arcibus, in quas multi florenorum miliones sunt impensi, firmavit, validitq̃; militum præidijs communiuit (quos item ad
mini-

minimum oculorum nutum paratissimos, sibiq;
ad lectissimos, & per omnia habuit obsequen-
tissimos) vt illius vnus imperio, quod arma &
propugnacula prouinciarum omnia sua in po-
testate haberet, cuncta regerentur, & nos inui-
tos licet, sibi parere cogeret.

Qui puro religionis & fidei zelo hæc eum
fecisse putat, næ ille sublimi eius ingenio & spi-
ritui iniurius est. illius enim religio, eius erat
magnitudo & potentia, omnis ad eam perueni-
endi via & ratio, gladius & arma; potens illius
Deus, sui ipsius amor, instrumenta bellica, vis,
exercitus, quos ad instar filiorum suo velut in
gremio habebat. Equidem per magnū Iehoua,
Deum deorum iuro, si nulla, nisi Romanæ reli-
gionis adminiculo & medio, ad prouinciarum
harum imperium illi patuisset via, illam ipsum
non secus ac vestem nouam, haud illubenter
assumpturum fuisset. etenim multis Miliarum
sacrificiis æquiualeat Hollandia. Et quis adeò
demens, vt terram hanc promissionis, ob non
assumptum Romanæ religionis velamen &
speciem, velit amittere? Maior sanè erat Mau-
rini sapientia, quàm vt ob fidem quam nō pro-
fiteretur, pretioso hoc monili carere vellet: ne-
uè adeò is desipiebat, vt, ne Romanæ Ecclesiæ
ceremonias admitteret, hanc sibi è manibus
imperii occasionem elabi fineret. Imò etiam
(iurare auiam) hebdomadatim peccatorum
confess.

confessionem instituisset, & Romano cœnam Ecclesiasticam more percepisset, si hac illi via ad Germanicum Imperium, aut ceriè alium paulò inferiorem principatum aditus patuisset. Mihi credas velim, adeò is in Gommarum verba, aut Synodi Dordricenæ decreta non mutarat, ut se illorum tuendorum causâ, non discissimis tradidisset, vel aliam, aut irrogatam dicti mendacij contumeliam tulisset, sed ne v. n. minimam aciculæ, etiam in omnium Hollandicarum, quotquot cogi possent, Synodorum, aut excerebrati Gommarum gratiam, punctum impeti voluisset. V. que adeò is vecors non erat. Illa enim ei optima videbatur religio, quæ ad ius quam spectabat magnitudinis incrementum & promotionem maximè conducebat. Secus de eo qui opinatur, errat gravissimè.

Eandem quoque religionem profitentur & sectantur, quotquot ei Aduocati de medio tollendi suatores & instigatores fuere. Summus illorum Deus, est compendium & honoris incrementum; religio verò, omnis illa per quam optatis eorum commodis possessionibus, dominatui aliqua fieri potest accessio. Imò, tametsi hanc religionem cacodæmones sectarentur, plenè eam nihilominus viuis & ambabus manibus amplecterentur. Cælum ipsorum in terra est; aliud quippe nec expectant, nec esse credunt. inter hominis enim, & iumentum, aut bo-

uis Hollandici mortem nullum ponunt liscrimen, & credūt firmiter nullam, post hanc mortalem, vitam superesse, aut expectandam. Ut mirandum non sit, illum ipsis religionem optimam videri, quæ ad destinatum illos finem & scopum optimè dirigit. Sic mercator illam sibi viam compendiosissimam & optimam ducit, per quam maior pecunia ipsius fit accessio, & annuus prouentus maximè increseit. Quisquis aliam Statibus nos regentibus religionem efficit, magnam illorum sagacitati, acumen, & prudentiæ irrogat iniuriam. Hinc toties eam vendere abnegare, & abiurare non dubitant, quoties per illam quamdam maior quæritus & commodi spes affulgebit. Imò nec Turcissimum, Iudaissimum, & proinde nec circumcessionem abnuent, si hæc illos fides ad scopum præfixum speratas opes & honores conductura sit. Aliud quidem ipsis sentit aut opinatur, cæcitate. Assuerare & iureiurando confirmare audent, fore ut etiā parentes, uxorem filios, Hollandiam, Deum ipsum venderent, quò votorum & intentionis sue redantur compotes. Exemplo tantum tibi sit, quod superioribus hæc annis, tam in Gallia, quàm in Anglia machinatum est. quoties enim duobus illis Regibus nescientes venditi furas! Testatur hoc immentè illa & regia, quæ Leonardi nostri donum retulere, quibusque suis illi facultates incredibile quantum adauxere, munera.

ra. Sitam facîle nos tradere, quàm vendere, potuissent iam dudum Anglorum aut Francorum sub iugo genuissemus.

An non isthoc in euentu longè satius nos esset Hispano subiici? Hoc tecum cogites obsecro, & simul intuere (reprimò me) Francorum leuitatem & inconstantiam, intolerabilem Anglorum arrogantiam, quæ gentes reliquas seu peripsemata & propudia præ se contemnunt. Illorum secures, cruces, patibula intuere; vtriusque gentis mores cum Hispanorum moribus compone.

Hispanorum mores te docebunt Siculi. Neapolitani, Mediolanenses. quibus tot annis Hispani sunt dominati, & etiamnum dominantur. Vide, quàm illis pacificè leniterque prælint, quanta incolæ & indigenæ in securitate & quiete agant, quàm omnis metus expertes, quàm ab vniuersis hostibus suis tuti quanta domi pace potiantur, & toto dominatus Hispanici tempore sint potiti; cùm ante illum vix esset annus, quo non aut domestico, aut externo bello fatigarentur. Sunt hæc huiusmodi. vt & ad oculum videri, & manibus propè queant palpari; & orbe toto quàm notissima. Quam illorum fidem, sinceritatem, & in addicta semel fide tenenda constantiam docere quoque nos possunt nostri nuper è Brasilia reuerli; quos primum Hispani magna cum humanitate in fidem &

& tutelam suam recipere, dein domum reuer-
tentibus de omnibus rebus necessariis prospere,
& in Hollandiam non tamquam hostes,
sed hospites & amicos, reuexere; nullus nostrum
ut vel verbum contumeliosum & asperius, aut
minimum maleficij signum, ab ipsis sit passus;
sed toto vite tempore quasi socii, & vnus Regis
subditi amicè beneuoleque sint habiti. Non
possunt hanc nostri iam domum reuersi beni-
gnitatem non vbiuis prædicare, & centuplo
maiores expectatione se in hoste humanita-
tem & affectum expertos, maiorem quoque be-
neuolentiam, quàm in suis ciuibus & eiusdem
secum gentis hominibus; plura denique be-
neficia quàm addicta erant, percepisse, passim
spargere.

Idem & in Bredanæ vrbis iam victæ & tra-
ditæ pactis conuentis videri poterit. Etenim
SPINOLA, copiarum Hispaniensium imperator,
cùm ex interceptis ex vrbe in castra nostra, & è
castris vicissim in urbem missis litteris, quis re-
rum nostrarum in vrbe status, quæ opidano-
rum esset necessitas, didicisset; HENRICVM CO-
MITEM DE BERGIS in urbem ad Gubernatorem
emissit, qui amicè ei consuleret eum ut Regi
quantocius traderet, etsi nostris è litteris iam
tum nosset opidanis nonnisi in sex dies anno-
num superesse. quorum expirationem cùm
expectare, ac prouide nostros ad probrosissi-

mas & turpissimas conventionis conditiones adgere posset; nihilominus ostendere ad oculū cupiens Hispaniarum Regem tyrannico more nō agere (quemadmodū nonnulli nostrum, & præsertim verbi diuini Prædicatores, plenīs faucibus nunquam non iactant) nos ut seruos aut mancipia velle habere, sed illum verē, etiam in contumaces vassallos & filios, se patrem exhibere; increduli erga nos humanitate citius, sine vlla nos necessitas præuenit, & in victos benignum se victores exhibuit. Quam etiam benignitatem declarauit tum, cum præsidentes nostros, non sine ipsorum stupore, & magno nominis sui apud omnes gentes præconio, peramanter ac benignè habuit. Vnde numquam non eum prædicant atque inprimis ipsam Infantem ISABELLAM cuius maternis ab vberibus lenitatē hanc præfluxisse minime dubiandum est. prole genitricis hanc & patris sui Hispaniarum Regis, clementem. Ut nos de paterno Regis in nos & hacce prouincias affectu amoreque nefas sit dubitare. has enim ille semper primariam coronam suam geminam duxit, ea quæ ut suū regat, & aduersus plurimum Regum, Principum ac Reipublicarū potentiam sibi vindicet & comparet, nullo hactenus sanguine aut auro pepercit; atque (ut Hispani vulgò dicunt) nonaginta nouem prouincias suas propemodum

deseruit, quò errabundam hanc Belgicam ouiculam, ad Regium suum ouile, magno animi sui cum gaudio & voluptate reducat. Non id eò dico, vt Hispano nos subiiciamus; sed vt hinc liqueat, centuplo se hos benigniores erga nos præbuisse, quàm modò Franci in Italos, & olim in Genuenses, Siculos, Neapolitanos, Mediolanenses præbuere; & millecuplo humaniores, quàm nos in Indos, quos nostrates nullo suo merito & nullius culpæ reos, inauditis supplicijs & incredibili cum immanitate, iubentibus Præfectis nostris, neci dederunt; idque non militari quadam petulantia aut licentia, sed præmeditato nostrorū consilio, & occultis ad hoc ipsum faciendum traditis litteris. Quod sanè Orientalis Indiæ societatis membra & Directores negare nequeunt. Atque hæc forsàn est causa, cur Admiralus noster Wittardus cum omnibus suis, parricidalis suæ feritatis pœnas Deo vindici dederit.

Non ignoramus etiam, quo in Orientis India modo in amicos nostros Anglos anno MDCCX. seuerimus: quos manibus pedibusque vinctos, & è scopulis præcipientes datos, membratim dilaniari vidimus. Anno verò post hunc tertio alios de trabe suspensos aqua infusa propemodum suffocauimus. Aliorum quoque plantis pedum, manuum volis & axillis ardentes facies admouentes, lento eos excruciaui-

L

mus

mus supplicio, & mille mortibus; quos tandem post omnem hanc carnificinam, securi subiecimus. Hoc sanè ipsi negare non possumus; Anglorum quippe nomina, uti & ductoris illorum Gabrielis Tower sonij, orbe toto notiora sunt, quàm ut rem negemus. Ac licèt hanc Angli barbariem & carnificinam auro nostro excæcati, dissimulent & æquo ferant animo; non eo tamen minùs omnium bonorum animos hæc offendit, & omnium linguis carpitur. Non tanta Hispani in nostrates, iuratissimos suos hostes, crudelitate lævierunt, & feritatem exercuere, quanta nostri in amicos & confœderatos; ut posset Nero, & prisce Christianorum persecutores noua à nostris suppliciorum & tormentorum genera ediscere. Hoccine Batauicum est? hæccine Reformatâ religionem redolent? hæccine Christiana, imò & humana sunt? huiusmodi ne in barbaris quidem immanitatem videmus. Interim tamen mites & lenes haberi volumus, nostræque Hispanam barbariem ac feritatem clementiâ lenire; & cum Hispanorum tyrannidem nusquam non passim iactemus, quasi illius declinandæ gratiâ arma induerimus, illos certè barbarie & belluina immanitate longè transcendimus. Quod breui ad oculum me spero demonstraturû, ut sanguinarium Gomari spiritum, & inauditam omnium illius scquacium, & nos Anglis subiicere conantium

os tandem
curi subie
sumus; Ar
ris illorum
tiora sunt
hanc Ang
ostro exca
mo; non d
nimos ha
f. Non tan
suos hostes
exercuer
deratos; r
persecuto
tormen
uicum est
olent? hae
nt? huius
nitatem vi
haberi vo
tem ac fer
ispanorum
a iactemus
nduerim
anitate le
oculum m
rium Gorn
um illius
conantium

truculentiam, orbis agnoscat & detestetur.
Quid enim ab Anglis sperandum aliud, quàm,
si semel absolutum in nos imperium obtineant,
eàdem illos nobis mensurâ mensuros, qua Gorn
maristæ nostri ipsis apud Indos mensi sunt? Vti
num in memoriam & mentem reuocaremus,
quo Angli olim modo in Francos sint grassati:
vt interim de Francis nihil dicam, qui quales
se in Flandros, Artesios, Hannonios, Luxem
burgios olim præbuerint, lippis notum est &
tonforibus. Licet enim civili hoc bello insignē
& spe maiorem ab illis opem senserimus, ac no
bis aduersus Hispanum bello certantibus supra
centum ac duodecim florenorum milliones
(credet posteritas?) Gallus erogarit; in eo ta
men non tam rerum nostrarum accrementum
eum, quàm Hispaniensis monarchiæ decremē
tum spectasse constat. Imò auratis hisce donis
harum prouinciarum imperium sibi arrogare,
& suam nos redigere sub potestate, vt Arte
sios. Hannonios ac Flandros olim maiores eius
reducere sunt conati, ante omnia intendit.

Horum ergo exemplo sapiamus. Beati & ter
felices illi, qui fortunato & infortunato aliorū
exemplo, agenda & cauenda sibi queunt edi
ficere.

Et quamquam non id agam, vt Hispanis nos
ideo subdamus, cum tanto sanguinis & auri
impendio nostra nobis libertas tot per annos

steterit, negare tamen non possum, si, ut extero cuiquam nos subiiceremus, extrema nos compelleret necessitas, satius multò futurum, ad pristinum nostrum Dominum Hispaniarum Regem redire, quam vllum alium exteriorum Regum aut Principum deligere, vel priuatum Comitem ac Dominum admittere. Hic enim aduersus tum vicinorum, tum Hispanicam potentiam, prouincias nostras tueri, & vim hostilem propulsare per se non valeret.

Verum, haud dum huc extremitatis redacti sumus; at, quamdiu & qua possumus, prouidà sagaciq̃ue prudentià hanc à nobis necessitatem auoliamur. tamen si fatear recessse est, me rei nostræ non parum timere; id quæ ob varias que me timere cogunt, rationes. Quarum ea potissima & maxima est, quòd aduersarios nostros à diuina potentia notabiliter videam iuari & protegi. Videas enim

Primo, quomodo ΠΥΚΝΟΥΣ Comes exigua militum manu (pugillo penè dixerò) Imperatorem, ab omni us destitutum, aduersus Ottomanicam potentiam, Hungaros. Transiluanie Principem Bethlinum, rebelles Bohemie Directores. Palatinum, Iagerendorffum, & Durlachii. Hassi. Brandelurgici. Anglorum & nostrorum suppetias sit tutatus, quàm paucissimos aduersus potentissimos & innumeros exercitus in aciem educens.

Secundò, vt idem Comes ad Danubij pontem, à sexaginta & amplius hostium millibus circumvallatus, cùm ipse vix vicena sub signis haberet. gloriòssimè tamen cum suis euaserit, & Vienna hostem discedere compulerit.

Intuere Tertiò, conflictum Pragensem: in quo tot propè videbis prodigia ac miracula, quot euentus. Primò, BAVARIA. Ducem belli imperitum, qui fortè nec hostem. nec arma vquam viderat; Secundò, BVCQVOYVM vulneratum; Tertiò, Cæsarianos defatigatos & fractos; Quartò, Bohemos accliuui in colle, tormentis bellicis & vallis communitos. & Pragam urbem copiosissimā à tergo pro vallo habentes; Quintò, Cæsarianos toto corporum obnifu. hostem in colle suo quiescentem vt ferirent, in cliuium ascendere, & quidem angustum per callem coactos; Sextò, hostium multitudinem, vt qui Cæsarianos duplo penè superabant. Hæc tamen omnia BAVARVS & BVCQVOYVS nihil morati. manus conferunt, Bohemum Regem in fugam agunt, Pragam, quam ne duplex quidem exercitus expugnaret, vtpote quæ supra centum bellantium millia complecteretur, intercipiunt. Hæc si humano iudicio pensentur, & iuxta militarium legum præscriptum. & peritorum ex omni orbis totius gente ducum consuetudinem examinentur; temerariū maximè & stultum videatur, Bohemos tanta armorum, bellicorum

corum tormentorum, loci, quietis, copiarum tam equestrium quàm pedestrium prærogat ut prævalentes à Cæsarianis impeti. Mirum ut non sit, veteranū alioqui militem BVCQVOYVM, initio à confliendo alieniorem, prælium diffusibile & propè detrectabile. At BAVARVS, plus Deo quàm suorum fisis viribus & hostiles per-
10 gitiuas nequidquam moratus, collegam BVCQVOYVM ad manus cum rebellibus conferendas induxit; & superior euasit. Hæc omnium in ore, & memoria versantur. •

Quartò, conflictum cum Durlachio & confœderatis intueri, in quo primò Hispanicus & Tillianus peditatus in fugam pellitur, equitatus funditur, CORDVBA à suis met militibus recedere cogitur; Durlacenses contrà concatenatis ferro curribus, inaudito castrametationis genere, omni propugnaculo & vallo valentiore communiti, & aduersus omnem hostilem incursionem affirmati in tuto sunt; TILLIVS denique consternatus, quò se vertat aut quid agat ignorat. Et tamen post hæc omnia, CORDVBA & Tilliani hoste profligato superiores euadunt, & palmam referunt.

Quintò considera, ut Halberstadtus valentissimis copiis suffultus, & ad instar arrogantis Holofernis adueniens, Cæsarianos & Regios ceu pleas dissipaturus, prius in fugam agatur, quàm suos in aciem eduxisset, victumque an-

tè se videat, quàm hostem vidisset.

Sextò hic ipse nouis iterum copijs firmatus, & omnibus rebus necessarijs quàm abundantissimè instructus, rursus à paucissimis Tillianis funditur, fugatur, & castra sua diripi videt.

Septimò, vide vt CORDUBA haud procul à Fleruaco à Mansfeldicis impetatur, eius equitatus distrahatur, peditatus perterritus propè in fugam agatur; & nihilominus victor euadat, quin & Mansfeldium prosequatur; cum tamen huius equitatus Cordubensem duplo superaret.

Octauò, triplicem nostram aduersus Antuerpienses expeditionem in mentem reuoca.

Primam aurà temperatissimâ susceperamus: sed vix Princeps cum suis naues conscenderat, vix medio nauigatum erat die, cum, ecce tantum, tamque vehemens repente exoritur est gelu, omnes vt naues ad nauigandum inutiles & impotes redderentur; & subitâ ventorum coortâ tempestate, ita illarum latera conuulsata, & ipsa classis magna nauium & hominum cum iactura hinc inde ita foedè iactata & distracta est; vt Princeps in subito hoc gelu, tempestate, aquarum agitatione. Deum cælinoscere, cumque (primum fortè id ei fuit quamdiu vixit) inuocare cœperit, vt qui tempestates, & ciere, & compescere, cum visum fuerit, potest.

In secunda, sub ipsa arcis (in qua vix centum prædijarii armorum tractandorum potentes tum numerabatur) mœnia cū penetrassēmus, dērepentē coorta ventorum tempestas impedimento fuit, quo minùs scālas & alias machinas pontibus ac mœnibus admouere, & cembas aquis iniicere potuerimus; vt & cœpta abrumperē. & re infectā domū nos reuerti oportuerit.

In tertia, integram propē noctem in ericeto à via errauimus, cūq̃ue perpluti & madidi vix tandem sub arcem venissemus, caelesti quodā lumine perterriti & consternati eam aggredi ausi non sumus.

Nonò, considera, quomodo post Brasiliensium emporium, quod vulgò à *S. Salvatore* nuncupant, à nostratibus occupatum, classis, quam nostrorum auxilio destinaueramus, trimestri & amplius in Batauicis & Anglicis portibus ventum opportunum exspectans hærere coacta sit; tamquam si nos tamdiu vento carere oportui. let, quoadusque Hispana classis felici & optato vento in Brasiliam appelleret, & antè opidum expugnaret, quàm nostrates locis auxilio venire possent: vt nonnisi aliquot post expugnationem diebus nostra Pernambucū classis, per tempestatē & epibatarum morbos prorsus impotens (cū centum & triginta epibatarum nauis, vix septem incolumes & valentes haberet) appulerit.

Deci-

Decimò, Bredanam obsidionem spectat: quot illa fuit mentium, tot penè videbis miracula. Etenim MARCHIO SPINOLA Regiarum copiarum in Belgio ductor, in Gilseno pago, loco deserto & ericoso, non sine stupore omnium, castrametatur, secum diu deliberans quem potissimum locum adoriatur; nostris interea velut tempus dans & oportunitatem ad omnibus viribus & arcibus de omni re necessaria in annos plurimos prospiciendum. Tandem Bredam castris ad decem in circuitu leucas (inauditum id hactenus) extensis & patentibus cingit. Nos interea eius ausus explodimus, eumque sua in oculis propè nostris valla & propugnacula per otium erigere patimur; nec plus mouemur, quàm si ea nos res minime spectasset. Tandem nono post mense Regis in manus opidum traditur. In hac porro oppugnatione obsidioque permulta notanda sunt. Primò quòd datum ab hoste, ad vrbi de necessaria in multos annos annonam prouidendum, tempus neglexerimus. Secundò, quòd SPINOLA cum vix quindecim hominum millia penes se haberet, non impedierimus sed suos per otium aggeres & propugnacula facere & perficere, passi sumus. ne tulum quidem mittentes. Tertiò, quòd flumen quò Bredam nauigatur, arcibus in ripa erectis antè non communierimus quàm vrbeim vallaret SPINOLA. Quartò, quòd toto obsidionis

tempore, viutente Mauritio, hostilia latissime per decemleucas diffusa munimenta semel non finius ausi impetere, aut vllum propugnaculorum tentare. Quintò, quòd hostem omnem annonam & comineatum suum octo leucarum itinere, continuò carris ad castra cònuehere necessariò coactum, semel adorti non simus, nedum vt interceperimus. Sextò, quòd eius equitatu, qui annonam aduehendam identidem stipabat, absente aggeres illius numquam simus aggressi. nullum què animi aut potentia nostræ periculum fecerimus; nisi forrè sub Comitibus Henrici Nassouij ducatu. Septimò, quòd ab hoste vltro in aciem ad manus conferendas prodeunte lacesstiti, illi occurrere ausi non simus, sed nostris nos castris tanquam obsessi continuerimus; cùm tamen & multitudine superiores essemus. & suos illum aggeres, propugnacula & fortalitia, quæ supra ducenta erant, præfidiario milite tueri oporteret. Octauò, quòd totius penè Europæ viribus, & Gallicis, Britannicis, Germanicis copiis roborati, & Veneto auro suffulti, vni Genuensi bellanti, & Infanti Bruxellæ precibus insistenti, atque in solo Deo fiduciam locanti, præualere velut enervés nequierimus. Nonò, quòd omnem propè Batavicam gazam in vnam Bredam insumpserimus; & supra vicenos florenorum milliones, re nulla, spe maxima, iam inde ab eo tempore, quo MAR-

cino

CHIO Bruxellâ urbem obsidere cogitans egres-
sus est, prodegerimus. Decimò, quòd post obie-
ctas flumini moles, erectos hinc inde aggeres,
aquarum latè stagnantium inundationem, irri-
to conatu, ac re infectâ domum redierimus.
Vndecimò, quòd variis in castra hostilia emis-
sis incendiariis, omnem conatum nostrû euen-
tus sit frustratus, & nonnisi farinæ aceruo in-
ferre noxam potuerimus. Duodecimò, quòd,
cûm nossemus in quot mense Bredanis anno-
sufficeret, nullum interim hostile opidum ven-
uerimus: nam nouem spatio menium potuis-
sent haud magno negotio Vesalia, Rinberka,
Grolla, Lingena, Oldenselia; aut quedam Flan-
driæ opida, putà Dunkerka, Neoportum, Bru-
gæ. Ostenda de hoste capi; aut, expeditione sal-
tem tentatâ, is cum probro à cœpto oblidio
auocari. Decimotertiò, quòd non modicam
Regibus Gallo & Anglo, aliisque sociis & ami-
cis nostris, quibus obsidionem indubitatè sol-
uendam addixeramus, intulerimus iniuriam,
magnoq; illorû nomini & gloriæ orbe toto in-
famie notam inuulerimus, tamquam si vniuer-
sis viribus suis MARCHIONEM ad Bredâ recedendum
compellere non potuerint. Decimo-
quartò, quòd nostra vniuersæ Europæ ignauitâ
& degeneres animos detexerimus, thrasonicâ
quidem verba, sed opere & animositate cas-
sa; ac diuites sponniones, sed rebus viduis;
dum,

dum sex & triginta armatorum millibus instructi, hostem eiusque vallos adoriri, aut ali-
quod generositatis nostræ specimen edere non
præsumpsimus.

Inruere iam, obsecro, ærumnosum reip. no-
stræ statum. Supra sexaginta argenti millions
æ nobis alienū est, idq; ē pecunia à nostris mu-
tuata, cuius in annos singulos scenus creditori-
bus nos pendere oportet; vt taceam eam quam
Gallo, Venetis, & aliis exteris mutu intibus,
pecuniam accepimus; item quinquagenos illos
argenti millions, & amplius, ab Orientali so-
cietate mutuo acceptos, & numquam refun-
dendos; non quidem in ipsos pecuniæ dominos,
ac proprietarios, quibus societatis illius Dire-
ctores *Maiores* nominantur) per Capitaneos suos
illam surripuerunt; non item in hos ipsos Dire-
ctores, qui veri rerum furto surreptarum do-
mini esse nequeunt. adeò vt omnis directa pe-
cunia Generalibus prouinciæ Statibus, tam-
quam bona derelicta, nullumque dominum
agnoscentia, competat. Interim nullam Dire-
ctores de his conquerendi ansam habent, cum
omnis furto sublata pecuniæ dimidium Status
illis non inuiti cedat. Imò verò Statibus illi gra-
tias agant oportet, Primò, quòd bona illorum
cum venia liberè sibi rapere & prædari licuerit.
Secundò, quòd dimidiam rapinæ partem sibi
cesserint; quæ nisi fuisset, sæpius societatem fo-

ro cedere oportuisset; imò ne modò quidem extra pericu'ū est. Etenim omnis illius fors iam dudum disperit; hinc, ne penitus intercidat, noua indies pecuniarum nomina contrahit.

Duodecimò. vide, vt Comes Mansfeldicus, cum Gallicis atque Anglicis copiis iam inde à Bredani obsidij initio expectatus, cum tempestatibus variis conflixerit; & post naues plurimas amissas, Anglos suos delumbatos, exhaustos & morbidos, mortuis quàm viuis similiores, in Hollandiam adduxerit, & vniuersæ provinciae inauditi hætenus morbi contagia intulerit; imò ipsemet actuaria in cymba, cum pauculis comitibus, vix sospeseuaferit.

Decimotertiò, quis dicere ausit, quid classibus nostris in Americā missis factum sit, vbinam tot naues variis sub nauarchis disperierint; quantū aurā plebe in hanc expeditionem suasu nostro tam libenter rogati, irritò euentu dissipatū sit? Vniuersam pulsas Hispanis, subacturi Americam, Peruiam, Mexicum, Brasiliam, videbamus, & ita rem ibi nostram acturi, vt Nouæ Hispaniæ loco Nouam conderemus Hollandiam, & gentes illas barbaras nostram & linguam & religionem (missis eo fine permukis Euangelij nostri Ministris) Romanā & Hispanā proscriptā, edoceremus. At in ventos hæc abiere molimina, vix centesimus domum reuertit; de reliquis quid actum sit, nouit Deus.

Deci-

Decimoquartò, tecum perpende, quam naues nostræ ante Dunkerkam. Deo castigante. à vento & oceano, & quidem in loco vbi tempestas rarior, sint passæ iacturam, vt pars malos præcidere sint coactæ, pars ad littus collisæ & exarmatæ in hostium potestatem deuenerint; cùm hostiles ne rudentem quidem amiserint. Factum hinc, vt illæ, nostris à quibus velut obsidebantur, dissipatis & luxatis, liberum mare naçtæ, sexaginta propè piscatorias nostrorum naues, & duas onerarias interceperint, quarum partem misere, partem flammis absumpserunt, quæ sanè iactura, quinque florenorum millionibus vix pensetur. Vt taceam ortum hinc in populo pauorem & consternationem, vt qui ea magis sit, quàm Bredæ amissione percussus; viso, nauium plurimas sine halecibus, reliquas cum pauculis domum rediisse Auxit ea res non mediocriter superiorem iacturam. piscatus quoque omnis turbatus & dissipatus est, ac retia amissa; verendum vt sit, vt anno proximo pauci piscatum sint abituri; vnde non vulgare vniuersæ prouinciæ obueniet detrimentum.

Decimoquintò, vt Gabor Bethlinus, secus ac iureiurando promiserat, & contra ictum cum Imperatore fœdus iam paratus, nobis instigantibus, vt potenti cum exercitu in Cæsarinas prouincias irrueret, quò TILLIUM & WALSTEINIUM Brunsvicensi ditione excedere cogeret,

ret, ac Danorum Regi viam, qua nullo impedi-
 ente in Palatinatum penetraret, veluti ster-
 neret. à Deo sit castigatus. etenim quatuor pri-
 marij eius duces & velut atlantes. quibus amif-
 sis nihil est, vno simul tempore ex hac vita ab-
 ripiuntur. Seczius enim & alius violenta, &
 ferro alieno; Butianius, & quartus. subitâ & re-
 pentinâ morte ex hac vita sublati. In quibus
 Gabor vindicem Dei cum Antiocho manum
 sentire potuit: atque hinc sceleratam suam ex-
 peditionem, ne fortè pares Deo pœnas daret,
 abrumperè est coactus.

Decimosextò. Dei in hostes nostros propen-
 sionem & nutum pondera. Classi Anglicanæ
 nostras ipsi naues cum iunxissemus, animis &
 viribus concordibus Hispaniam petiimus, Ga-
 des insulâ expugnaturi; & Afris illam dare pol-
 liciti decimo tandem die. felici acti vento, etsi
 non sine maris periculo, exscensionem fecimus.
 Hac porro in expeditione, quædam nobis con-
 sideranda sunt. Primum. cum non pauci Angli
 æquè ac nostrates exscendissent, & octo bellica
 tormenta in terram exposuissent, sunt à præsi-
 diariis Hispanis. quos sextuplo numero supera-
 bant, primò quidem inhibiti vltèriùs progredi,
 dein prorsus in fugam compulsi. Quæ in fu-
 ga cæsi octingenti. & octo illa tormenta Hispani-
 nis cessere. Itaque occupato illo portu. sempi-
 terna nostri & Britannici nominis cum infami-
 a,

nia, excedere coacti sumus. Secundum, quòd, cum Rex pro solita suâ prudentiâ, plures acturias & celoces in classis suæ Mexicanæ occursum, & quidem per diuersos cæli & altitudinum gradus, emisisset, nuntiaturas ne Gaditanum, vti quotannis solet, portum subiret, sed vel Olyssiponensem, vel Corunensem peteret; classi Regiæ harum actuariarum ne vna quidem, post omnem eius per mare inuestigationem, occurrerit. vnde, cum ex harum nonnullis, quæ nostram in classem inciderant. Regis mentem intellexissemus. classem ipsi nostram bipartito diuisimus, pars Olyssiponensem, pars Corunensem portum obsessuri, ne nostras Americana illa vlatenus manus effugeret. quas haud dubiè non effugisset, si prius è speculatoriis illis nauigis Regis mentem intellexisset. Verum quòd, Deo disponente, nullum horum in classem inciderit, hinc pro more Gaditanum portum petiit, ac feliciter sine vlla hostili incursionem subiit. quod sine singulari Dei prouidentia & directione fieri non potuit. Quo in euentu confiteri nos oportet, Deum opt. max. Regis ad fuisse coepto, & nos per Regiam prudentiam decipi permisisse. Speculatoriorum ergo dispersio, & classis non inuentio, quæ Regi obfutura maximè videbatur, ipsa vt feliciter appelleret, in causa fuit; & illa Regiæ intentionis quam ex actuariis in manus nostras incidentibus didicimus, notitia,

quæ

quæ (humanitus loquendo) in nostras eam manus tradere, nobisque prodesse debuisset, obfuit. ut videre & fateri nos oporteat, classem Regiam ideo non perisse, quia cymbæ eius speculatoriæ perire, Regiſque bonum in earum malo, & nostrum infortunium in fortunata illarum inuasiōe situm fuisse. Et sicut nil ad victoriam magis confert vulgò solet, quàm hostia prænoisse molimina; ita nihil ad eamdem hinc magis nobis obfuit, quàm Regiæ intentiōnem nouisse. Quod sanè omnem humanum intellectum & sagacitatem longè transcendit, & à Deo solo prouenire potest. Nihil hic loquor de erogata in centum a lornandas naues, & omnem illarum annonam impensa, de inutilibus cundo redeundoque factis sumptibus. præterea & Anglorum lucrum & querimōnias, ciuium suorum tum in agro Gaditano casorum, tum in Oceano præ morbis & tæbe consumptorum, amissionem plangentium; nec non frustanea militum & epibatarum stipendia: non ex animo quis quæ ultra eis debentur, post reditum persoluiturus sit, & an non hinc aliqua toto regno secutura sit commotiō. non dico, quo nos huius expeditionis causas Anglimodo, diis omnibus sint deuoturi: ut taceam vindicem Dei dextram. quæ (si morlò Deus sit & omnipotens) hanc iniustitiam inultam non sinet. Nisi fortè omnibus illis, suasi & exemplo

M nostro,

nostro, eo satisfiat modo, quo nos nostris è Br-
filia reducibus perfidè persoluimus. Hæ scilicet
sunt Puritani & Gommaristici Euangelij, è sa-
cris Bibliis depromptæ adinventiones & artes.
hæcine Gommaristarum, Bogermanno Pon-
tifice, in Dordracena Synodo accuratè ad
verbi diuini amussim & normam efforma-
ta dogmata? Dij porò talem terris auertere
pestem. & plures id genus fruges nostra ne fe-
rat tellus.

At vndenam nuperæ illæ clades & infortu-
nium, rebus nostris antè tam feliciter & ad vo-
tum fluentibus, ortum habuerint. forsan ex me
percontaberis. Dicam tibi quod sentio, candi-
dè, batavicè, & sine fūco.

Primò, intolerabilis nostra iniustitia, quam
Orientalis societatis Directores in India per
suos exercere, Dominum celi indubiè ad ira-
cundiam & à nobis auersionem excitauit: cum
nostrates, totà passim Indià, & variis sub Regi-
bus, Indos incautos fraudulentis in casses suos
verbis pertraxere, ac suis eos dein facultatibus
& mercibus exspoliare. Dum, verbi gratià,
anno mdcx. ductore Francisco Henricio Wit-
tardo, Sinenfisbus centum maiorum regalium
millia præsentè pecunià exsoluimus, alia verò
ducenta millia per cambiū Bantani recipienda
promissimus. quos, cum Bantanum suam ex fide
data pecunià recepturi venissent, primū ver-
bis

bis explosimus, dein violenter inde, nō perire
vellent. recedere compulimus. imò (quod lon-
gè magis impium) naues illorum inter nostras
dum nauigrent, diripuimus. mersimus, & ve-
ctores omnes manus pedesq̃ue vinctos in al-
tum deturbauimus. E qua impia & scelestā ma-
chinatione plus centum argenti nullionibus
reductum est; vti ad oculum ipsas Directorum
Orientalis societatis rationes inspicienti pate-
bit. E quibus, annis MDCXVII. & proximo, na-
uarcho & ductore Ioanne Theodericio Lam-
mio, supra tres ducatorum milliones dire-
ptos disces. Quæ rapina innoxiiis & infontibus
illata vlttricem Dei in caput nostrum dextram
armat, vindictam exposcit, & Batauicum to-
to terrarum orbe nomen meritò exosum &
probrosū reddit. Prædatoria hæc negotiatio
anno MDCX. primū ortum habuit. quòd Dire-
ctores incredibili cum impensā, ad sui suorum-
q̃ue tutelam, varias hinc inde construere coacti
sunt arces, eisq̃ue de præsidio militari prospice-
re; quodq̃ue & aromatum in India pretium
incresceret, hic verò ob immensam illorum co-
piam decresceret. Itaq; Directores suis per In-
diam ductoribus & nauarchis, obuios quosque,
nullo amici sociiūe & inimici cum discrimine,
vt deprædarentur & exspoliarent, præscripsere.
Hæc porrò rapina, iam quindecim annis cla-
psis, adhuc in vſu est; nec finem inuenit. Vi-

deant hic cordati nostri ciues. Bataui iuxta atque alij, qui suas huic societati pecunias dedicarunt, quâ sibi moretâ à Directoribus persoluntur, direptis inuicem & auctis misellorum Indorum facultatibus. Hac enim technâ & arte nisi societas sibi consulisset, iam plus viciis foro cedere & dissolui debuisset. Atque hæc est causa, cur Directores rationes dare nolint, nec, si vellent, possint. Et esto immensum è rapina hac secutum sit compendium; fors tam capitalis parum abest quin deperierit. Hæc videlicet ordinaria furtorum & rapinarum est merces ac præmia, cum præsertim cædum & sanguinis humani illis accedit auctoramentum. licet enim ipsi illis assignationibus circumuentos Sinenfes facultatibus ac mercibus spoliauimus, & honesto amicitie & mercedum velamine neci dedimus. Factum hinc ut opulentissimi & pecuniosissimi quique Directorum societate paulatim excefferint, prius sibi sermo ita cauentes, satis ut prodant vereri se, ne, si rapina illa aliquando innotescat & pilam fiat, à plurimorum linguis vapulent. Verum hæc eos cautio aut stipulatio ab iniquè raptorum restituente veris rerum possessoribus facienda, non apud Deum, non apud homines excusabit: hæc enim nō fiat, nec ipsi, nec ipsorum heredes, in futuras generationes vincunt erunt securi.

Secundò, iniuria nostra, quâ in Cæsarem

FERDINANDUM

FERDINANDVM vñ sumus dum Palatinus nostro suafu, auro, milite fulrus. Bohemicum ſceptrum Imperatori extorſit, ſibiqꝛe præter ſas & æquum, nullo iure vel verifimili nixus, ſed manifeſta ambitione actus arrogauit; veniente præſertim in partem Ottomannica potentia, & impio Bethlino domini ſui interfectore. & iniquo dominiorum eius vſurpatore.

Nec hîc noſtra ſtetit iniquitas; ſed eſt longius progreſſa. Cæſari quippe vniuerſas hereditarias prouincias ſumus eripere conati, dum Hungariam, Morauiam, Luſatiam, Sileſiam, Auſtriam vltiorem & citeriorem, & quidquid ad Imperij corpus vllatenus ſpectabat, aliis perduellibus, velut Orpheum Mœnadibus diſcerpendum & dilaniandum dedimus. At, qui apertas id genus iniquitates exoſas habet Deus Cæſarem aduerſariis diſſipatis, mirabili quodam modo tutatus eſt, ac non ſolùm omnes illi prouincias & vrbes reddidit, ſed & ad longè quàm priùs habebat, maiorẽ potentiam euexit; idqꝛe copiis tam exiguis, vt ad Cæſari auxiliandum Deum cæli concurriffe, & iuſtam eius cauſam & pietatem reſpexiſſe ſole meridiano clariùs appareat. Etenim fateamur necelle eſt, iuſtres has victorias, & hoſtium depreſſionem Imperatori ob aſſiduas ſolùm preces, & inſignem in Deum fiduciam obtigiſſe. Nam, humani iudicij pondere rem librando,

fieri prorsus non posse videbatur, suorum v^t aduersariorum manus Cæsar effugeret. At iūratissimus omnis iniustitiæ hostis Deus iniquorum consilia destruxit, & humanam nostram prudentiam confudit; itaque toti terrarum orbi impietatem nostram patefecit. Ad hæc Palatinum non tantum Imperio, sed & paterno Comitatu eiecit: adeo v^t qui Imperatorem prius suo expellere satagebat, expulsus sit suo, & iam apud nostros, v^t extorris & inops Princeps, publico ex ærario alatur. Idque non aliam ob causam, quam quia impias hæc machinationes nobis consultoribus infelicitè suscepit, & quia Mauritium Principem avunculum habuit. Etenim Gulielmus Princeps Orengeus, ducta in vxorē Religiosa, imò Abbatissa Deo votis obstricta, permultas ex ea filias, & in his ipsam Palatini huius matrem genuit.

Tertiò, iniustitia & ingratitude nostra in communem patriæ Syndicum & Aduocatū, cuius prudenti cordatoque consilio, solerti sapientia, & auspiciis optatam nacti libertatem fuimus, declarata. Cuius in morte duo potissimum consideranda sunt. Primum. nos hac Aduocati occasione Hispaniarum Regi longè gratissimum maximumque obsequium præstitisse; quod hanc ille facile auri milione redemisset: nullum enim eo reperiebat in omnibus suis conceptibus euertendis, artibus & astu eludendis,
 potentia

potentia enervanda, moliminibus infringendis, suadendo consulendoque solertiolem & versutiolem; quique maiorem Regi noxam suis cōsiliis, quàm omnes nostri exercitus coniuncti armis, intulit. Alterum, quòd vnicum patriæ nostræ Atlantem, libertatis nostræ vindicem & basin, vnicum rebus in afflictis consilium & solamen in eo amiserimus: cuius prudenti directione omnes, quæ nobis impendebant militares seditiones impeditæ & sublatae, & in omnibus necessitatibus numquam nobis defuit pecunia; &, quo agente, omnium totius Europæ Regum ac Principum ita certò novimus arcana, ac si nostros in eorum conclavibus habuissimus amanuenses & scribas. Qui denique Anglicanum iugum, ceruicibus nostris Comitis Lecestrij temporibus imponi cœptum, solerti ingenio suo felicissimè ab eisdem depulit, & pristinae nos libertati restituit. ut vnicus patriæ nostræ baculus, magnes, anchora, & turbidis in rebus clauus extiterit. Non sanguinem eius, vindictam aduersum nos & ingritudinem nostram clamare credis? quem nunc aliis animum, ad re & sanguine patriam tuendam, futurum putas, cum tam indignè, ne dicam sceleratè, beneficia & labores compensemus? quid alia de nobis regna sentire exornas. aut quid sibi ab ingritudine nostra expectent?

Quartò, iniustitia nostra, inigni mixta ingratitudine, elucet in ea quam in fratres nostros, quos Arminianos dicimus, ostendimus, inhumanitate ac barbarie. qui, si verè loqui velimus, vnà cùm Aduocato in causa sunt, vt nos Gallus, Anglus, & nuper vitâ functus Mauriti-
 us sub iugū non miserit & vt seruos sibi subiecerit. Quamquā Mauritio agente, post Aduocati necem, & Arminianorum oppressiōem, grauiore sub seruitute gemimus, quàm omnes Hispanorum subditi, qui maiore longè libertate gaudent, quàm nos sub illo gressi sumus, quibzque pristina sua priuilegia integri praesteterūt, eundem nobis sub illo nostra. Obtupui, & non sine lacrimis vidi, cùm per vniuersas nostras prouincias, Arminianos omnes, qui sanè singulis incitantibus, optimi, diuissimi, & eminentissimi ciuium erant, omnibus magistratibus ac dignitatibus vno pariter tempore videtur turbati, tamquam si Hispaniarum Regi palam sacramentum dixissent; eorum verò in locum freccin urbium, ne familiam suam quidem regere, & vxores ac filios curare gnarum, substitui. An non hoc tyrannidem sapit, & Hispanici Inquisitione est grauius? interim tamen vt iusti & placati Batavi passim apud exteras haberi gentes volumus. Sed eò iam res deuenit, vt, qui hoc dicamur nomine, indigni censeamur.

Quintò, magis verò nostra se produ inuisti-

tia, cum carissimam matrem, patriam inquam
 nostram, opprimere ipsi & pessumdare incipi-
 mus, certissimo totalis libertatis amittendæ, &
 provinciarum Anglorum tyrannidi subijciend-
 arum, periculo nos exponentes. Quod ut fiat,
 cum Anglo. per speciem necessariorum suppe-
 tiarum, pacti sumus, ut præter ordinarios, quos
 in præfidiis habemus, & ad quatuordecim mil-
 lia ascendunt, Anglos, alia viginti ac quinque
 peditum, ac sex equitum millia, illius ære apud
 nos alerentur; quorum in Geldria, Iuliacensi &
 Cluienti agro, locisque vicinis statio foret, &
 quibus Rex ipse de suo stipendium persolue-
 ret. Ut uniuersum quadraginta & quinque An-
 glorum millia nostro in Belgio numeraren-
 tur. Quis hanc technam non intelligat? quis
 specioso hoc velamine libertatē nostram ven-
 di ac proferibi non videat? an non hi, cum al-
 luebit, nos opprimet, & iugum imponent?
 Non satis, quid Angli spectent, nos edocuit
 Læcætrius? itane præteritorum periculorum
 nos cepit obliuio?

Hoc in consilio & machinatione, euidentia
 perfidiæ, re dicam patriæ proditoris, argumen-
 ta, eaque plurima, elucet.

Primum, ille Achitopheles hi & patriæ pro-
 ditores tendunt, ut Henricum Orengiæ nunc
 Principem Anglis subiciant, potentia & au-
 thoritate quam habet exuant, ac ceu puerum

illorum velut ferulæ subdant. Verentur scilicet illius potentiam, generositatē, illustria bello facinora, militum in ipsum propensionem, animum denique placidum, & his quæ rationis sunt accedentem. verentur adhæc, illo dominante, ut suam sibi in Romano-Catholicos & Arminianos sæuiriem & tyrannidem, uti factum hactenus, exercere non liceat. Ideoque, sub necessarij subsidij prætextu. Anglorum Regem, ad eam quam dixi militū copiam, nostris in prouincijs alendam amplissima sponcione & fictis pollicitationibus præuijs, inducendū censuerunt. Aperiat, obsecro, Deus Principis oculos. & mentem suggerat, qua & inimicos supplantet, & nefarias eorum machinas subuertat.

Secundum horum proditorum scopus est, Anglicanā iuuantē potentiā & viribus, extorrem Palatinum in dominum & Principem assumere: putant enim hunc, sororij sui Angli viribus & milite roboratum, aduersus Hispanorum potentiam nos nostraque numquam non posse defendere. quod cum sub Henrico Principe ut fiat desperent, & contrā Palatino dominante, maiora compendia & emolumēta sperent. hoc quod dixi machinati sunt, quod per Anglicanum hoc fœdus maris imperium conseruent ac stabiliant, itaque omnium Regum sint domini, & sub præca. io illo Principe suam non impigrè rem adaugeant.

Ter

Tertium. ampla & speciosa ex Anglicano exercitatio sperant munera, eminentiores dignitates, Comitatus, Ducatus, & cum Anglorum magnatibus per nuptias affinitates. Huc ut pertingant, per nouas has militum copias viam sibi sternendam putarunt, ut sic pariter nos Britannicæ tyrannidi subiiciant. Cogitent hinc secum patriæ incolumitatis amatores, quod nos hæc tandem deductura sint, quod nostra abitura libertas, & quem libera nostra resp. ad statum redigenda, tum verò, quam non in Gallorum animis Anglicana potentia excitatura sit æmulationem. Auertat impia & scelestæ hæc molimina, aut saltem ea bene vertat, Deus.

Denique, iniustitiam nostram euidentissimè ostendimus in nautas & epibatas illos, qui Brasilià nuperrimè sunt reuersi, suoque opidum S. Saluatoris, & primarias validissimasque totà Brasilià arces, sanguine, non sine omnium gentium stupore generosè subegerunt; sed à nobis, dum necessaria in tempore subsidia illis mittere negleximus, deserti sunt. Vnde factum, ut tandem inimico copiosa cum classe aduenienti, postquam aliquousque in Hispaniam & arma sustinuisset, honestis cum conditionibus occupata prius loca reddere sint compulli. Hos verò iam domum reuersos nos sanguinario & impio decreto, capitis damnaui-
mus, quasi si ultro, & non compulli, sed velut
patriæ

patriæ proditores, Hispano arces & opida
 cessident. Quænam hoc nos docet Theologia?
 nihil tale vniuersa Scriptura, aut Gentium lo-
 quuntur historię. Duodetiuginta mentium il-
 lis debebatur stipendium. sed quia ærarium ex-
 haustum est, adeò id illi non numeramus, vt in-
 nocuos etiam proditoris infirmulemus. Vt ve-
 rò nostram aliquo modo clementiam testemur,
 Occidua societas mentis vnus stipendium &
 non amplius, illis qui mille quadringenti vni-
 uersim sunt, vt numeret permittimus sub capi-
 tis verò pœna. ne quid amplius eorum quis exi-
 gat. interdiciamus. Non primum, hoc est? quis v-
 quam tale quid tyrannus fecit? & hæc licet ita
 se habeant, pij tamen & iusti haberi volumus.
 Ne verò Præfectorum quispiam iustam suam
 causam verbis tueatur, pro meritis eorum
 sententiam studio non proferimus sed premi-
 mus. vt semper sibi merentes taceant, nec pro-
 teruè ius suum iactent. Et hanc tu iniqui-
 tatem inultam futuram putas? fieri sanè non
 potest. vt, si modò aliquis sit Deus. hæc ali-
 quæ huiusmodi iniustitiæ non tantalem aliquan-
 do dent pœnas. Si verò nullum sit Numen (vt
 quidem sua status nostri viti satis produnt) mi-
 rum sanè non est, tale quid eos moliri. Et vt
 nullum in orbe sit Numen, ipsa certè natura ab
 omni nos iniustitia auocaret, ac proximo doce-
 ret præstare id, quod ab alio ipsi nobis fieri vo-
 lumus.

Ap-

Apparet demum iniustitia nostra in nuptia illa viginti aut plurium navium Hispaniensibus mercibus, pecunia, & argento onustarum; (quarum pretium ad quatuor propè florenorum milliones ascendit) suasu & suggestione nostra facta ab Anglo inuasionem. Quas nō inuasisset, Anglicana illa classis expediri, Gades petere, classem Americanam in mari expectare minimè potuisset, quòd illi emittendæ domi deesset pecunia. vnde & militi & mulicarijs rediit ex hisce manubijs auro potissimè satisfactum est.

Dices mihi, omni qua fieri potest, via & modo, fas esse cuiuslibet hostem suum atterere, & damnum ei creare. Sed heus nequid nimis: terminos rationis excedis; neque enim sacris id litteris edocemur. Liceátne, ad inimici potentiam accidendam & debilitandam, alium ad sanguinaria & iniqua molimina instigare? Florebat inter Angliæ & Hispaniarum Reges, iam abhinc multis annis pacti & confirmata, pax: amborum quoque Legati hinc & inde in vrbe Regia stationem in amicitie telleram habebant: habebant item Anglus Agentem suum Bruxellæ, & suum Infans Hispaniarum, Londini: Anglici denique mercatores indemnes, in Hispaniam suas vt amici & socij, merces vehunt & vendunt. Et nos, tot annorum pacem societatemque nihil morati, sed Machiauellica qua-

quadam religione ducti, Angli auctores sumus
has vt naues sibi vindicarent. In quibus tamen
Galli mercatores millionis & amplius, vti &
nostrates alterius millionis se iacturam passos
occlant: reliqua ad Brugeses, Antuerprien-
ses, Insulenses spectare pars dicitur. Inimici
merces vt impetantur ac diripiuntur, non dis-
suadeo; sed vt verbis consilioque Anglos in-
ducamus, vt suorum amicorum, tamquam ho-
stium, temere & promiscue merces diripiant si-
bi que arrogant, nec Turcarum quidem edoce-
bit Alcoranus, non Iudeorum Talmud, deni-
que vix quisquam cordatus credat.

Regeres ad hæc, necessitate sæpè hominem
ad ea quæ numquam cogitarat, aut facere de-
creuerat, adigi: & illam hoc in casu vsu venisse.
Etenim cum (vt incredibiles impensas, & pluri-
mos florenorum milliones in classem illam An-
glicanam productos taceam) sine aliquo nota-
bili pecuniarum subsidio, ipsa portubus An-
glicanis excedere non posset, quò Afris, iuxta
fidem ipsis priùs datam, Gaditanæ insulæ pos-
sessionem tribueret; ac simul, illà moras tra-
hente, euidentis esset periculum, ne commodum ad
aliam quam præterea conceperat expeditionem
peragendam præteriret oportunitas; denique
Deus opt. max. Angliæ ærarium exhaustum vi-
dens, plurimas in Anglicanos portus naues, præ-
tiosas plurimisque onustas mercibus inexple-

Statò;

Statò , tamquam vnicam ad militi satisfaciendum rationem, submisisset ; placuit hanc quodammodo cœlitus submissam sortem & felicitatem ambabus vlnis amplecti.

Egregia sanè & acura ratio, quæ Deum inauditæ cuiusdam iniustitiæ auctore facit : qualis est haud dubiè , amicorum bona, ipsis etiam inuitis, violenter inuadere, quò iniqua aduersus alios amicos suscepta expeditio executioni possit mandari. Sic licebit quoque Statibus. quò magnam pecuniæ sibi vim parèt. omnium amicorum suorum naues & merces deprædari, quò sic Hispano Regi melius resiliant : imò verò, omnium vasallorum suorum, ac præsertim Arminianorū & Romano-Catholicorum , facultates sibi arrogare , quibus & aduersus Hispanam potentiam sese tueantur, & Gommaristas locupletent. Verùm hoc & libris, & scriptis dictatisque omnium gentium legibus reclamationat, nec vt verisimile Batauo mihi persuaderi potest.

At dices, Anglos in suprema sua necessitate harum mercium diuenditarum pretio tantisper vtis ; sed eas veris dominis, persoluto etiã scenore, tandem restitutos. Est hæc Orientalis societatis Directorum techna & mos: qui tandem aliquando illorum quinque & sexaginta , & aliorum octoginta vasorum auri , tam anno **MDCXIX.** quàm **XXI. VII** & aliarum immensarum

farum pecuniarum, annis superioribus à caris nostris inquilinis, mutuo & ad depositum acceptarum, rationem reddiduri, quin & usuram earundem persolaturi sunt; cum tamen hæcenus plenam nec sortis capitalis, nec usurarum quas rationem possessoribus nec de facto reddiderint, nec reddere velint, imò nec possint; quòd omnis illa auri vis aut in Directorum marsupia defluxerit, aut in auras evanuerit. Ut verear, ut eisdem & Angli imitemur, & alii quot tandè post sæculi exentis iacturam pallas rationem omnium reddant.

Verùm exactiùs & propiùs paulò quid his quinque proximis annis nobis euenerit, inquiramus. comperiemus enim, plurima nos amisisse, vix autem quidquam vicisse; cum tamen Hispaniarum Rex proximè elapso quinquennio

Primò, pseudoBohemorum Regem ante Pragam, per ducem suum BVCQVOYVM, Bavaricis copiis corroboratum, fuderit. & vniuersum Bohemiæ regnum Cæsari restituerit; non Morauiam, & Hungariæ opida non paucas iugum excusserant, suis sub Imperatoris potestatem armis denuò redegerit.

Secundò, per SPINOLAM in Palatinatu iuxta ac Iuliacensi. Cluio, Montensi. Marciano, Ravensburgensi territorio plusquam nonaginta tam opida, quam arces interceperit, ac iura

fui fecerit. Ac non solum externis hæc Principibus ac Statibus extorserit; verum etiam Pænninsum arcem, Iuliacum urbem, Monioniam, Bredam, (cux loca insuperabilia ducebamus) nec non alia opida plurima, quæ nostris ipsi præsidis predictis in provinciis insessu habebamus & munieramus, nostræ potestati ac manibus violenter eripuerit.

Tertio per GONSALV DE CORDOBA, cui TULLIVS auxilio venerat, duos potentes Profectumque Principum exercitus rebus omnibus necessariis instructissimos, quos Brunsvictor-hilberstadius & Duceensis Marchio ducebant, in Palarinam fuderit ac fugerit. Mansfeldum vero eiusdem GONSALVI ductu in Belgio prout deleuerit.

Quarto, Genuesium rempub. cui de præsidariis, armis, bellico comitatu vix prospicum erat, aduersus duos validos exercitus, Gallorum inquam Lesdiguerio Comestabili ductore, & Sabaudie Ducis, iuratus sit: exugnata ab illis opida & arces variis armis suis recuperarit, & alia contra non pauca, Sabaudici iurisque erant, inuaserit.

Quinto ab oppressis & sub Grisonum onere gentibus Vallis Tellinæ Catholicis regatus, ipsos non modò illorum è manibus liberarit, sed & pristinæ libertati restituit, à ser-

uitute, quæ plus Turcas quàm Christianos læ-
piebat, vindicavit.

Nos verò, Primò quidem S. Saluatoris, in
Brasilia, suis cum arcibus & propugnaculis o-
pidum improuisò inuasimus, & nemine im-
pediente interceptum dispoliauius. Sed, cum
triginta nauium classe illuc appulissimus, fr-
dè. & non nisi mutuo acceptis nauibus inde ex-
cedere. & domum redire compulsi sumus.

Secundò, sex & triginta nauibus, & quin-
millium ac nauiculariorum millibus *Porto rico*
opidum quidem diripimus; arce verò nequid-
quam rentatâ, solâ prædâ contentos nos inde
recedere oportuit.

Tertiò. eadem classe Minensẽ in Africa
arcem inuadere tentauimus, sed septingentis
nostrorum desideratis oppugnatione desistere
coacti sumus; ac nauibus tribus & viginti, mili-
tum verò quatuor millibus supra ducentos
amissis, exarmatos & laceros. & vix villo cum
compendio reduces nos vidit Hollandia.

Quartò, tres quoque in Antuerpiensẽ vr-
bem expeditiones mouimus; nullatenus eam
iam manus euadere nostras posse (ea nimirum
nostra erat potentia, machinæ & industria)
totâ passim Hollandiâ, etiam antequam solue-
remus incitantes: sed cœpta nostra cœlitus dis-
turbauit Omnipotens, & gelu repentinum.

ventos, & tempestates in aciem velut produ-
cens, pro aduersarijs pugnavit. vnde omnis
spes nostra, vt fumus in ventum euanuit.

Quintò, omni nuper armorum impetu ac
potentiâ in Oldenscliam opidum conuerso,
octidui spatîo ipsum expugnaui. Opidum
dico, pagum dixerim potiùs, quòd hostilem lo-
cus impetum nequeat sustinere, & SPINOLÆ
olim viribus ne ad quatuor ac viginti quidem
horas potuerit resistere. vnde etiam eius valla
& moenia solo æquauimus, quòd hostili impu-
gnationi ferendæ eadem non sufficerent. Ma-
ius quid, fateor, spectaueramus, nostrasque ad-
dictis à Dano Rege copijs turmas iungere: sed
cùm, quatuor Danorū legionibus, & aliquot e-
quitum millibus, quos nobis in occursum emi-
serat, antè, quàm nostris iungerentur, à TILLIO
ad internecionem deletis, spes illa concidisset;
aliò mentem, ne nihil egisse videremur, con-
uertere oportuit. Itaque septimus ex omnium
conductorum domorum, & quintus ex agro-
rum pretio redactus nummus, quem nostri no-
bis ciues tam gratanter erogarunt, dum illu-
strem aliquam illis spondemus victoriam, in
Oldensclianis fossis sepultus iacet & disperijt.

Sextò, iam abhinc diebus aliquot tria na-
uium millia instruximus. His primò Gonden-
sum propugnaculum mari imminens (*Saxeam*

vocant.) deinde aliud in alia Flandriæ ora tenueratis (cui nomen *Kieldrecht*) tentauimus; ut hac via patefacta. bina equitum & plurima pedum millia. in terram exposita. primò vniuersum agrum *Walianum*. & exin *Hulstun* occuparent. Sed cùm ventus. primùm propitius & fauens. post redditus esset aduersus, ne sexto quidem post die ad oram hostilem appellere valuimus. & tandem. post equos plurimos in nauibus præ æstu extinctos appulsi, reiecti ab hoste sumus, & multiplicem comiteatus & instrumentorum bellicorum iacturam passi (ut omittam, duos in hanc expeditionem absumptos florenorum milliones.) & tandem irrita re fracti ac debilitati. sempiterna cum Batavici nominis infamia. vela colligere, & domum reuolare compulsi. Probrum inde augetur, quòd antè paulò. *thrasonica* quadam præsumptione. *Galliâ* & *Angliâ* totâ sparsissemus, trimestri nos spatio *Brabantiam* ac *Flandriam* vniuersam nostram sub potestatem redacturos. Sed superbiam nostram deiecit Deus tum, cùm ad elata hæc molimina exequenda necessarium nobis eripuit ventum.

Adeò ut ne terræ quidem glebam toto illo quinquennio Regi abstulerimus, plurima vetò amiserimus; ac potissimum in *Breda*. quam inexpugnabilem putabamus. idque cò magis, quod

quòd plurimo duorum Christianorum Regum
(ut alios Principes & Respublicas onntam) au-
ro & milite foueremur. Ut Hispanum in vna
Breda Reges duos, plures Principes & Respu-
blicas, & in Mauritio vniversam Hollandiam
expugnasse, dicere iure queas. Ad infamiam
accedit, quòd, inspectantibus, & tantam Re-
gum & Principum manum sub signis habenti-
bus nobis, hostilibus verò castris per dena cir-
cumsecus milliaria diffusis & minore quàm nos
habebamus, milite communitis, eam tandem,
zingamur licet inuidiâ, subegerit.

Pluribus quidem tecum hic agerem; sed lon-
gas Regibus esse manus, tenacem memoriam,
& acutas secures, non nescio, quare, cùm hæc in
præsens dicta sufficiant, finio. neque enim mor-
bidum corpus expedit nimis medicamentis ob-
tuere; sed paulatim, ex Physicorum mente, sit
motus, eoquē diuturnior. Paucula medicamen-
ta, cùm tempestiuè ea dantur, ægium recre-
ant; plurima, Galeno & Hippocrate testibus,
enecant. Hæc ergo fidelis expositio ac sincera
monitio mea si quem locum inueniat, diutur-
nam Republicæ nostræ salutem fore, ac ma-
gnam exinde prosperitatem successuram au-
guro.

Quid Buckinghamiæ Dux moliatur, quò col-
limet, liquidò videbis, si eius opera, intenta,

scopum perimeris, & miram eius cum Palatino, illustre aliquod suorum connubium (intelligenti, pauca satis.) per eum sperantis, convenientiam, & occultam aduersus Principem & ductorem nostrum Henricum Nassonium, ac dulcem patriæ nostræ libertatem conspirationem & molimina perspicias.

Te itaque, Illustrissime Orengiæ Princeps Henrice. compello. Quid agas, quò te veritas, quos in sinu tuo & domi dracunculos & aspidas foueas, perpende, quorum venenatæ technæ, virulentæ linguæ & calami, amicorum tuorum principem Aduocatum securi subiecere. Feralem Excellentissimi Marchionis Hamiltonij mortem, nec non inexpectatum Iacobi I. Magnæ Britanniae Regis interitum, accuratius tecum expende. Aliena hæc exempla cautum te faciant. Satiùs longè est, cautum te faciant exempla maiorum, quàm te exemplum habeant posterij. Et felicitatis pars non minima est, aliena nos ex infelicitate & casu sapientiam discere, circumspicientes fieri, & infortunia declinare: ingens contra calamitas & infortunium est, nostrâ ut calamitate alius cautiôr & fortunatiôr eundat. Quibus tuas, & quorum manibus fortunatum æquè atque infortunatum exitum tuum concredas, circumspice. Falli se, nel, humanum est; secundò verò decipi solida-

ditatem redolet, & in Principe vix ignoscendum. In sanguinem & cædes instigare te nolo, sed vt prudenter tibi caueas volo. Memento, quæso, omnem potentiam, maximè in bellis civilibus, multis esse obseptam laboribus, ac difficultatibus variis obnoxiam. Vide, ne à nimio externo milite, sub necessariarum suppetiarum velamine, circumuentus vmquam opprimaris, & tuam seriùs imprudentiam damnes. Vicini Reges tamdiu suis sunt contenti, quamdiu vicin præualere nequeunt; at, semel vbi præualucint, rationes illis non deerunt, ad regna & prouincias quascumque sibi percommodas, in potentia & domini accrementum, inuadends: etenim sexcentæ semper ad hoc eis suppetunt rationes, quas scriniis suis occlusas tenent. Præterea nota illa intestinorum bellorum incertitudo, rebellium subditorum mutatio, orumque qui semel legitimorum dominorum regum suis à ceruicibus excussere, impatientia dentidem tibi ante oculos versetur. In bellis civilibus impudentissimum & audacissimum, quemque semper nemo non sequitur: iure audacia, armorum est loco, impudentia, fallorum, qui primum suos impetere riuales ac socios audet, is vt plurimum victor. Temporis hæc perpende incertitudinem, omnium actenus rebellium diffidentiam & ingratum

direm, vique illis magnitudo & potentia omnis suspecta sit, & in omni rebellionē ipsi se nō per placeat novitas; deniq; ipsam omnis rebellionis coalitionis & congregationis cōtitudinem in continua versari mutatione, quam homines inquirere & variis opantē perturbatores sperata suæ prosperitatis & boni successus intuitu, assiduū vrgunt & machinantur. Quisquis veteres evolvere consueverit, id in nullo non bello civili locum videri habuisse, adeo ut in consiliis sibi, aut ob potentiam, aut ob ampliores dignitates plus aliis possit polliceri: minus quicquid maximo par esse & dignitate æquari vult; nemo cedere maiori, etenim vix semel legimus ac nativo Principē suo repulato, libertatem sibi, velut tunicam induere, nullum amplius volunt dominum agnoscere nullum se recipere; suū cumque invidens prerogativam, quamdamque in omnibus amantē paritatem in qua deo, unius sit, aut libertatis firum arbitrantur. Et quemquam aliquod subinde caput & superiorem agnoscant, id tamen neque esse diuturnum. Considera & te, cum ponderes quā fater tuus frequenter indigna ab Antiochenis sit passus, numquam quis eundem si displeret aggredi ausus, quomodo ipsi pro te uō eum obsequi, morem gerere omnibusque ipsorum postulatis annuere oportuerit.

merit. Prudenter id & quàm consultissimè ab ipso factum, utpote non ignorant, omnia in populari gubernatione coryphæum ac principem à sibi, id est ab impudenti perduellis aliquis ac sicuti au dacia, depen dere. Quod finè nimis nimium durum & intolerabile est ei, qui naturâ Princeps est, ac nil nisi Principe & heroe dignum animo voluit.

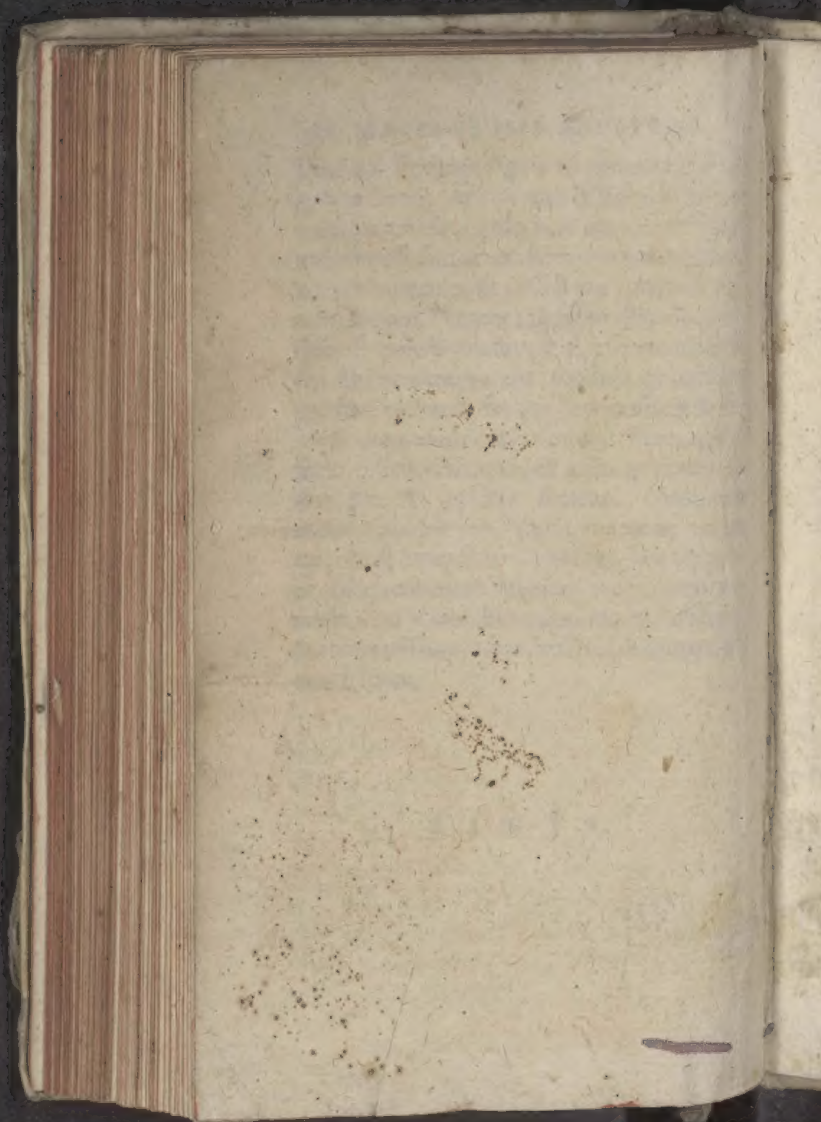
Popularis ergo imperij incertitudinem & incontinenciam pluribus tibi nolo exponere; quòd tibi satis superque tibi nota sit. Prudentiam tibi det Deus, qua inimicos & amicos inter nosse valeas. Sed quumdu a nicos tuos per Galliam, Germaniam, Brabantiam extorres & profugos errare patieris? hæcine perpetua futura, dissimulatio est? & illiste fide re, quos cæsi quotidie ante oculos habes, maiore ratiōe & magis Vatiniano odio te prosequuntur & invidia, quàm omnes quos Hispania habet cives & Proceres? Innuit certè tibi est quædam de omnibus Hispanorum amicis ac fautoribus diffidentia: at plus diffidas oportet iis, qui sub specioso zelum de patriæ libertatis pretextu, tum & verorum amicorū tuorum, interitum, malum ac ruinam, & quæsierunt hætenus, & etiamnum querunt. Simulatio sæpè, præsertim Principibus, necessaria est; at ea, cum æquo diuturnior est, pares Hameltonio exitus causatur.

Pluribus Principe dignis virtutibuste Deus & patura beavit: unde veros & fidos à fictis ac vulpinis amicis dinoscere vt queas, tibi opto; nec non effusam ac munificam in omnes tibi ex animo beneuolos & addictos mentem, & manum largam. Tenaces animi suo, dum opus est, defensore destituuntur; & clausæ manus amicos sibi non comparant: prodigæ generosum produnt animum, suæque in necessitate sinceris & magnos amicos inueniunt. Finem igitur facio. felicia tibi omnia ex animo precatus, fidumque & minimè fucatum obsequium meum tibi addicens. noui enim, te inter omnes qui tibi & à mensa & cōsilio sunt, hoc scriptore obsequentiore famulum reperturum neminem. qui in omnibus quæcumq; tui obsequij & commodi futura sunt, nulli vel minimum est concessurus.

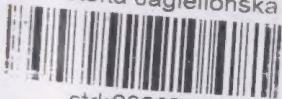
F I N I S.

A.

Deus &
Etis ac
i opto;
tibi ex
& ma-
ous est,
as ami-
rosus
sincer-
igitur
tus, fi-
equum
omnes
cripto-
ni ne-
bsequij
um est

Biblioteka Jagiellońska

stdr0028792

EX-
1115
Bein
11

44

1115
Bein
11